
XV LUKU

PUOLUE

SUUREN ISÄNMAALLISEN SODAN KAUDELLA

(kesäkuu 1941 — vuosi 1945)

1. Fasisti-Saksan valapattoinen hyökkäys Neuvostoliiton kimppuun. Neuvostokansan ja maan kaikkien voimavarojen mobilisointi vihollisen torjumiseksi. Hitleriläisvastaisen liittoutuman muodostaminen

Kesäkuun 22. p:nä 1941 fasisti-Saksa hyökkäsi sotaa julistamatta ja mitään vaatimuksia esittämättä Neuvostoliiton kimppuun tarkoituksenaan neuvostojärjestelmän kukistaminen ja neuvostokansan orjuuttaminen. Tämä valapattoinen teko suoritettiin siitä huolimatta, että Neuvostoliitto ja Saksa olivat solmineet hyökkäämättömyyssopimuksen.

Saksalaiset fasistiset anastajat luulivat, että heidän onnistuu lyhyessä ajassa lyödä hajalle Punaisen Armeijan perusvoimat, tuhota Neuvostoliiton tärkeimmät teollisuuskeskukset, lamaanuttaa neuvostokansan puolustustahto, valloittaa puolessatoista tai kahdessa kuukaudessa Neuvostoliiton alue aina Uralia myöten ja lopettaa sota voittoisasti ennen talven tuloa. Seikkailuluontoinen „salamasota”-suunnitelma pohjautui sellaisiin laskelmiin, että Punainen Armeija on heikko, että neuvostollinen yhteiskunta- ja valtiojärjestelmä on epävaka, ettei työläisten ja talonpoikien liitto eikä Neuvostoliiton kansojen välinen ystävyys ole kestävä. Hitleriläiset luulivat niin ikään, että heidän onnistuu eristää Neuvostoliitto muista maista ja saada Englanti sekä USA osallistumaan sotaan Neuvostoliittoa vastaan.

Joskin hitleriläisten sotasuunnitelma oli olemukseltaan seikkailumainen, siinä piili kuitenkin suuri vaara Neuvostoliitolle. Torjuakseen vihollisen neuvostokansan oli keskeytettävä rauhan-työnsä ja mobilisoitava kaikki voimansa sosialistisen Isänmaan puolustukseen. Neuvostovaltion elämässä alkoi *uusi kausi* — *Suuren Isänmaallisen sodan kausi*. Tuo sota oli raskain niistä sodista, joita Synnyinmaamme kansat ovat milloinkaan joutuneet kokemaan koko monisatavuotisen historiansa aikana.

Erikoisen vaikeita olivat sodan ensimmäiset kuukaudet, jolloin Punainen Armeija kärsi suuria menetyksiä ja sen oli hitleriläisen armeijan ylivoiman painostuksen edessä pakko perääntyä sisämaahan.

Fasisti-Saksan sotajoukot oli jo etukäteen keskitetty aivan lähelle Neuvostoliiton länsirajoja ja ryhmitetty lähtöasemiin, joista niiden tuli aloittaa hyökkäys tavattoman laajalla alueella — Barentsin mereltä Mustallemerelle asti. Vihollisen iskuryhmät, joihin kuului suuri määrä panssari- ja moottoroituja divisioonia, lähtivät hyökkäykseen kolmella perussuunnalla: 1) Itä-Preussista Itämerenmaiden kautta Leningradiin, 2) Varsovan koillispuolelta Minskiin, Smolenskiin ja Moskovaan, 3) Ljublinton tienoilta Žitomiriin, Kieviin ja edelleen Donbassille. Hitleriläisten ensimmäiset äkkiarvaamattomat iskut kohdistuivat välittömästi Neuvostomaan rajavartiojoukkoihin. Vain muutamilla rajan osilla taisteluun yhtyivät myös Punaisen Armeijan vakinaisten joukkojen kärkiosastot. Saksan fasistiset sotajoukot, joilla oli enemmän voimia, kehittivät kaikilla perussuunnilla hyökkäystä Neuvostomaan elintärkeitä keskuksia kohti. Vuoden 1941 heinäkuun alkuun mennessä vihollisen onnistui vallata Liettua, melkoinen osa Latviaa, Läntinen Valko-Venäjä sekä osa Länsi-Ukrainasta.

Miten saattoi tapahtua, että sodan ensimmäisinä viikkoina vihollinen sai vallatuksi huomattavan osan Neuvostomaan alueesta?

Ei voida sanoa, ettei Neuvostoliitto ollut valmistautunut sodankäyntiin. Päinvastoin, Kommunistinen puolue, joka tunsu imperialistien menettelytavat ja tiesi heidän vihaavan Neuvostoliittoa, oli rauhanomaisen rakennustyön vuosina huolehtinut maan puolustuskunnan tehostamisesta ja muistuttanut kansalle, että oli välttämätöntä valmistautua puolustukseen. Leniniläisen teollistamis- ja maatalouden kollektivisointipolitiikan toteuttamisen tuloksena maassa luotiin sodanedellisinä viisivuotiskausina mahtava aineellinen ja teknillinen perusta Synnyinmaan puolustuksen turvaamiseksi. Kommunistinen puolue piti huolta myös Punaisen Armeijan, ilmavoimien ja Sotalaivaston voimistamisesta. Punainen Armeija järjestettiin sodanedellisinä vuosina aivan uudelleen, lisättiin sen miesvahvuutta, suurennettiin huomattavasti sen aseellista mahtia, parannettiin sen taistelukoulutusta.

Siitä huolimatta sodan alussa fasisti-Saksalla oli Neuvostoliittoon verrattuna useita etuisuuksia, joista johtuikin se, että sotatoimet kehittyivät Punaiselle Armeijalle epäsuotuisaan suuntaan. Mitkä olivat nämä etuisuudet?

1. Saksa hyökkäsi Neuvostoliiton kimppuun sitten, kun se oli vallannut miltei koko Länsi-Euroopan taloudellisine voimavaroineen. Tämän vuoksi Saksan sotatarviketeollisuudella oli sodan alussa lujempi aineellinen ja teknillinen perusta kuin Neuvostoliiton sotatarviketeollisuudella. Niinpä esimerkiksi Saksa ja ne maat, joissa se isännöi, tuottivat vuosittain terästä ja harkkorautaa sekä kivihiiltä vuosina 1940—1941 runsaasti kaksi kertaa enemmän kuin Neuvostoliitto. Saksa oli sitä paitsi muuttanut

taloutensa sota-ajan mukaiseksi jo paljon ennen sotaa. Sen sijaan Neuvostovaltion talous oli alistettu täyttämään rauhanomaisen rakennustyön tehtäviä. Ja vaikka Neuvostoliitolla olikin laaja sotatarviketeollisuus, niin aseistusta ei tuotettu joukkoimitassa. Sitä paitsi muutamat teollisuusalat (esimerkiksi panssarivaunu- ja lentokoneiteollisuus) vasta järjestivät uusimallisten sota-aseiden tuotantoa. Kaikki tämä turvasi Saksalle alkuaikoina yliotteen sotakaluston määrään ja muutamien aselajien kohdalta laatuunkin nähden.

2. Fasisti-Saksa hyökkäsi Neuvostoliiton kimppuun silloin, kun sen maavoimien sotateimet Euroopassa oli jo lopetettu ja se kävi vain merellä ja ilmassa taisteluja Englantia vastaan. Sen vuoksi Saksa saattoi siirtää suurimman osan maajoukoistaan sekä ilmavoimistaan taisteluun Neuvostoliittoa vastaan. Saksan puolella kävivät sotaa Italia, Suomi, Romania ja Unkari, joissa olivat vallassa taantumukselliset fasistihallitukset. Sen sijaan Neuvostoliitto joutui ensi alussa käymään sotaa yksin. Sitä paitsi Neuvostoliittoa uhkasi Japani, joka huhtikuussa 1941 solmitusta Neuvostoliiton ja Japanin välisestä puolueettomuussopimuksesta huolimatta oli keskittänyt Mantšuriaan ja Koreaan suurilukuisen armeijan. Siitä syystä huomattava osa Neuvostoliiton sotaväestä oli suojelemassa rajoja Kaukoidässä.

3. Ennen Neuvostoliiton kimppuun hyökkäämistään Saksa oli keskittänyt ja ryhmittänyt taisteluasemiin pitkin Neuvostoliiton länsirajoja suuren hyökkäysarmeijan, yhteensä 190 divisioonaa, niistä 153 oli saksalaista divisioonaa, joilla oli miltei kaksivuotinen kokemus panssarivaunujen, lentokoneiden ja muun sotatekniikan massakäyttöön perustuvasta nykyaikaisesta sodankäynnistä. Punaista Armeijaa ei oltu keskitetty rajoille. Sillä ei ollut riittävää kokemusta nykyaikaisen sodan käynnissä. Eikä sen aseistuksen uusimistakaan oltu suoritettu loppuun. Sillä ei ollut riittämiin kokenutta, hyvin koulutettua päällikkökuntaa; huomattava osa päällystöstä oli aiheettomasti syrjäytetty vuosina 1937—1938 sotaväen johdosta.

4. Erikoisen tärkeä merkitys oli vihdoin sillä, että Saksa hyökkäsi Neuvostoliiton kimppuun yllättäen.

Fasisti-Saksan hyökkäys ei tietenkään ollut Neuvostoliitolle aivan odottamaton. Puolue, hallitus ja neuvostokansa tiesivät, että Neuvostoliiton ja Saksan välisen hyökkäämättömyyssopimuksen solmimisesta huolimatta fasisti-Saksa aloittaa ennemmin tai myöhemmin sodan Neuvostoliittoa vastaan. Neuvostohallitus tajusi fasisti-Saksan taholta uhanneen hyökkäyksen vaaran ja valmisti maata ja sotaväkeä puolustukseen noudattaen silti tiukasti kaikkia hyökkäämättömyyssopimuksen ehtoja ollakseen antamatta Saksan hallitseville piireille pienintäkään aihetta sopimuksen rikkomiseen ja Saksan hyökkäyksen puolusteluun. Vasta sitten, kun Neuvostoliiton länsirajoille keskitettiin Saksan fasistijoukkojen suuria voimia, Neuvostohallitus ryhtyi useisiin

varovaisuustoimenpiteisiin vihollisen mahdollisen maahankarkauksen torjumiseksi. Solmittuaan huhtikuussa 1941 puolueettomuussopimuksen Japanin kanssa Neuvostohallitus saattoi ryhtyä siirtämään muutamia sotaväen joukko-osastoja sisämaasta Neuvostoliiton länsirajoille voimistaakseen niiden puolustusta. Samaan aikaan Neuvostohallitus laati ja hyväksyi mobilisaatio-suunnitelman, joka edellytti teollisuuden siirtämistä sotajan raiteille vuoden 1941 jälkipuoliskon ja vuoden 1942 kuluessa.

Jo sodan ensimmäisinä päivinä kävi kuitenkin ilmi, että näihin toimenpiteisiin oli ryhdytty liian myöhään ja että ne olivat riittämättömiä suunnattoman vihollisarmeijan rynnistyksen torjumiseen. Eräänä syynä tällaiseen asiintilaan oli se, että J. V. Stalin arvioi väärin sen sotilaallisen ja strategisen tilanteen, joka oli muodostunut aivan sodan edellä. J. V. Stalinilla, jonka käsissä oli maan ja puolueen ylin johto, oli varmoja tietoja siitä, että Saksan fasistisia sotajoukkoja oli keskitetty ja ryhmitetty taisteluasemiin Neuvostoliiton länsirajoille ja että ne olivat valmiina hyökkäämään Neuvostomaan alueelle. Hän piti tällaisia luotettavia tiedotuksia kuitenkin provokatorisina. Hänen mielestään niiden tarkoituksena oli yllyttää Neuvostohallitus sellaisiin tekoihin, joita Hitler saattoi käyttää hyväkseen hyökkäämättömyyssopimuksen rikkomiseksi. Silloin vihollinen olisi aloittanut sodan Neuvostomaata vastaan meille epäedullisessa tilanteessa ja sillä olisi ollut tekosyy voidakseen työntää vastuun sodan alkamisesta Neuvostoliiton niskoille. Neuvostojoukoille ei annettu ohjeita voimien keskittämisestä Neuvostoliiton länsirajalle ja puolustuslinjojen miehittämisestä ennakoita, ettei Hitler olisi saanut mitään tekosyytä hyökätä Neuvostoliiton kimppuun.

Hyökkäämällä valapattoisesti Neuvostoliiton kimppuun fasisti-Saksa sai tilapäisesti sotilaallista etua, mutta tästä oli myös kielteisiä seurauksia Saksalle, koska se paljasti Saksan koko maailman nähden veriseksi päällekkäajaksi. Vapauttarakastavat kansat tuomitsivat Saksan fasismin valapattoiset teot. Koko edistysmielinen ihmiskunta osoitti myötätuntoa Neuvostoliittoa kohtaan ja tuki sitä. Neuvostoliitosta tuli mahtavan hitleriläisvastaisen liittoutuman voimia yhdistävä keskus. Se oli Neuvostoliiton valtava poliittinen voitto ja fasistisen Saksan tappio. Kuitenkin ne edut, joita se soi Neuvostoliitolle, tulivat näkyviin paljon myöhemmin, sodan aikana.

Käyttäen hyväkseen hyökkäyksen yllätyksellisyyden ja suuremman sotavalmiuden suomia etuisuuksia Saksan fasistiset sotajoukot etenivät nopeasti itää kohti. Fasistit miehittivät huomattavan osan Neuvostoliiton alueesta suurine teollisuuskeskiksineen, tuhosivat ja kaappasivat suuren määrän neuvostoliittolaisia lentokoneita lentokentillä, panssarivaunuja, tykkeitä sekä ase- ja ammusvarastoja, minkä seurauksena voimasuhteet sodan

ensimmäisinä kuukausina muuttuivat vieläkin epäsuotuisammiksi Neuvostoliitolle.

Syntyneessä tilanteessa Punaisen Armeijan oli pakko perääntyä vihollisen painostuksen edessä sisämaahan luovuttaen sille kyliä ja kaupunkeja. Neuvostojoukot perääntyivät kuitenkin sitkeää, sankarillista vastarintaa tehden ja aiheuttaen viholliselle tuntuvia tappioita. Neuvostomaan sodanjohto pyrki hinnalla millä hyvänsä pysädyttämään vihollisen, suojaamaan elintärkeät keskuksat, ehdyttämään vihollisen voimia, voittamaan aikaa voidakseen ryhmittää asevoimansa, järjestää maan talouselämän sota-ajan vaatimuksia vastaavaksi sekä kaapata viholliselta strategisen aloitteen omiin käsiinsä.

Neuvostokansan ja sen armeijan innoittajana ja taisteluhenkisenä järjestäjänä fasisti-Saksaa vastaan taisteltaessa oli Kommunistinen puolue. Se keskitti kaikki voimansa sosialistisen Isänmaan aseellisen puolustuksen järjestämiseen, päättäväisen vastaiskun antamiseen fasistisille hyökkääjille ja näiden murskaamiseen.

Keskuskomitea, joka tajusi täydellisesti olevansa historian edessä vastuussa Neuvostoisänmaan ja sosialismin asian tulevaisuudesta, osoitti horjumatonta miehuullisuutta ja bolševististä taitavuutta erittäin suurten vaikeuksien voittamisessa, puolueen ja kansan kaikkien voimien, maan kaikkien voimavarojen mobilisoinnissa voiton saavuttamiseksi vihollisesta. Puhjenneessa sodassa puolue asettui *kansan johtoon*.

Heti sodan ensimmäisenä päivänä puolueen Keskuskomitea ja Neuvostohallitus kääntyivät neuvostokansan puoleen kehoittaen sitä ryhmittymään entistä lujemmin Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltan ympärille, nousemaan voittoisaan Isänmaalliseen sotaan fasistisia hyökkääjiä vastaan Synnyinmaan kunnian ja vapauden puolesta.

Kesäkuun 30. p:nä 1941 puolueen Keskuskomitean, Neuvostoliiton Korkeimman Neuvoston Puhemiehistön ja Kansankomissaarien Neuvoston yhteisellä päätöksellä muodostettiin *Valtion puolustuskomitea*, jonka johtoon tuli J. V. Stalin. Valtion puolustuskomitean käsiin keskitettiin *kaikki valta* Neuvostovaltiossa. Puolustuskomitea johti keskitetysti kaikkien valtionlaitosten sekä puolue-, nuorisoliitto- ja ammattiliittojärjestöjen toimintaa ja asetti työläisten, kolhoosilaisten ja neuvostosivistyneistön luovan toiminnan päämääräksi fasisti-Saksan murskaamisen.

Puolue ja Neuvostohallitus paljastivat fasisti-Saksan käymän Neuvostoliitto-vastaisen sodan rikolliset tarkoitukset, määrittivät kansan ja armeijan tehtävät sosialistisen Isänmaan puolustuksessa, laativat suunnitelman vastarinnan järjestämiseksi ja fasisti-Saksan murskaamiseksi. Tämä ohjelma esitettiin NKP (b):n Keskuskomitean ja Neuvostoliiton Kansankomissaarien Neuvoston kesäkuun 29. p:nä 1941 hyväksymässä toiminta-

ohjeessa rintamavyöhykkeellä sijainneiden piirien puolue- ja neuvostojärjestöille, ja Valtion puolustuskomitean Puheenjohtaja J. V. Stalin selosti ja kehitteli sitä myös radiopuheessaan heinäkuun 3. p:nä 1941.

Puolue ja hallitus osoittivat, että fasisti-Saksa oli aloittanut anastussodan, rosvosodan, epäoikeutetun sodan. Saksan imperialistit olivat asettaneet päämääräkseen Neuvostovaltion hävittämisen, tilanherrojen ja kapitalistien vallan restauroinnin Neuvostoliitossa, Neuvostoliiton vapaiden kansojen kansallisen valtiollisen itsenäisyyden ja kulttuurin hävittämisen, neuvostoihmisten muuttamisen saksalaisten imperialistien orjiksi. Hitleriläiset aikoivat jakaa Neuvostoliiton osiin, erottaa siitä ja yhdistää Saksaan tahi muuttaa siirtomaiden Eestin, Latvian, Liettuan, Valko-Venäjän, Ukrainan, Krimin, Kaukasian ja Volganvarren alueet. „Fasisti-Saksaa vastaan suunnatussa sodassa, jota meidät on pakotettu käymään”, sanottiin toimintaohjeissa, „ratkaistaan kysymys Neuvostovaltion elämästä ja kuolemasta, siitä, säilyttävätkö Neuvostoliiton kansat vapautensa vai joutuvatko ne orjuuteen”.

Erotukseksi fasisti-Saksasta Neuvostoliitto kävi vapaus-sotaa, oikeutettua sotaa. Isänmaallisessa sodassa neuvostokansa asetti päämääräkseen puolustaa sosialistisen Synnyinmaansa kunniaa, vapautta ja riippumattomuutta, maailman edistyksettä, neuvostollista yhteiskunta- ja valtiojärjestelmää, Neuvostoliiton vapaiden kansojen kansallista kulttuuria ja valtiollista itsenäisyyttä. Tämän ohella neuvostokansa asetti tehtäväkseen auttaa Euroopan kansoja vapautumaan Saksan imperialismin ikeestä, auttaa niitä valtioidensa kansallisen riippumattomuuden palauttamisessa.

Tähdentäessään fasisti-Saksan hyökkäyksen aiheuttaman vaaran suuruutta puolue ja hallitus selittivät, että tällaisena aikana, kun sota on jo alkanut, „kaikki riippuu siitä, miten nopeasti me kykenemme järjestäytymään ja toimimaan hetkeäkään hukkaamatta, jättämättä käyttämättä ainoatakaan mahdollisuutta taistelussa vihollista vastaan”.

Synnyinmaata uhanneen suuren vaaran torjumiseksi ja siten myös vihollisen murskaamiseksi puolue kehotti neuvostotoureita ja kaikkia neuvostoihmisiä:

1. Tajuamaan täydellisesti vaaran vakavuuden, luopumaan rauhanajan mielialoista, levollisuudesta ja huolettomuudesta.

2. Taistelemaan uhrautuvaisesti ja urhoollisesti fasistisia orjuuttajia vastaan, puolustamaan neuvostomaan jokaista kais-taletta, olemaan rohkeita, uljaita, pelottomia taistelussa.

3. Lujittamaan Punaisen Armeijan selustaa, siirtämään lyhyessä ajassa kaikkien virastojen, järjestöjen ja tuotantolaitosten toiminnan sota-ajan raiteille, järjestämään aseiden ja sotakaluston joukkomittaisen tuotannon, käymään säälimätöntä

taistelua niitä vastaan, jotka aiheuttavat sekasortoa selustassa, — vakoilijoita, tihutyöntekijöitä, pakokauhun levittäjiä, pelkureita ja karkureita vastaan.

4. Järjestämään kaikinpuolista apua Punaiselle Armeijalle ja huolehtimaan sen rivien voimaperäisestä täydentämisestä, turvaamaan sotajoukkojen ja sotatarvikkeiden nopean kuljetuksen ja rintaman keskeytymättömän huollon kaikella välttämättömällä, järjestämään laajan avunannon haavoittuneille.

5. Silloin kun Punaisen Armeijan joukko-osastojen on pakko perääntyä, kuljettamaan pois kaiken arvokkaan omaisuuden tai tuhoamaan sen, ellei sitä voida kuljettaa pois.

6. Järjestämään vihollisen anastamilla alueilla partisaani-osastoja sekä tuhoamisryhmiä. Muodostamaan ajoissa maanalaisia puoluejärjestöjä neuvostopatrioottien kaiken toiminnan johtamista varten vihollisen selustassa.

7. Muodostamaan Moskovan ja Leningradin työtätekevien esimerkin mukaisesti kansan nostoväkijoukkoja jokaisessa kaupungissa, jota uhkaa vihollisen hyökkäys.

Raskaiden koettelemusten hetkellä, samoin kuin vuonna 1918, tuona ankarana vuotena, Kommunistinen puolue julisti sosialistisen Isänmaan olevan vaarassa ja kehotti kansaa nousemaan puolustamaan Synnyinmaataan, uhraamaan kaikki voimansa sankarilliselle taistelulle vihollista vastaan, fasismin murskaamisen hyväksi.

Kansa vastasi yksimielisesti tähän kutsuun. Neuvostoihmiset osoittivat suurta luottamusta puoluetta ja Neuvostohallitusta kohtaan ja antoivat näille tehokasta tukea tuona vaikeana aikana, osoittivat ennennäkemätöntä sankaruutta ja uhrautuvaisuutta niin rintamalla kuin selustassakin.

Neuvostohallituksen julistama asevelvollisten mobilisointi sujui järjestyneesti ja kitkattomasti. Sotilaskomissariaatteihin tuli mobilisoitujen lisäksi tuhansia eri ikäluokkia ja ammatteja edustavia ihmisiä, jotka halusivat lähteä vapaaehtoisina rintamalle. Kommunistit olivat esimerkkinä muille. Puoluejärjestöjen johtohenkilöt, neuvostolaitosten vastuunalaiset työntekijät, tieteen ja taiteen harjoittajat, asevelvollisten luetteloista poistetut puolueen jäsenet, jopa eläkeläisetkin jättivät anomuksia pyytään lähettämään heidät rintamalle. Selustassa neuvostoihmiset tekivät kaksinkertaisella tarmolla työtä tehtaissa, kone- ja traktori-asemilla, neuvostotiloilla ja kolhooseissa. Heidän ohjelauseenaan oli *„Kaikki rintaman hyväksi, kaikki voiton hyväksi!”* Sadoista tuhansista työtätekevistä tuli väestönsuojelujoukkojen sotureita ja kymmeniä tuhansia naisia lähti vapaaehtoisesti rintamalle sairaanhoitajiksi ja sanitäreiksi.

Maan kehittynyt talous oli se perusta, johon pohjaten puolue ja Neuvostohallitus saattoivat nopeasti uudestijärjestää kansantalouden sodankäynnin tarpeita tyydyttäväksi. Puolueen Keskuskomitean ja Valtion puolustuskomitean toimintaohjeiden mukaan

maan voimavarat ja reservit jaoteltiin uudelleen, niin että rintama tuli turvatuksi kaikella välttämättömällä. Monet rauhanajan tuotteita valmistaneet tuotantolaitokset ryhtyivät valmistamaan sotakalustoa. Kululaitoksen tuli turvata rintaman tarpeiden oma-aikainen tyydyttäminen ja teollisuuslaitosten pikainen evakuointi kauas sisämaahan — Uralille ja Siperiaan — niiltä seuduilta, joita uhkasi vihollisen hyökkäys. Teollisuuslaitosten puoluejärjestöt nostattivat työläiset sekä insinöörit ja teknikot kampaailuun, jotta olisi voitu ryhtyä mahdollisimman nopeasti valmistamaan sotatarvikkeita. Tärkeimpiä työosastoja lujitettiin siirtämällä niihin kommunisteja ja ammattitaitoisia työläisiä. Kommunistit ottivat selville, mitä tuotantokalustoa oli toisarvoisissa työosastoissa ja varastoissa, ja ottivat nopeasti käyttöön kaikki nämä reservit. Tehtaissa alettiin kampailla raaka-aineiden, vaikeasti saatavissa olleiden tarveaineiden sekä sähkövoiman säästämiseksi ja kuluneiden työvälineiden kuntoonpanemiseksi. Neuvostomaan työläisten patrioottiseksi traditioksi tuli sääntö: älä lähde kotiin ennen kuin olet täyttänyt tehtäväsi.

Punaisen Armeijan pakollinen perääntyminen asetti ratkaisuksi monimutkaisen ja vaikean tehtävän: läntisiltä alueilta oli siirrettävä itään satoja teollisuuslaitoksia sekä kone- ja traktoriasemien, neuvostotilojen ja kolhoosien arvokas omaisuus. Ensimmäisen puolen vuoden aikana sitten sodan alkamisen läntisiltä seuduilta kuljetettiin itään noin 1.360 suuren, maanpuolustuksen kannalta katsoen ensiarvoisen tärkeän teollisuuslaitoksen kalusto. Se oli historiassa ennennäkemätöntä ihmisjoukkojen ja teknillisen kaluston siirtämistä. Vihollisen hyökkäyksen uhkaamien läntisten piirien ja alueiden puoluejärjestöt järjestivät lyhyessä ajassa tuotantokaluston purkamisen, lastauksen ja lähetyksen, useinkin vihollisen voimakkaan tulen alla. Niillä itäisillä alueilla ja itäisissä piireissä, joihin evakuoituja tuotantolaitoksia siirrettiin, puoluejärjestöt ja Työtätekevien edustajain neuvostot suorittivat suuren järjestelytyön sijoittaakseen nämä laitokset, saadakseen ne toimimaan sekä turvatakseen kymmenet tuhannet työläiset ja toimihenkilöt ja näiden perheet asunnoilla.

Uusien tehtaiden rakennustyömaille lähetettiin tuhansia kommunisteja, mm. evakuoitujen tehtaiden mukana saapuneita. Puoluejärjestöjen kehotuksesta rakennustöihin tuli kymmeniä tuhansia mitä erilaisimpia ammattialoja edustavia ihmisiä. Puolueen suorittaman järjestelytyön sekä poliittisen joukkotoiminnan tuloksena rakennustyömaille alkoi joukkoluontoinen kilpailu ja työinto kohosi erittäin korkealle. Työläiset ahersivat rakennustyömaille vuorokausia peräkkäin niin sateella, pakkasella kuin tuiskullakin. Tämän ansiosta monet evakuoidut tehtaat saatiin käyntiin tavattoman lyhyessä ajassa ja ne alkoivat valmistaa tuotteita.

Evakuoinnin yhteydessä tehtailta katkesi yhteys niille tarveaineita toimittaneisiin tehtaisiin, alihankkijoihinsa. Puoluejärjestöt järjestivät yhdessä neuvosto- ja talouselimien kanssa nopeasti raaka-aineiden, puolivalmisteiden ja muiden materiaalien hankinnan paikan päällä, jotta voitiin turvata aseiden ja ampumatarvikkeiden keskeytymätön ja tavattoman nopeasti lisääntyvä tuotanto. Ne huolehtivat siitä, että tuotantolaitokset autoivat toisiaan jouduttaakseen rintaman tilausten täyttämistä.

Suurta osaa sotatarviketuotannon järjestämisessä maan itäosissa näytteli Volganvarren, Uralin, Länsi-Siperian, Kazakstanin ja Keski-Aasian alueita varten laadittu sotataloussuunnitelma, jonka puolueen Keskuskomitea ja Neuvostoliiton Kansankomissaarien Neuvosto hyväksyivät elokuun 16. p:nä 1941 vuoden 1941 viimeiseksi neljännekseksi ja vuodeksi 1942. Suunnitelman mukaan itäisillä alueilla tuli laajentaa huomattavasti aseiden, ampumatarvikkeiden, panssarivaunujen, lentokoneiden, lentokonemoottorien, harkkoraudan, teräksen ja muiden metallien, öljyn, sähkövoiman ja kivihiiilen tuotantoa sekä rekonstruoida ja laajentaa tärkeimpiä rautatiesolmuja ja ratapihoja sekä rakentaa uusia ratoja.

Kulutustavarain ja elintarvikkeiden tuotanto supistui jyrkästi, sillä monet kevyen teollisuuden tuotantolaitokset pantiin valmistamaan tuotteita rintamaa varten ja vihollinen oli miehittänyt huomattavan osan maasta. Valtion huollettavana olleen väestön määrä kuitenkin lisääntyi sodan aikana. Sen vuoksi Neuvostohallituksen oli pakko rajoittaa elintarvikkeiden ja teollisuustavarain myyntiä, ottaa jaossa käytäntöön korttijärjestelmä.

Puolueen kaiken organisatorisen ja aatteellis-poliittisen toiminnan tarkoituksena oli mobilisoida ja järjestää kansa murskaamaan vihollinen. Poliittista valistustyötä väestön keskuudessa tekivät välittömästi myös huomatuimmat puolueen toimihenkilöt ja valtiomiehet, johtavat puolue- ja neuvostotyöntekijät, tiedemiehet ja kulttuurialan työntekijät, propagandistit. Sadat tuhannet agitaattorit selostivat joka päivä tuotantolaitosten työosastoissa, kolhooseissa ja neuvostotiloilla, virastoissa ja sotaväen joukko-osastoissa päivän tapahtumia. Vakinainen poliittinen agitaatiotyö tuotantolaitoksissa edisti välittömästi rintaman tilausten täyttämistä. Agitaattorien keskustelutilaisuuksien lisäksi agitaatiotyössä käytettiin värikkäitä julisteita sekä lyhyitä pontevia tunnuksia.

Puolue selitti neuvostoihmisille leniniläistä oppia sotien luonteesta ja olemuksesta, sotien sekä yhteiskunta- ja valtiojärjestelmien välisestä yhteydestä, rintaman ja selustan tehtävistä taistelussa Neuvostomaan vihollisia vastaan, kansan ja armeijan tehtävistä sosialistisen Isänmaan puolustuksessa. Se auttoi kansaa ymmärtämään, että Suuri Isänmaallinen sota on

luonteeltaan oikeudenmukaista sotaa, vapaussotaa, todisti kansalle vakuuttavasti neuvostollisen yhteiskunta- ja valtiojärjestelmän paremmuuden ja osoitti, että työläisten ja talonpoikain liitolla, Neuvostoliiton kansojen ystävyydellä ja neuvostopatriotismilla on ratkaiseva merkitys Isänmaan puolustamisessa ja voiton saavuttamisessa vihollisesta. Neuvostoihmisten kasvattamisessa puolue piti perustana marxismin-leninismen jaloja aatteita, maamme kansojen vallankumouksellisia perinteitä sekä Punaisen Armeijan taisteluperinteitä ja valoi heihin voitonvarmuutta.

Koko sodan aikana puolueessa ei ilmennyt minkäänlaista horjuntaa eikä mitään erimielisyyksiä, se toimi yhtenäisenä järjestönä, leninismen lipun ympärille ryhmittyneiden samoinajattelevien kommunistien yhtenäisenä taisteluliittona. Aatteellisen ja järjestöllisen yhtenäisyytensä ansiosta puolue pystyi nopeasti järjestämään toimintansa sota-ajan vaatimusten mukaiseksi ja liittämään lippunsa alle koko neuvostokansan.

Sodan alkaessa puolueeseen kuului noin 3,8 miljoonaa kommunistia. Teollisuuslaitoksissa, maaseudulla, Punaisessa Armeijassa ja virastoissa oli yli 170 tuhatta puolueen perusjärjestöä, joilla oli läheinen yhteys kansanjoukkoihin. Puoluejärjestöt tekivät väsymättömästi organisatorista sekä poliittista joukkotyötä työtätekevien keskuudessa ja turvasivat sen, että täytettiin täsmällisesti puolueen ja hallituksen asettama tehtävä — mobilisoitiin kansan voimat sodan tarkoituksien saavuttamiseksi. Puoluejärjestöt innostivat neuvostoihmisiä sankaritekoihin työssä, autoivat sotilaselimiä mobilisaation suorittamisessa, reservien valmentamisessa rintamaa varten, työtätekevien yleisen pakollisen sotilasopetuksen järjestämisessä. Mainittu opetus saatettiin voimaan Valtion puolustuskomitean päätöksellä vuoden 1941 syyskuun 18. päivältä. Sotilaselimet muodostivat puoluejärjestöjen auttamina sotaväen joukko-osastoja, varustivat niitä välttämättömällä aseistuksella, jota useinkin valmistettiin joukko-osastojen muodostamispaikassa, ja lähettivät rintamalle.

Ukrainassa, Valko-Venäjällä, Moldaviassa, Liettuassa, Latviassa, Eestissä ja Karjalais-Suomalaisessa SNT:ssa sekä VSFNT:n alueilla, jotka olivat joutuneet hitleriläisten hyökkäyksen kohteiksi, kommunististen puolueiden keskuskomiteat sekä alue- ja piirikomiteat autoivat neuvostojoukkojen johtoa suurimpien kaupunkien ja tärkeimpien maastolinjojen puolustuksen järjestämisessä. Esimerkiksi Smolenskin alueen puoluejärjestöt lähettivät yli 500 tuhatta henkilöä rakentamaan puolustuslaitteita Smolenskin suurtaistelun aikana. Ne järjestivät tehtaiden ja muiden tuotantolaitosten, karjan sekä kolhoosien, neuvostotilojen ja kone- ja traktoriasemien arvokkaan omaisuuden evakuointia. Keskuskomitean ohjeiden mukaisesti ne perustivat fasisien anastamalla alueella maanalaisia puoluejärjestöjä

ja partisaaniosastoja. Vihollisen uhkaamien piirien ja alueiden puoluejärjestöjen toimesta osa kommunisteista ja nuorisoliittolaisista valmistautui jo etukäteen maanalaiseen toimintaan; muodostettiin tuhoamisryhmiä ja partisaaniosastoja ja perustettiin metsiin ase-, ammus- ja elintarvikevarastoja. Maanalaisten puoluejärjestöjen ja partisaaniosastojen johtajiksi nimitettiin erittäin lujia puolue-, neuvosto- ja nuorisoliittotyöntekijöitä.

Puolue tehosti erittäin suuresti toimintaansa Punaisessa Armeijassa ja Laivastossa. Se antoi niille parhaat voimansa. Neuvostoliiton Asevoimien johtoon nimitettiin J. V. Stalin. Miltei kolmasosa puolueen Keskuskomitean jäsenistä ja varajäsenistä oli Isänmaallisen sodan rintamilla. Johtaviin sotilastoimiin määrättiin sellaisia huomattuja puolueen toimihenkilöitä kuin N. S. Hruštšev, D. Z. Manuilski, A. S. Stšerbakov, K. J. Vorošilov, A. A. Ždanov. Neuvostoliiton Korkeimman Neuvoston Puhemiehistön Puheenjohtaja M. I. Kalinin työskenteli uupumattomasti neuvostokansan voimien mobilisoimiseksi fasistien anastajien murskaamista varten. Valtion puolustuskomitean jäsenet A. I. Mikojan ja N. A. Voznesenski, puolueen Keskuskomitean sihteeri A. A. Andrejev ja Neuvostoliiton Ammattiliittojen Keskusneuvoston puheenjohtaja N. M. Švernik johtivat kansantalouden tärkeimpiä aloja turvaten Punaisen Armeijan huoltamisen kaikella välttämättömällä.

Noin 48 tuhatta johtavaa puolue-, neuvosto-, ammattiliitto- ja nuorisoliittotyöntekijää lähetettiin sodan ensi kuukausina puolueen Keskuskomitean päätöksen nojalla armeijaan ja laivastoon niiden lujittamista varten. Satoja tuhansia kommunisteja lähti rintamalle joko mobilisoituina tai vapaaehtoisina. Miltei kaikki rintamavyöhykkeessä sijainneiden piirien puoluejärjestöjen jäsenet liittyivät neuvostoarmeijan riveihin. Vuoden 1941 lopulla armeijassa ja laivastossa oli noin 1 milj. 300 tuhatta kommunistia. Puoluemobilisaation perusteella sotaväkeen kutsutut lähetettiin vaikeimmille rintamalohkoille, missä käytiin kiivaita taisteluja ja tarvittiin rohkeita ja urhoollisia joukkojen järjestäjiä, jotka kykenivät omalla esimerkillään innostamaan sotilaita urotekoihin. Kommunistinen nuorisoliitto oli puolueen taisteluhenkinen apulainen. Jo sodan ensi päivinä Punaiseen Armeijaan meni 900 tuhatta nuorisoliittolaista.

Perustettiin rintamien ja armeijain sotaneuvostot. Niihin kuului sellaisia kokeneita puoluejärjestöjä — puolueen Keskuskomitean jäseniä ja varajäseniä, liittotasavaltojen kommunististen puolueiden sihteerejä sekä puolueen aluepiiri- ja aluekomiteoiden sihteerejä kuin L. I. Brežnev, N. A. Bulganin, N. G. Ignatov, J. E. Kalnberzin, A. I. Kiritšenko, A. A. Kuznetsov, V. P. Mžavanadze, M. A. Suslov ynnä muita. He olivat vakinaisesti yhteydessä puolueen Keskuskomiteaan ja Valtion puolustuskomiteaan, toteuttivat niiden ohjeita nojautuen sotaväen puoluejärjestöihin. Sotaneuvostojen yhteyteen muodostettiin

poliittiset osastot, jotka johtivat puolue- ja poliittista työtä joukko-osastoissa.

Vuoden 1941 heinäkuun puolivälissä Punaisessa Armeijassa ja Laivastossa muodostettiin sotilaskomissaarilaitos. Se perustettiin siksi, että puolue- ja poliittinen toiminta sotaväessä oli järjestettävä uudella tavalla, niin että siitä olisi ollut välitöntä apua päällikkökunnalle sotilaskurin lujittamisessa ja taistelu-tehtävien täyttämässä. Sotilaskomissaarilaitoksen muodostaminen oli erikoisen välttämätöntä senkin vuoksi, että neuvostojoukkojen päällikkökuntaa täydennettiin huomattavasti reservi-upseereilla, joilla ei ollut kokemusta puolue- ja poliittisen työn suorittamisesta armeijassa ja jotka sen vuoksi eivät täydellisesti vastanneet yksilöpäällikköinä oleville komentajille asetettuja vaatimuksia. Puolue asetti sotilaskomissaareiksi kokeneita puolueytöntekijöitä, joista useimmilla oli myös tarpeellinen sotilasvalmennus. Puolue- ja poliittista työtä suorittavaan henkilöstöön ja armeijan puoluejärjestöihin nojaten sotilaskomissaarit lujittivat komentajien arvovaltaa, auttoivat heitä taistelu-tehtävien täyten järjestämisessä. He kasvattivat neuvostosotilaissa rajatonta uskollisuutta ja rakkautta Synnyinmaata kohtaan sekä pyhää vihaa sen vihollisia kohtaan, auttoivat lujittamaan vallankumouksellista järjestystä ja sotilaskuria, kohottivat neuvostojoukkojen taistelumoraalia. Henkilökohtaisella urhoollisuudellaan ja uljuudellaan ja rohkaisevilla sanoillaan komissaarit kasvattivat sotilaita pelottomiksi ja valoivat heihin luottamusta omiin voimiinsa. Sotilaskomissaareille kuuluu se suuri ansio, että he lujittivat Punaista Armeijaa ja paransivat sen taistelukuntoa Suuren Isänmaallisen sodan ensimmäisen, vaikeimman vaiheen aikana.

Kommunistinen puolue nostatti ja johti mukanaan pyhään Isänmaalliseen sotaan koko neuvostokansan, turvasi Neuvostoliiton Asevoimien kasvun ja niiden iskukyvyyn suurenmisen, järjesti selustan työn siten, että rintama voitiin huoltaa kaikella välttämättömällä. Siten luotiin ne mitä tärkeimmät sisäiset edellytykset, jotka olivat tarpeen täydellisen voiton saavuttamiseksi fasisti-Saksasta ja sen satelliiteista.

Kommunistisen puolueen ja Neuvostohallituksen viisas leniniläinen ulkopoliittikka edisti huomattavassa määrin voittosalle sodankäynnille suotuisten kansainvälisten olosuhteiden luomista. Erittäin suuri merkitys tässä suhteessa oli hitleriläisvastaisen liittoutuman muodostamisella ja sen yhteydessä aikaansaadulla fasististen valtioiden liittoutuman eristämällä.

Ne hitleriläisten laskelmat, että heidän onnistuu eristää Neuvostoliitto kansainvälisessä mitassa ja vetää Englanti ja USA sotaan Neuvostoliittoa vastaan, pettivät jo heti ensi päivinä fasisti-Saksan hyökättyä Neuvostoliiton kimppuun. Englannin hallitus ilmoitti kesäkuun 22. pnä 1941 ja USA:n hallitus kesäkuun 24. pnä olevansa valmis antamaan Neuvostoliitolle

apua sodassa Saksaa vastaan. Näin ollen kaksi maailman suurinta kapitalistimaata joutui samaan leiriin Neuvostoliiton kanssa taistelussa Saksan fasismia vastaan.

Kuinka saattoi tapahtua, että sodassa Saksaa vastaan sosialistinen maa ja kapitalistiset maat liittyivät yhteen? Asia on niin, että ne kärkevät ristiriidat, joita jo ennen toista maailmansotaa oli olemassa fasistivaltioiden liittoutuman ja Englannin, Ranskan ja USA:n muodostaman imperialististen valtakuntien ryhmittymän välillä, kärjistyivät sodan aikana vieläkin enemmän. Ennen Neuvostoliiton kimppuun hyökkäämistään Saksa oli miehittänyt miltei koko Länsi-Euroopan ja uhkasi jo Brittein saaria. Kapitalistisessa maailmassa ei ollut sellaista voimaa, joka olisi pystynyt lyömään hajalle fasistiset sotalaumat tai vaikkapa pysäyttämään ne. Kaikki, mm. myös Englannin ja USA:n hallitsevat piirit, tiesivät hyvin, että Neuvostoliitto oli ainoa reaalinen voima, joka kykeni taittamaan hitleriläisen armeijan selkärangan ja katkaisemaan fasisti-Saksalta tien maailmanherruuteen. Tuossa tilanteessa Englannin ja USA:n oli edullista liittoutua Neuvostoliiton kanssa yhteistä, tavattoman vaarallista vihollista — fasisti-Saksaa vastaan.

Siten kahden imperialistisen ryhmittymän väliset syvälliset ristiriidat osoittautuivat Neuvostovaltion omalaatuisiksi reserviksi, joka auttoi sitä liittämään yhteen kaikki edistykselliset voimat fasisti-Saksan ja sen rikoskumppanien murskaamiseksi.

Solmiessaan Neuvostoliiton kanssa hitleriläisvastaisen liittoutuman amerikkalaiset ja englantilaiset imperialistit eivät lakanneet olemasta sosialismin vihollisia. Monet heistä eivät edes salanneet vihamielistä suhdettaan Neuvostoliittoon. He perustivat laskelmansa siihen, että Saksa ja Neuvostoliitto näennyttävät toisensa sodassa. Päivän kuluttua sen jälkeen, kun fasisti-Saksa oli hyökännyt Neuvostoliiton kimppuun, USA:n senaatin jäsen Truman, josta sittemmin tuli USA:n presidentti, sanoi: „Jos näemme voiton kallistuvan Saksan puolelle, meidän on autettava Venäjää, mutta jos se alkaa kallistua Venäjän puolelle, meidän on autettava Saksaa, niin että kumpikin tappakoon mahdollisimman paljon”. Samantapaisia ajatuksia lausui julki sodan alussa myös Englannin lentokoneiteollisuusministeri Moore-Brabazon.

Englannin, USA:n ja muiden kapitalistimaiden hallitusten asennoitumiseen vaikutti suuresti myös maailman kaikissa maissa alkanut laajojen kansankerrosten mahtava liike Neuvostoliiton tukemisen merkeissä. Monissa maissa, muun muassa Englannissa ja USA:ssa, pidettiin väkirikkaita joukkokokouksia ja mielenosoituksia myötätunnon merkiksi Neuvostoliittoa kohtaan. Kansanjoukot vaativat hallituksiaan tukemaan kaikin tavoin Neuvostoliittoa sodassa Saksan fasismia vastaan.

Vuoden 1941 loppuun mennessä muodostui näin ollen hitleriläisvastainen liittoutuma, johon kuuluivat Neuvostoliitto, Eng-

lanti ja USA. Siihen yhtyivät myös hitleriläisten miehittämien maiden — Puolan, Tšekkoslovakian, Jugoslavian, Ranskan, Belgian, Hollannin, Norjan ym. maiden kansat. Hitleriläisvastaiseen liittoutumaan liittyivät Kiina, jonka kansat olivat käyneet vuodesta 1937 alkaen sankarillista taistelua imperialistista Japania vastaan, sekä Englannin dominionit ja useat muut valtiot. Se oli kansojen mahtava liitto, kansojen, jotka olivat liittyneet yhteen taistellakseen fasistisia anastajia vastaan. Kaikki demokraattiset, fasisminvastaiset voimat olivat myötätuntoisia sille ja tukivat sitä.

Hitleriläisvastaisen liittoutuman osanottajilla oli erilaiset tarkoitukset sodassa. Erotukseksi Neuvostoliitosta ja omien maidensa laajojen kansanjoukkojen etujen vahingoksi Englannin ja USA:n hallitsevat piirit eivät asettaneet päämääräkseen Saksan fasismin täydellistä murskaamista. Saksan ja muiden maiden vapauttaminen taantumuksellisten voimien herruudesta ei kuulunut niiden suunnitelmiin. Ne pyrkivät pääasiallisesti syrjäyttämään Saksan ja Japanin vaarallisina kilpailijoinaan maailmanmarkkinoilta. Mutta siitä huolimatta Englanti ja Yhdysvallat, käymällä yhdessä Neuvostoliiton kanssa sotaa yhteistä vihollista — fasististen valtioiden liittoa — vastaan, objektiivisesti myötävaikuttivat voiton saavuttamiseen fasisti-Saksasta ja sen kumppaneista.

Kommunistisen puolueen ja Neuvostohallituksen ulkopoliitikka lujitti sodan aikana kaikkien vapauttarakastavien kansojen taisteluliittoa. Nuo kansat pyrkivät murskaamaan fasististen valtioiden blokin ja vapauttamaan Saksan fasismin ikeeseen joutuneet Euroopan kansat.

2. Hitleriläisten „salamasota”-suunnitelman epäonnistuminen. Fasisti-Saksan sotajoukkojen murskaaminen Moskovan edustalla

Neuvostoliiton—Saksan rintamalla kehittyneet suurtaistelut osoittivat jo ensimmäisinä viikkoina saksalaisille fasistisille anastajille, että sota Neuvostoliittoa vastaan eroaa olennaisesti Länsi-Euroopassa käydystä sodasta, jossa he eivät kohdanneet vähänkään vakavampaa vastarintaa. Saksalaisten fasististen anastajien menestys Lännessä ei ole selitettävissä yksinomaan Länsi-Euroopan maiden armeijain heikkoudella ja hitleriläisten armeijan paremmuudella niihin verrattuna. Sen selityksenä on myös noiden maiden sisäisten taantumuksellisten voimien hajoitustoiminta, jotka omaa kansaansa peläten lähtivät maanpetoksen tielle, asettuivat vihollisen puolelle ja auttoivat Hitleriä pystyttämään Euroopassa fasistikomennon. Neuvostoliitossa ei tapahtunut eikä voinutkaan tapahtua mitään sellaista.

Neuvostokansan Suuri Isänmaallinen sota fasisti-Saksaa vastaan ei ollut tavallista kahden armeijan, kahden valtion välistä sotaa. Tässä sodassa kävivät taistelua elämästä ja kuolemasta uusi yhteiskuntajärjestelmä, sosialismi, jota edusti Neuvostoliitto, ja kaikkein taantumuksellisin, fasistikomennon pystyttänyt imperialistinen valtio, hitleriläinen Saksa. Koko neuvostokansa, koko edistysmielinen ihmiskunta oli kiinnostettu siitä, että tämä sota päättyy voitokkaasti.

Historia ei ole aikaisemmin tuntenut sellaisia vapausotia, joissa kansan ja valtion edut olisivat sulautuneet yhteen niin täydellisesti ja sopusointuisesti kuin ne sulautuivat Suuressa Isänmaallisessa sodassa käytäessä taistelua vihollisen murskaamiseksi. Jo Venäjän työläisten ja talonpoikien kansalaissota maahanhyökkäjiä ja valkokaartilaisia vastaan vuosina 1918—1920 osoitti sen, että Neuvostovallan ja kansanjoukkojen välillä vallitsee luja yhteys ja että kansanjoukot kannattavat rajattoman uskollisesti proletaarisen diktatuurin valtiota. Mutta silloin Neuvostomaassa oli vielä riistäjäluokkia, josta syystä maahanhyökkääjien ja valkokaartilaiden onnistui järjestää vastavallankumouksellisia salaliittoja ja kulakkikapinoita Punaisen Armeijan selustassa.

Erotukseksi kansalaissodasta Suurta Isänmaallista sotaa käytiin aikana, jolloin sosialismi oli jo voittanut, jolloin maassa ei ollut enää riistäjäluokkia eikä vihollisen käytettävissä ollut mitään yhteiskunnallista perustaa minkäänlaisen kapinan järjestämistä varten Punaisen Armeijan selustassa. Maassamme vakiintunut sosialistinen järjestelmä turvasi neuvostoyhteiskunnan moraalisen ja poliittisen yhtenäisyyden. Synnyinmaata uhannut suuri vaara liitti neuvostokansan vieläkin lujemmin yhteen, lujitti entistä enemmän työläisten ja talonpoikien liittoa ja Neuvostoliiton kansojen ystävyyttä. Sota fasisti-Saksaa vastaan muodostui heti alun pitäen *koko neuvostokansan* isänmaalliseksi sodaksi saksalaisia fasistisia anastajia vastaan.

Punainen Armeija osoittautui jo sodan ensimmäisinä viikkoina paljon voimakkaammaksi kuin hitleriläiset olivat luulleet. Se oli uskollinen kansalle, ja sitä tuki yksimielisesti neuvostonselusta, joka antoi armeijalle väkeä, aseita, ammuksia ja elintarvikkeita sekä nostatti sen taisteluhenkeä. Sotilaallisista vastoinkäymisistä huolimatta neuvostojoukot teki voimakkaiksi niiden järkähtämättömyys, miehuullisuus ja uljuus. Punaisen Armeijan sementoi yhtenäiseksi se tietoisuus, että sota on luonteeltaan oikeutettua vapausotaa ja sosialistisen Isänmaan puolustaminen elintärkeää. Tämä synnytti myös joukkosankaruutta.

„Jokaisessa sodassa”, V. I. Lenin sanoi, „voitto riippuu loppujen lopuksi niiden joukkojen mielentilasta, jotka voittavat vertaan taistelutantereella. Se vakaumus, että sota on oikeudenmukaista, tietoisuus siitä, että on välttä-

mätöntä uhrata oma henki veljiensä hyväksi, nostattaa sotilaiden mieltä ja saa heidät kestämaan ennenkuulumattomia rasituksia” (Teokset, 31. osa, s. 115).

Taisteluissa saksalaisia fasistisia anastajia vastaan kokonaiset Punaisen Armeijan joukkoyksiköt ja -osastot osoittivat poikkeuksellista sankaruutta, neuvokkuutta ja uljuutta. Vihollinen joutui tekemisiin neuvostojoukkojen järkähtämättömän lujouden ja urhoollisuuden kanssa. Kirkkaana esimerkkinä neuvostosotilaiden patrioottisista uroteoista sodan ensimmäisinä päivinä on Brestin linnoituksen puolustus. Vähälukuinen neuvostoliittolainen varusväki, jota johtivat kapteeni I. N. Zubatšev, rykmentin komissaari J. M. Fomin ja majuri P. M. Gavrilov, jouduttuaan piiritetyn linnoituksen vanhaan linnaan (linnoituksen keskustassa), torjui urhoollisesti yli 20 päivää niin lukumääräisesti kuin teknillisestikin monta kertaa voimakkaamman vihollisen raivokkaat rynnäkököt. „Kuolen, mutten antaudu. Hyvästi, Synnyinmaal!” sanotaan linnoituksen erään raunioksi hajotetun kasarmin seinässä olevassa lyhyessä ja järkyttävässä kirjoituksessa. Ja kun hitleriläiset lähenivät jo Smolenskia, käytiin kaukana heidän selustassaan Veikselin sivujoen Bugin rannalla vielä tuimia taisteluita.

Suuren Isänmaallisen sodan historia tuntee paljonkin tällaisia esimerkkejä sankarillisesta vastarinnasta, jota Punaisen Armeijan erilliset joukko-osastot ja varuskunnat tekivät viholliselle. Yksinpä nekin joukko-osastot, jotka fasisti-Saksan joukkojen nopean etenemisen takia joutuivat saarroksiin, jatkoivat sankarillista taisteluaan, murtautuivat ulos saarroksista tai alkoivat toimia partisaanitaistelumenetelmin ja antaa iskuja saksalaisille fasistisille anastajille selustasta käsin.

Sodan raskaalle alkuvaiheelle ovat kuvaavia myös monet neuvostosotilaiden henkilökohtaiset uroteot. Urhoollisuuden ja sankaruuden symboliksi on tullut lentolaivueen komentajan kommunisti Nikolai Gastellon uroteko. Hän suuntasi liekkien vallassa olleen pommituskoneensa vihollisen panssarivaunu- ja säiliöautokolonnaan. Voimakas räjähdys ja tulipalo tuhosi useita viholliskoneita miehistöineen.

Sankaruus muodostui neuvostosotureiden valtaosan käyttäytymissäännöksi.

Neuvostojoukkojen vastarinta kasvoi päivä päivältä, kun taas vihollisen hyökkäyksen vauhti hidastui jatkuvasti. Varsin usein Punaisen Armeijan joukko-osastot tekivät vastarynnäköitä ja antoivat viholliselle musertavia iskuja.

Luoteissuunnalla hitleriläiset pääsivät elokuussa Leningradin edustalle ja aikoivat vallata sen äkkirynnäköllä. Mutta Punaisen Armeijan joukot ja Itämeren laivaston meriväki sekä kaupungin väestö nousivat miehuullisesti puolustamaan Leningradia. Leningradin puoluejärjestö johti kaupungin puolustusta.

Puolueen kutsusta noin 160 tuhatta leningradilaista liittyi kansan nostoväkidivisiooniin. Lähes 70 tuhatta Leningradin puoluejärjestöön kuulunutta kommunistia lähti rintamalle. He valoivat kaupungin puolustajiin uutta voimaa, terästivät näiden lujuuutta ja urhoollisuutta. Satoja tuhansia leningradilaisia, etupäässä naisia, lähti rakentamaan puolustusvarustuksia. Tehtaat työkentelivät täydellä teholla rintaman hyväksi tykkitulesta ja ilmapommituksesta huolimatta. Vuoden 1941 syyskuun puolivälissä Punaisen Armeijan sotajoukot ja Itämeren laivasto, joita Leningradin työtätekevät auttoivat yksimielisesti, pysähdyttivät vihollisen aivan kaupungin porteilla. Hitleriläisten ei onnistunut toteuttaa suunnitelmaansa — vallata Leningradia ja käyttää Leningradin suunnalla toimineita joukkojaan iskuvoimana Moskovaa vastaan.

Sitkeitä taisteluja käytiin edelleen myös lounaissuunnalla. Siellä neuvostojoukot pidättivät ylivoimaisia vihollisjoukkoja Ukrainan SNT:n pääkaupungin Kievin edustalla kolmatta kuu-kautta. Ja vasta syyskuun 20. p:nä 1941, kun hitleriläiset olivat jo vallanneet Dneprin oikeanpuoleisen osan Ukrainasta ja uhkasivat Punaisen Armeijan kieviläistä ryhmittymää saarolla, neuvostojoukot perääntyivät Kievestä.

Vuoden 1941 elokuun alussa saksalaiset ja romanialaiset joukot murtautuivat Mustanmeren rannikolle ja saartoivat puolittain Odessan. Punaisen Armeijan ja Mustanmeren laivaston joukko-osastot torjuivat erittäin urhoollisesti ja sitkeästi lukumäärällisesti monta kertaa suuremman vihollisen rynnäköt. Odessan puoluejärjestö ja sen johtamat työtätekevät nousivat ase kädessä puolustamaan kaupunkia. Lähes 100 tuhatta ihmistä osallistui linnoitusvarustusten rakentamiseen. Yli 10 tuhatta liittyi tuotantolaitoksissa muodostettuihin joukko-osastoihin ja taisteluryhmiin käydäkseen katu- ja barrikaditaisteluja. Odessan edustalla käytiin taisteluja 68 vuorokautta, yötä ja päivää. Samalla kun neuvostojoukot torjuivat vihollisen rynnäköitä, ne tekivät vastahyökkäyksiä aiheuttaen viholliselle suuria menetyksiä. Hitleriläiset sotajoukot pääsivät Odessaan vasta sitten, kun Punaisen Armeijan ja Laivaston joukko-osastot jättivät sen Ylimmän sotilasjohdon käskystä ja sen varusväki sekä osa väestöstä oli evakuoitu meritse Sevastopoliin ja Pohjois-Kaukasiaan.

Krimin suunnalla vihollisen onnistui syyskuun lopulla murtautua Perekopin kannaksen yli. Vihollisen joukot hyökkäsivät koko voimallaan Sevastopolia vastaan. Ne rynnäköivät alinomaa neuvostojoukkojen asemia, pommittivat kaupunkia ilmasta, tulittivat sitä piiritystykeillään, mutta niiden ei onnistunut lan-nistaa Sevastopolin urhoollisten puolustajien taisteluhenkä, vaan nämä torjuivat vihollisen rynnäköt toisen toisensa jälkeen. Kommunistien johdolla sotamiehet, matruusit ja Sevastopolin työtätekevät taistelivat rinta rintaan vihollista vastaan ja raken-

sivat yhdessä puolustuslaitteita. 15 tuhatta sevastopolilaista liittyi kansan nostoväkeen. Rintama sai jatkuvasti täydennysväkeä kaupungista. Suurin osa kommunisteista lähti etulinjoille.

Länsisuunnalla fasisti-Saksan sotajoukot pyrkivät ylittämään pysähtymättä Dneprin, valtaamaan Smolenskin ja antamaan iskun Moskovaan. Heinäkuun 10. p:nä alkoi Smolenskin suurtaistelu, joka kesti yli kaksi kuukautta. Sitkeä puolustus ja neuvostojoukkojen voimakkaat vastaiskut, varsinkin Duhovštšinan ja Jelnjan tienoilla, aiheuttivat fasisti-Saksan armeijalle suuria menetyksiä ja tekivät tyhjäksi hitleriläisten suunnitteleman salamannopean Moskovaan kohti etenemisen. Vihollisen oli pakko pysähtyä 300 kilometrin päähän Neuvostomaan pääkaupungista, siirtyä väliaikaisesti puolustukseen ja käydä uudelleenryhmittämään voimiaan.

Näin Punaisen Armeijan uljuus ja sitkeys sotkivat hitleriläisten „salamasota”-suunnitelmat. Fasisti-Saksan sotajoukkojen hyökkäys pysähdytettiin kaikilla tärkeimmillä suunnilla.

Joukkojensa tavattoman suurista menetyksistä huolimatta hitleriläinen sodanjohto ei kuitenkaan luopunut seikkailuhenkisestä strategiastaan. Se pyrki hinnalla millä hyvänsä valtaamaan ennen talven tuloa Moskovan ja Leningradin, saamaan haltuunsa koko Krimin sekä pääsemään Kaukasiaan. Siinä tarkoituksessa hitleriläiset aloittivat vuoden 1941 syksyllä uudelleen hyökkäyksen kaikilla perussuunnilla kohdistuen pääiskunsa Moskovaan kohden. Moskovan suunnalla toimi syyskuun lopulla noin 80 saksalaista divisioonaa, joista 23 panssarivaunu- ja moottoroitua divisioonaa.

Syyskuun 30.—lokakuun 2. p:nä alkoi saksalaisten fasististen joukkojen hyökkäys Moskovaan vastaan. Vihollinen antoi iskuja neuvostojoukkojen perusryhmittymän sivustoihin ja keskustaan. Ensi alussa vihollisen hyökkäys kehittyi ripeää vauhtia ja neuvostojoukot perääntyivät taas melko pitkälle sisämaahan. Vihollisen onnistui murtautua Moskovan alueelle ja päästä Moskovan ulkorajalle.

Tilanne muodostui Neuvostomaalle niin vaaralliseksi, ettei sen pahempaa ollut koko sodan aikana. Vihollinen oli päässyt lähelle pääkaupunkia ja saartanut Leningradin mantereen puolelta. Valko-Venäjä, Moldavia, Liettua, Latvia, Eesti sekä suuri osa Ukrainasta, Krimistä ja Karjalais-Suomalaisesta tasavallasta oli miehitetty. Maamme oli menettänyt etelässä sijaitsevat metallurgiset tehtaansa sekä Donetsin ja Moskovan ympäristön kivihiilialueet. Suurin osa evakuoituista tuotantolaitoksista oli vielä panematta käyntiin. Teollisuuden kokonaistuotannon määrä supistui vuoden 1941 jälkipuoliskolla enemmän kuin puolella. Kulkulaitos oli tavattoman kuormitettu. Kaikki tämä vaikeutti suuresti rintaman huoltamista aseilla ja ampumatarvikkeilla.

Vihollisen väliaikaisesti anastamalla alueilla neuvostoihmiset joutuivat kokemaan tavattoman kovia kärsimyksiä ja tuskia. Hitleriläiset pystyttivät kaikkialla, minne he ilmestyivät, verisen terrorikomennon. He hävittivät ja rosvosivat kyliä ja kaupunkeja, teollisuuslaitoksia ja kolhooseja ja veivät Saksaan tehtaiden sekä kone- ja traktoriasemien arvokasta kalustoa, viljaa ja karjaa. He muuttivat koulu-, yliopisto-, klubi- ja kirjastorakennukset kasarmeiksi. Kaupunkien ja kylien rauhalliset asukkaat joutuivat pilkanteon kohteiksi, heitä kidutettiin ja teloitettiin. Miehittäjät saattoivat voimaan pakkotyöjärjestelmän, satoja tuhansia rauhallisia asukkaita vietiin pakkokeinoin syvälle saksalaisten selustaan.

Kommunistinen puolue ja Neuvostohallitus asettivat tehtäväksi puolustaa viimeiseen veripisaraan asti jokaista maakais-taletta, pysähdyttää vihollinen hinnalla millä tahansa, antaa sille musertava isku Moskovan edustalla ja tuhota fasis-tisen armeijan iskuvoimat. Puolue kehotti neuvostokansaa auttamaan kaikin voimin Punaisen Armeijan joukko-osastoja, jotka puolustivat pääkaupunkia.

Puolueen ja hallituksen kehotus sai osakseen kiihkeää kannatusta neuvostoväen taholta. Moskovan puolustajat osoittivat verratonta sankaruutta ja torjuivat miehuullisesti vihollisen lukuisat rynnäkököt. Volganvarren, Uralin, Siperian ja maamime muiden seutujen puoluejärjestöt pitivät huolen siitä, että armeijaa aseilla ja ampumatarvikkeilla huoltaneet tehtaot sekä liikennelaitos toimivat keskeytyksettömästi. Työmiehet ja työläisnaiset, insinöörit ja teknikot alkoivat valmistaa rintamalle yhä enemmän sotatarvikkeita. Kolhoosilaiset tuottivat yhä enemmän elintarvikkeita. Rautatieläiset toimittivat yhä nopeammin rintamalle sotilas- ja sotatarvikkeita. Uralilla ja Siperiassa muodostettiin puoluejärjestöjen aloitteesta uusia rykmenttejä ja divisioonia, joihin liittyi vapaaehtoisesti työläisiä, ennen kaikkea kommunisteja. He lähtivät kiireesti rintamalle puolustamaan pääkaupunkia.

Sitä mukaa kuin vihollinen lähestyi Moskovaa, se kohtasi yhäti kasvavaa neuvostojoukkojen vastarintaa. Lokakuun lopulla fasisti-Saksan sotajoukot pysähdytettiin linjalle, jolle ne olivat päässeet vallattuan Možaiskin ja osittain Kalininin ja päästyään Naro-Fominskin ja Tulan edustalle.

Moskovan edustalla fasisitit törmäsivät lujiin puolustus-aseisiin. Pääkaupunki oli alkanut valmistella vastaiskua viholliselle hyvissä ajoin, jo kesällä. Moskovan puoluejärjestö oli tehnyt suuren työn kaupungin puolustuksen lujittamiseksi. Yli 100 tuhatta Moskovan kaupungin ja alueen kommunistia ja 260 tuhatta nuorisoliittolaista oli lähtenyt rintamalle. Lokakuun 13. p:nä pidetty Moskovan puoluejärjestön aktiivin kokous päätti, että kommunistien tuli henkensä uhalla puolustaa pääkaupunkia, järjestää työtätekeviä ja johtaa heidät mukanaan, tehdä

Moskovasta luoksepääsemätön linnoitus. Etulinjoille lähti 120 tuhatta kansan nostoväkeen liittynyttä moskovalaista, joista puolet oli kommunisteja ja nuorisoliittolaisia. Moskovassa muodostettiin työläisten kommunistisia taisteluryhmiä. Paikalliset ilmapuolustusosastot, joihin kuului yli 24 tuhatta moskovalaista vapaaehtoista, vartioivat yötä päivää vahtipaikoillaan ollen valmiina puolustamaan tuotantolaitoksia, virastoja, asuinrakennuksia. Yli 500 tuhatta naista, nuorukaista ja tyttöä rakensi puolustusvarustuksia pääkaupungin edustalla. Sotatarviketilauksia täyttäneet Moskovon tehtaiden työläiset tekivät työtä uhrautuvaisesti ja voimiaan säästämättä, pysyen monia vuorokausia perättäin työkoneittensa ääressä, keskeyttämättä työntekoa edes fasistien lentokoneiden hyökkäysten aikana. Stalinin (nykyään Lihatsšovin) nimelle omistetun autotehtaan, Ordžonikidzen nimelle omistetun tehtaan ja „Trjohgornaja manufaktura” kombinaatin nuorisoliittolaisten aloitteesta syntyi nuorisoliittolaisten ja muun nuorison rintamaprikaateja, jotka täyttivät suunnitelman vähintään 200 prosentilla.

Neuvostosotilaat oppivat käyttämään taitavasti aseita erilaisissa taistelutilanteissa, saivat taistelukokemusta ja kartuttivat tietojaan. Moskovon ulkorajalla käydyissä taisteluissa syntyivät neuvostoarmeijan kaartinjoukot, jotka olivat omaksuneet parhaan sodankäyntikokemuksen ja jatkoivat Punaisen Armeijan parhaita perinteitä. Pääkaupunkia puolustaneita neuvostojoukkoja voimistettiin huomattavasti kaukaa selustasta saapuneilla hyvin varustetuilla ja koulutetuilla jalkaväkidivisioonilla, panssarivaunuprikaateilla ja tykistörykmenteillä. Paikallisten puoluejärjestöjen aloitteesta monia neuvostoarmeijan joukko-osastoja muodostettiin vapaaehtoisista. Neuvostomaan ilmavoimatkin lujittuivat, ja ylivoima ilmassa alkoi Moskovon seudulla olla vähitellen neuvostolentäjillä.

Marraskuun 6. pñä 1941 Moskovassa pidettiin perinnäistavan mukainen Moskovon Työätekevien edustajain neuvoston ja pääkaupungin puolue- ja yhteiskunnallisten järjestöjen yhteinen istunto, vaikka rintama oli lähellä. Alustuksen Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen 24. vuosipäivästä teki J. V. Stalin. Hän korosti, että maata uhkaava vaara oli kasvanut, ja kehotti puolueen ja hallituksen nimessä neuvostoihmisiä tekemään uhrautuvasti työtä rintaman hyväksi. Hän osoitti, että tehtävänä oli murtaa Saksan fasististen armeijain sotilaallinen mahti ja tuhota viimeistä miestä myöten kaikki fasistiset anastajat, jotka olivat tunkeutuneet Neuvostomaan alueelle orjuuttaakseen neuvostokansan.

Marraskuun 7. pñä Moskovon Punaisella torilla pidettiin perinteellinen Punaisen Armeijan paraati. Punaisen Armeijan sotilaiden, partisaanien ja kaikkien neuvostoihmisten puoleen kääntyen J. V. Stalin sanoi:

„Koko maailma katsoo teihin pitäen teitä voimana, joka pystyy tuhoamaan saksalaisten anastajain rosvolaumat. Teihin katsovat saksalaisten anastajien ikeeseen joutuneet Euroopan orjuutetut kansat nähden teissä vapauttajansa. Suuri vapautustehtävä on langennut osaksenne. Olkaa tämän tehtävän arvoisia!..

Leninin lipun alla — eteenpäin, voittoon!”

Taisteluvälmiit neuvostojoukot lähtivät suoraan paraatista rintamalle.

Marraskuun jälkipuoliskolla saksalaisten fasistijoukkojen ylijhto teki uuden yrityksen Moskovan valtaamiseksi. Tällä kertaa lähetettiin hyökkäykseen 51 divisioonaa, muun muassa 20 panssarivaunu- ja moottoroitua divisioonaa. Kiivaita taisteluja käytiin Volokolamskin ja Tulan seudulla, missä vihollisen suuret sotatoimiyhtymät pyrkivät murtamaan Punaisen Armeijan rintaman ja sitten saartamaan ja valtaamaan Neuvostoliiton pääkaupungin. Tulan puoluejärjestö nostatti työtätekevät puolustamaan kaupunkia ja rakentamaan puolustusvarustuksia, auttoi sodanjohtoa aseistettujen työläisosastojen muodostamisessa. Suuresta ylivoimastaan huolimatta vihollinen ei kyennyt murtamaan Tulaa puolustaneiden Punaisen Armeijan joukko-osastojen ja työläisosastojen sankarillista vastarintaa.

Moskovan edustalla Punaisen Armeijan joukko-osastot taistelivat Neuvostosynnyinmaan puolesta viimeiseen veripisaraan asti. Kansan muistoon on jäänyt ainiaaksi kenraali I. V. Panfilovin komentaman maineikkaan 316. jalkaväkidivisioonan erään joukkoyksikön sankariteko. Volokolamskin valtatieltä Dubosekovoön johtavan tien risteyksessä 50 fasistien panssarivaunua vastaan taisteli kolmisenkymmentä neuvostosotilasta, joita johti politrukki V. G. Klotškov-Dijev. He kaatuivat miltei kaikki, mutta eivät päästäneet vihollista etenemään.

Neuvostoihmistien uhrautuvaisen työn ja puoluejärjestöjen suuren organisaatiotoiminnan ansiosta saatiin luoduksi suuria sotaväki- ja sotakalustoreservejä. Niitä siirrettiin nopeasti rintamalle ja keskitettiin vihollisen iskuryhmien sivustoille Moskovan edustalle.

Punaisen Armeijan taistelutoimia Moskovan edustalla auttoi suuresti Kommunistisen puolueen järjestämä partisaaniliike. Vihollisen miehittämissä piireissä toimi satoja partisaaniosastoja. Partisaanit tekivät hyökkäyksiä saksalaisten fasististen joukko-osastojen selustaan, hävittivät niiden kuormastoja, särkivät rauta- ja viertoteitä, katkaisivat yhteyslinjoja, hävittivät varastoja ja tukiasemia, tuhosivat vihollisen miesvoimaa. He hankkivat Punaisen Armeijan joukko-osastoille tarpeellisia tietoja, hyökkäilivät saksalaisten fasististen joukkoyksikköjen kimppuun ja tuhosivat niitä.

Koko kansan tukeman Punaisen Armeijan uhrautuvainen taistelu muutti voimasuhteet rintaman tärkeimmällä suunnalla edullisiksi Neuvostoliitolle ja loi edellytykset neuvostojoukkojen vastahyökkäykselle.

Punainen Armeija ryhtyi ensimmäiseen suurhyökkäykseen vuoden 1941 marras-—joulukuun vaihteessa, kun se vihollisen näännytettyään ja sen miesvoimia ehdytettyään oli pysähdyttänyt tämän koko Neuvostoliiton—Saksan rintamalla. Neuvostojoukot antoivat iskuja ennen kaikkea niille vihollisen sotatoimiyhtymille, jotka uhkasivat Donin Rostovia ja Leningradia. Niinpä marraskuun lopulla vihollisen Rostovin ryhmittymä lyötiin murskaksi ja Donin Rostov vapautettiin. Tappion kärsi niin ikään vihollisen Tihvinan ryhmittymä, joka oli uhannut yhtyä Suomen sotajoukkoihin saartaakseen täydellisesti Leningradin. Joulukuun alussa vapautettiin Tihvinan kaupunki. Donin Rostovin ja Tihvinan luona saavutetut voitot lujittivat neuvostojoukkojen sivustoja ja estivät saksalaista fasistista sodanjohtoa siirtämästä voimiaan näiltä rintamalohkoilta Moskovan edustalle.

Joulukuun 6. pnä 1941 Läntisen, Kalininin ja Lounaisen rintaman sotajoukot lähtivät vastahyökkäykseen Moskovan edustalla. Laajalla, 800 kilometrin pituisella, Kalininista Jeletsin asti ulottuneella rintamalla alettiin käydä entistä kiivaampia taisteluja. Läntisen, Kalininin ja Lounaisen rintaman sotajoukkojen yhteisin iskuin monille fasisti-Saksan sotatoimiyhtymille aiheutettiin raskaita tappioita. Joulukuun puolivälissä Länsirintaman sotajoukot löivät saksalaiset fasistiset joukot, jotka uhkasivat Moskovaa pohjoisesta ja etelästä, ja joulukuun 30. pnä vapauttivat Kalugan. Lyötyään hajalle hitleriläisten Jeletsin ryhmittymän Lounaisrintaman neuvostojoukot vapauttivat Jeletsin ja ryhtyivät kehittämään hyökkäystä Orelin suunnalla. Kalininin rintaman sotajoukot vapauttivat täydellisesti Kalininin ja lähtivät etenemään Rževin suuntaan.

Tammikuussa 1942 Punainen Armeija aloitti yleishyökkäyksen laajalla rintamalla ja eteni länteen paikoittain yli 400 kilometriä. Moskovan ja Tulan alue sekä kymmeniä muiden alueiden kaupunkeja ja satoja kyliä puhdistettiin täydellisesti saksalaisista fasistisista anastajista. Samaan aikaan ryhdyttiin hyökkäystoimiin eräillä muillakin Neuvostoliiton—Saksan rintaman lohkoilla: Volhov-joen tienoilla, Lozovajan—Barvenkovon suunnalla sekä Kertšin niemimaalla. Näillä operaatioilla viholliselle tuotettiin uusia tappioita.

Punaisen Armeijan Moskovan edustalla saavuttama voitto oli sotilaallisesti ja poliittisesti erittäin suurimerkityksinen. Ensimmäisen kerran toisen maailmansodan aikana fasisti-Saksan armeijalle tuotettiin suuri tappio. Ankarissa taisteluissa Punainen Armeija riisti vihollisen käsistä strategisen aloitteen, löi hajalle vihollisen parhaat jalkaväki- ja panssaridivisioonat.

Fasisti-Saksan ilmavoimat kärsivät raskaita menetyksiä. Neuvostoliiton—Saksan rintamalla käydyssä aseellisessa taistelussa oli tapahtumassa käänne. Punainen Armeija oli haudannut lopullisesti hitleriläisten „salamasota”-suunnitelman ja todistanut paikkansapitämättömäksi sen väitteen, että fasistinen armeija on voittamaton. Saksa pakotettiin nyt käymään pitkällistä sotaa, mikä ei kuulunut Hitlerin laskelmiin.

Punaisen Armeijan voitto Moskovan edustalla innosti hitleriläisten orjuuttamia Euroopan kansoja taisteluun ja lisäsi niiden vastustuskykyä taistelussa fasismin voimia vastaan. Punaisen Armeijan menestysten vaikutuksesta lujittui hitleriläisvastainen liittoutuma.

Voitto Moskovan edustalla kohotti kansan ja sen armeijan mielialaa, valoi niihin varmuutta, että fasisti-Saksan tuho on väistämätön. Neuvostokansa ryhmittyi entistä lujemmin Kommunistisen puolueen ympärille käydäkseen päättäväistä taistelua vihollista vastaan lopulliseen voittoon asti.

3. Ankara taistelu rintamalla vuoden 1942 kesällä. Stalin-gradin sankarillinen puolustus

Fasisti-Saksan sotajoukoista saavutettu voitto Moskovan edustalla ja Punaisen Armeijan menestyksellinen hyökkäys talvella 1941/42 todistivat sitä, että Neuvostoliitto ja sen armeija olivat tulleet voimakkaammiksi kuin ne olivat Suuren Isänmaallisen sodan alkaessa. Tämä ei kuitenkaan vielä riittänyt, jotta olisi voitu taistaa saksalaisten fasististen sotajoukkojen selkäranka ja karkottaa ne Neuvostomaan kamaralta. Kansantalouden siirtäminen sota-ajan raiteille ei ollut vielä ehtinyt tuottaa käytännöllisiä tuloksia. Monet läntisiltä seuduilta evakuoituiden tuotantolaitokset vasta järjestelivät tuotantoa. Saksalaisista fasistisista anastajista puhdistetuilla alueilla sijainneet teollisuuslaitokset ja kolhoosit oli hävitetty ja sadat tuhannet neuvostoihmiset jääneet asunnotta. Punainen Armeija kokonaisuudessaan ei ollut vielä omaksunut nykyaikaisen sodan käynnin kokemusta. Vihollinen oli vain 120 kilometrin päässä Moskovasta. Sen hallussa oli edelleenkin strategisesti ja taloudellisesti tärkeitä alueita. Miljoonia neuvostoihmisiä huokasi fasistien orjuudessa. Saarretun Leningradin asukkaat saivat kärsiä kovia. Kaupungin raakalaismaiset pommitukset ja tykistötulitus jatkuivat, kaupunki kärsi huutavaa elintarvike- ja polttoainepuutetta. Huomattava osa Neuvostoliiton Asevoimista jouduttiin pitämään edelleenkin Kaukoidässä ja etelässä suojelemassa rajoja, koska Japanin ja Turkin hallitsevat piirit harjoittivat Neuvostoliiton suhteen vihamielistä politiikkaa.

Talvella 1941/42 kärsimänsä tappion jälkeen fasisti-Saksa ja sen armeija olivat heikompia kuin kesällä 1941. Saksa kykeni

kuitenkin selviytymään tukalasta tilanteesta, sillä sen käytettävissä olivat miltei koko Euroopan voimavarat. Hitleriläisten onnistui lisätä tuntuvasti aseiden tuotantoa. Fasistiarmeija oli edelleenkin voimakas ja vaarallinen vihollinen, joka pystyi aloittamaan uuden hyökkäyksen Punaista Armeijaa vastaan.

Vuonna 1942 toisen maailmansodan mittasuhteet laajenivat huomattavasti. Julistamatta sotaa USA:lle Japani hyökkäsi joulukuun 7. pnä 1941 Tyynellä valtamerellä USA:n laivastotukikohtaan Pearl Harbourin kimppuun ja aiheutti Amerikan laivastolle raskaita menetyksiä. USA yhtyi sotaan Japania vastaan ja sittemmin myös fasisti-Saksaa vastaan. Sota muuttui todella maailmansodaksi. Fasisminvastaiseen liittoutumaan kuului vuoden 1942 alussa 26 valtiota, joiden väestö käsitti ihmiskunnan valtaenemmistön. Tämän mahtavan liittoutuman ihmisresurssit ja aineelliset voimavarat olivat paljon suuremmat kuin fasistiseen liittoutumaan kuuluneiden maiden.

Kaikesta tästä huolimatta Neuvostoliitto joutui silti edelleenkin kantamaan harteillaan sodan raskaimman taakan. Sillä oli oikeus vaatia liittolaisiltaan sotilaallista apua. Tällaista apua olisi voitu antaa parhaiten muodostamalla toinen rintama Euroopassa, minkä ansiosta voimasuhteet rintamilla olisi saattettu muuttaa lopullisesti vapauttarakastavien kansojen eduksi, jouduttua vihollisen murskaamista ja säästää miljoonien sotilaiden ja rauhallisten kansalaisten henki. Sitä ei kuitenkaan tehty.

Neuvostoliitto, Englanti ja USA olivat sopineet keskenään toisen rintaman muodostamisesta Euroopassa vuonna 1942. Englannin ja USA:n hallitsevat piirit katsoivat kuitenkin toisen rintaman muodostamisen Euroopassa vuonna 1942 mahdolliseksi vain siinä tapauksessa, että Saksa kärsii sisäisen romahduksen tai Neuvostoliittoa uhkaa välitön sotilaallinen romahdus. Englanti ja USA eivät ryhtyneet vuonna 1942 mihinkään vakaviin toimenpiteisiin helpottaakseen Punaisen Armeijan asemaa, vaan rajoittuivat paikallisiin sotatoimiin Pohjois-Afrikassa ja Tyynellä valtamerellä.

Käyttäen hyväkseen toisen rintaman puuttumista ja valmistautuen uuteen hyökkäykseen Neuvostoliittoa vastaan saksalaisten fasististen joukkojen johto siirsi vuoden 1942 kevääseen mennessä kymmeniä uusia divisioonaa Länsi-Euroopasta Neuvostoliiton—Saksan rintamalle. Samanaikaisesti hitleriläiset pakottivat liittolaisensa lähettämään Itärintamalle uusia sotatoimiyhtymiä. Näin ollen kesäkuussa 1942 Neuvostoliiton—Saksan rintamalla toimi 237 vihollisdivisioonaa, mutta syksyllä vuonna 1942 jo 266 divisioonaa, joista 193 saksalaista.

Toukokuussa 1942 saksalaiset fasistiset joukot valtasivat veristen taistelujen jälkeen Kertšin niemimaan ja valmistautuivat ratkaisevaan hyökkäykseen Etelärintamalla. Punainen Armeija yritti ehkäistä vihollisen hyökkäyksen antamalla iskun

Harkovin lounaispuolelta, mutta kärsi suuren tappion. Pitkää aikaisen saarron jälkeen hitleriläiset tekivät kesäkuun alussa uuden hyökkäyksen Sevastopolia vastaan. Punaisen Armeijan joukko-osastot puolustivat kaupunkia sitkeästi, torjuen joka päivä 15—20 rynnäkköä. Heinäkuun 3. p:nä 1942, 250 päivää jatkuneen sankarillisen puolustuksen jälkeen, Sevastopol evakuoitiin Ylimmän sotilasjohdon määräyksestä. Sevastopolin puolustus on piirtynyt Isänmaallisen sodan historiaan eräänä sen loistavimpana sivuna.

Neuvostojoukkojen vastoinkäymiset Harkovin luona ja Krimillä antoivat saksalaiselle sodanjohdolle mahdollisuuden koota rintaman eteläiselle siivelle melkoisen ylivoiman. Mutta vihollisen perusryhmittymä oli edelleenkin keskitetty rintaman keskustaan ja suunnattu Moskovaa vastaan.

Kaapattuaan aloitteen käsiinsä saksalaiset fasistiset sotajoukot ryhtyivät kesäkuun lopulla hyökkäykseen. Ne mursivat neuvostojoukkojen puolustuslinjan Kurskin—Voronežin suunnalla ja pääsivät Voronežin luo. Kohdattuaan siellä Punaisen Armeijan sitkeän vastarinnan vihollisen perusvoimat kääntyivät etelään kohdistuen pääiskunsa Stalingradiin. Ankarien taistelujen jälkeen hitleriläiset ylittivät Donin ja murtautuivat Volgalle. Syyskuun puolivälissä saksalaiset fasistiset sotajoukot tunkeutuivat Stalingradin laidalle. Alkoi kuuluisa Stalingradin suurtaistelu. Samaan aikaan vihollinen lähti hyökkäykseen Rostovin ja sittemmin myös Kaukasian suunnalla.

Näin ollen tilanne vuoden 1942 keskellä muodostui jälleen tavattoman vaikeaksi Neuvostoliitolle. Vihollisen haltuun joutu-neella alueella asui ennen sotaa 45 prosenttia Neuvostoliiton väestöstä, tuotettiin 33 prosenttia koko teollisuuden tuotemäärästä ja siellä sijaitsti 47 prosenttia koko kylvöalasta.

Puolue ja hallitus asettivat Punaisen Armeijan tehtäväksi torjua Neuvostomaata uhanneen vaaran, pysäyttää vihollinen hinnalla millä hyvänsä. „*Ei askeltakaan taaksepäin!*” kuului Synnyinmaan käsky, joka lausuttiin julki Ylimmän sotilasjohdon päiväkäskyssä. Komentajat, poliittiset työntekijät, armeijassa olleet kommunistit pyrkivät saamaan sotilaat tajuamaan sen, että pitemmälle ei voida perääntyä, että voitto on taattu, jos lähiaikoina kestetään vihollisen iskut. Moskovon sankarillisen suurtaistelun mieleenpalauttaminen valoi sotilaihin uskoa, että Punainen Armeija kykenee kestämään saksalaisten fasististen anastajain rynnistyksen ja vieläpä nujertamaankin heidät. Sitä varten tarvitaan vain mitä suurinta kestävyyttä, horjumatonta lujuttua, jatkuvaa sotataittoa ja sotatekniikkaan perehtymistä, rautaista sotilaskuria.

Stalingradin taistelun vaikeina hetkinä etulinjalla — bunkereissa, korusissa, raunioitettujen talojen kellarikerroksissa pidettiin poliittisia keskustelutilaisuuksia ja puoluekokouksia. Neuvostosotilaiden mielessä heräsivät uudelleen eloon kansa-

laissodan aikaiset Tsaritsynin legendaarisen puolustuksen taisteluperinteet. Rintamajoukkojen kommunistit pohtivat puoluekokouksissa taistelujen tuloksia, kertoivat toisilleen kokemuksistaan, tutustuivat viimeisiin poliittisiin tapahtumiin. Vihollisen rynnäköt keskeyttivät usein puoluekokouksen. Silloin kommunistit lähtivät suoraan kokouksesta sotamiesten etunässä rynnäkköön.

Punaista Armeijaa auttoivat suuresti Stalingradin työtätekivät. Jo niinä päivinä, kun taisteluja käytiin kaupungin ulkorajalla, yli 150 tuhatta työläistä ja kolhoosilaista, joiden joukossa oli kolmatta tuhatta Stalingradin puoluejärjestön kommunistia, oli joka päivä rakentamassa puolustusvarustuksia. Stalingradin puoluejärjestön kutsusta armeijan riveihin tuli tuhansia kommunisteja ja nuorisoliittolaisia — Stalingradin tehtaiden työläisiä, rautatieläisiä, vesiliikenteen työntekijöitä, opiskelijoita. Yli 75 tuhatta stalingradilaista liittyi neuvostoarmeijan riveihin ja yli seitsemän ja puoli tuhatta taisteli kansan nostoväen ja ns. hävittäjäpataljoonien riveissä. Kaupunkiin jääneet Stalingradin tehtaiden työläiset tekivät työtä yöstä päivää kuolemanvaarallisista armoittomista pommituksista välittämättä. Noina ankarina päivinä Stalingradin traktoritehdas valmisti joka päivä kymmeniä panssarivaunuja. Panssarivaunut ajoivat suoraan tehtaan portista etulinjoille. Niiden miehistöt muodostettiin usein paikan päällä näitä taistelukoneita valmistaneista työläisistä.

Maan kaikilta ääriiltä tuli sotilasjunia, jotka toivat sankarikaupungin urhoollisille puolustajille aseita, ammuksia ja elintarvikkeita. Koko kansan apu lujitti heidän taistelumoraaliaan. Kaupunkia puolustettiin yhä sitkeämmin. Vihollisen eteneminen pysähdytettiin, ja vihollinen kärsi suurta mieshukkaa yrittäessään tuloksettomasti vallata Stalingradin kokonaan.

Stalingradin puolustustaisteluja kävi 62. armeija, jonka komentajana oli kenraali V. I. Tšaikov. 64. armeijan ja Stalingradin rintaman muiden armeijain sekä Volgan sotalaivueen tukemina tämän armeijan joukko-osastot puolustivat uhrautuvasti ja urhoollisesti Stalingradia taistellen jokaisesta kadusta, jokaisesta talosta.

Kenraali A. I. Rodimtsevin komentama 13. kaartindivisioona torjui joka päivä 12—15 vihollisen rynnäkköä, kun tämä pyrki murtautumaan Volgan rannalle. L. N. Gurtjevin komentama Siperian divisioona torjui yksistään yhden kuukauden aikana 117 rynnäkköä. Sankariillisesti taisteli S. F. Gorohovin komentama sotaväenryhmittymä, joka joutui eristetyksi 62. armeijan perusvoimista ja tungetuksi Volgan rannalle. I. I. Ljudnikovin komentaman divisioonan joukko-osastot, jotka vihollinen oli työntänyt Volgan rannalle ja puolittain saartanut enintään puolen kilometrin laajuisella alueella, kestivät painostuksen ja torjuivat paljon voimakkaamman vihollisen kaikki rynnäköt. Volgan

laivueen tykkiveneet ja uivat tykistöpatterit autoivat tulellaan pidättämään vihollisen hurjaa rynnistystä. Taukoamattoman tulituksen alaisina laivueen alukset siirsivät Volgan vasemmalta rannalta oikeanpuoleiselle rannalle kymmeniä tuhansia sotilaita ja tuhansia tonneja lastia sekä evakuoivat haavoittuneita kaupungista. Ja kommunistit, jotka olivat esimerkillisen lujia, urhoollisia, maltillisia ja rohkeita, innostivat kaikkialla Stalingradin puolustajia sankaritekoihin.

Samaan aikaan kun 62. armeijan sotajoukot torjuivat vihollisen hyökkäyksiä Stalingradissa, toiset Stalingradin suunnalla toimineet neuvostoarmeijat antoivat jatkuvasti vastaiskuja Stalingradiin pyrkivälle viholliselle. Neuvostojoukkojen puolustustaisteluja Stalingradin edustalla helpottivat Punaisen Armeijan aktiiviset taistelutoimet muilla rintamilla, varsinkin Donin, Lounais-, Länsi-, Kalininin ja Volhovan rintamalla.

Marraskuun puolivälissä fasisti-Saksan sotajoukkojen, jotka olivat menettäneet Stalingradin edustalla satoja tuhansia kaatuneina ja haavoittuneina sekä paljon sotakalustoa, oli pakko siirtyä lopullisesti puolustukseen. Saksan fasististen sotajoukkojen hyökkäys Kaukasiassa oli siihen mennessä pysähdytetty Kaukasus-vuorten etumaastossa ja Ordžonikidzen kaupungin edustalla.

Sodan kulussa oli tapahtumassa perinpohjainen käänne, joka oli aikaansaatu Kommunistisen puolueen oikean politiikan ja strategian, sen selustassa ja rintamalla suorittaman organisatorisen työn sekä niiden urotekojen tuloksena, joita neuvostoihmiset tekivät työ- ja taistelurintamilla.

4. Puolue valmistelemassa ratkaisevaa käännettä Suuren Isänmaallisen sodan kulussa

Suuren ja vaikean selustassa suorittamansa järjestelytyön tuloksena puolue sai luoduksi vuosien 1942—1943 vaihteessa joustavasti toimivan ja nopeasti kehittyvän sotatalouden.

Vuoden 1942 lopulla alkoivat tuntua tulokset, joihin teollisuuden sota-ajan raiteille siirtäminen oli johtanut. Puoluejärjestöjen uhrautuvanaisen työn sekä neuvostoinsinöörien ja -työläisten luovan aloitteellisuuden ja teknillisen neuvokkuuden ansiosta saavutettiin suurta menestystä sotatarvikkeiden valmistuksen järjestämisessä niissä tuotantolaitoksissa, jotka olivat aikaisemmin valmistaneet rauhanajan tuotteita. Maan itäosassa sijaitsevat metallurgiset tehtaat alkoivat ennätysellisen lyhyen ajan kuluttua tuottaa rautaa ja kaikkia niitä värillisiä metalleja, joita tarvitaan sotakaluston, aseiden ja ampumatarvikkeiden valmistuksessa. Suurin osa evakuoituista tuotantolaitoksista tuotti sotatarvikkeita kaksi, kolme kertaa enemmän kuin entisillä olinpaikoillaan.

Uusia sotatarvike-, metallurgisia, polttoaine- ja kemiallisia tehtaita, joilla oli ratkaiseva merkitys sotatarvikkeiden tuotannossa, pantiin käyntiin yksi toisensa jälkeen. Puoluejärjestön johtamina magnitogorskilaiset rakensivat neljässä kuukaudessa Euroopan suurimman masuunin. Vuosina 1943—1944 alkoivat valmistaa tuotteita uudet Tšeljabinskin ja Uzbekistanin metallurgiset tehtaat, uudet Magnitogorskin ja Nizni-Tagilin masuunit, Stalinskin alumiinitehdas, Altailla sijaitseva traktori-tehdas ym. Samaan aikaan suurissa teollisuuskeskuksissa, ennen kaikkea Moskovassa ja Leningradissa, puolueen organisatorisen työn tuloksena alkoivat toimia jälleen nekin tehtaat, joiden kalustoa oli huomattavassa määrin evakuoitu itään.

Neuvostoliiton teollisuuden tavattoman nopea, yhden vuoden aikana toimeenpantu uudelleenjärjestäminen sodan tarpeiden tyydyttämiseksi voitiin suorittaa puolueen viisaan johdon sekä sen ansiosta, että tuotantovälineiden omistus oli yhteiskunnallista ja talous suunnitelmataloutta, sosialistisen teollisuuden teknillinen kalusto korkea tasoa ja että oli olemassa ammattitaitoiset työläis-, insinööri- ja teknikkokaaderit sekä taitavia tuotannon järjestäjiä.

Donetsin ja Moskovon ympäristön kivihiihialueiden väliaikaisen menettämisen takia syntyi tavattoman suuria vaikeuksia teollisuuden varustamisessa polttoaineella. Satoja tuhansia ihmisiä lähti puolueen kehotuksesta metsään puunkaatoon. Etsittiin paikallisia polttoainelähteitä. Uralilla ja Siperiassa pantiin kiireesti käyntiin kivihiihikaivoksia.

Vuonna 1942 tekemissään päätöksissä puolueen Keskuskomitea esitti toimenpiteet puolueen parantamiseksi Kuznetskin ja Karagandan kivihiihialueilla asettaen puolueen tarkoitusperäksi hiilen louhinnan huomattavan lisäämisen. Samaan aikaan Valtion puolustuskomitea ryhtyi kiireellisiin toimenpiteisiin hiilen louhinnan lisäämiseksi Tšeljabinskin ja Kizelin kivihiihialueilla. Kazakstanin sekä Novosibirskin, Tšeljabinskin ja Permin alueiden puoluejärjestöt panivat alulle laajan organisatorisen työn innostaen kaivostyöläisiä lisäämään kivihiihien tuotantoa. Tuhansia kommunisteja siirrettiin töihin maanalaisiin kaivoksiin. Kaivoksille tuli kymmeniä tuhansia kolhoosilaisia, kotiemäntiä, eläkeläisiä ja yläluokkien oppilaita. Moskovan ja Tulan puoluejärjestöjen kommunistit nostattivat työtätekeviä kunnostamaan saksalaisista fasistisista anastajista puhdistetun Moskovon alueen kivihiihikaivoksia. Näin saatiin kivihiihien tuotanto Neuvostoliitossa lisääntymään vuoden 1942 joulukuussa miltei neljänneksellä vuoden 1942 toukokuuhun verrattuna.

Puolue ja hallitus tekivät suuren työn maan itäisten seutujen teollisuuslaitosten turvaamiseksi sähkövoimalla. Valtion puolustuskomitean ohjeiden mukaisesti Uralille ja Siperiaan rakennettiin uusia sähköasemia sekä kunnostettiin ja pantiin käyntiin kauan sitten hylättyjä pieniä tehtaiden sähköasemia. Vuonna

1943 käyntiin pantujen voimalaitosten teho oli toista miljoonaa kilowattia.

Keväällä 1942, vastaukseksi puolueen toukokuun 1. päiväksi esittämiin kehotussanoihin, lentokone-, panssarivaunu- ja metallurgisen teollisuuden parhaiden tuotantolaitosten työläisten aloitteesta alkoi *Yleisliittolainen sosialistinen kilpailu rintaman tilausten täyttämiseksi mahdollisimman hyvin*, sisäisten voimavarojen mobilisoimiseksi, raaka- ja tarveaineiden käyttämiseksi taloudellisesti ja tuotantokustannusten alentamiseksi. NKP (b):n Keskuskomitea hyväksyi tämän aloitteen ja vahvisti yhdessä Valtion puolustuskomitean ja Neuvostoliiton Ammattiliittojen Keskusneuvoston kanssa säännöt kilpailun voittajille myönnettävistä kiertävistä palkintolipuista. Tehtaiden, kolhoosien, kone- ja traktoriasemien sekä neuvostotilojen puoluejärjestöt asettuivat tämän laajan patrioottisen liikkeen johtoon. Kilpailuun yhtyi miljoonia työläisiä, kolhoosilaisia ja toimihenkilöitä. Samalla laajeni jo sodan ensi päivinä alkanut ns. kaksisataisliike, johon osallistuneet työläiset täyttivät joka päivä kaksi normia: toisen omasta puolestaan ja toisen rintamalle menneen toverinsa puolesta. Stalingradin taistelun kuumimmillaan ollessa parhaat työläiset alkoivat uusia työmenetelmiä käyttäen täyttää 3—5 normia päivässä. Oli myös sellaisia, jotka täyttivät 10 päivänormia ja enemmänkin.

Laajaa jalansijaa saivat nuorisoliittolaisten ja muun nuorison yhteiset rintamaprikaatit, joita alettiin muodostaa jo Moskovan suurtaistelun päivinä. Moskovan kuulalaakeritehtaan nuorisoliittolaisten aloitetta seuraten monien tehtaiden nuorisoprikaatit yhtyivät kilpailuun sitoutuen täyttämään tuotantotehtävät puolta pienemmällä työläismäärällä.

Työläisten, insinöörien ja teknikkojen uhrautuvainen työ sekä tuotannon järjestelyn ja teknologian parantaminen tuotti tuloksia: työn tuottavuus kasvoi, tuotantokustannukset alenivat ja tuotteiden valmistus rintamaa varten lisääntyi. Jo vuoden 1942 joulukuussa lentokoneiden kokonaistuotanto lisääntyi vuoden 1941 joulukuuhun verrattuna 3,3-kertaiseksi, lentokone-moottorien 5,4-kertaiseksi ja panssarivaunujen miltei 2-kertaiseksi. Vuonna 1943 Uralilla valmistettiin aseistusta 6 kertaa enemmän kuin vuonna 1940, Länsi-Siperian alueilla 34 kertaa ja Volganvarrella 11 kertaa enemmän. Laadullisesti neuvostoliittolainen aseistus oli parempaa kuin vihollisen.

Sosialistisen teollisuuden saavutukset ovat selitettävissä huomattavalta osaltaan sillä, että puolueen onnistui ratkaista mitä tärkein ongelma — ammattitaitoisten työläisten kouluttaminen rintamalle lähteneiden tilalle. Tehdaskouluista ja ammattiopistoista saatiin joka vuosi noin puoli miljoonaa nuorta työläistä. Yli 6,5 miljoonaa ensi kertaa tehtaaseen tullutta oppi ammattitaidon kahden ensimmäisen sotavuoden aikana joko

yksilöllisen tai prikaatikoulutuksen tietä tahi käymällä kurssit tai lyhytaikaisen koulun.

Sota saattoi maatalouden varsin tukalaan asemaan. Vihollinen oli miehittänyt laajan alueen maan länsi- ja eteläosassa, ja sen vuoksi maan keskisten ja itäisten alueiden kolhoosit ja neuvostotilat joutuivat yksin huolehtimaan armeijan ja väestön elintarvikevarustelusta ja turvaamaan teollisuuden raaka-aineilla. Suurin osa miehistä — kolhoosilaisista, traktorin- ja kombaininajajista sekä muista kone- ja traktoriasemien ja neuvostotilojen ammattityöläisistä oli mennyt rintamalle. Huomattava osa traktoreista, hevosista ja muusta vetovoimasta oli pantu palvelemaan rintaman tarkoituksia. Puolueen organisaattorista maaseututyötä vaikeutti se, että valtaosa kolhooseissa, neuvostotiloilla ja kone- ja traktoriasemilla työskennelleistä kommunisteista oli lähtenyt rintamalle, minkä vuoksi puolueen maaseutujärjestöjen lukumäärä supistui melkein puolella ja muutamilla seuduilla vieläkin enemmän.

Poliittisen joukkotyön parantamiseksi kolhooseissa, kone- ja traktoriasemilla sekä neuvostotiloilla maaseudulla muodostettiin vuoden 1941 syksyllä puolueen Keskuskomitean päätöksen nojalla kone- ja traktoriasemien ja neuvostotilojen poliittiset osastot. Poliittiset osastot, jotka toimivat vuoden 1943 kesään asti, esittivät tärkeää osaa kolhoosilaisten sekä kone- ja traktoriasemien ja neuvostotilojen työläisten poliittisen tietoisuuden ja työllön kohottamisessa. Erittäin tärkeä merkitys maataloustuotannon järjestämisessä oli Neuvostoliiton Kansankomissaarien Neuvoston ja NKP(b):n Keskuskomitean vuoden 1942 alussa hyväksymillä päätöksillä kolhoosilaisten työpäiväyksikköminimin suurentamisesta, aineellisten etuisuuksien myöntämisestä maatalouden parhaille työntekijöille, kone- ja traktoriasemien henkilökunnan määrävahvuuksista, palkkataksoista ja lisäpalkkioista, kaupunkien ja maaseutupaikkakuntien työkykyisen väestön mobilisoimisesta maataloustöihin kolhooseihin, neuvostotiloille sekä kone- ja traktoriasemille, toimenpiteistä kolhoosien ja neuvostotilojen nuoren karjan säilyttämiseksi ja karjakannan lisäämiseksi. Nämä toimenpiteet edistivät työkurin lujittamista kolhooseissa ja maatalouden työntekijäin työn tuottavuuden kasvua. Jokaisen työkykyisen kolhoosilaisen työpäiväyksikköjen määrä suureni vuodessa keskimäärin puolitoistakertaiseksi. Sadat tuhannet kolhooseissa, kone- ja traktoriasemilla ja neuvostotiloilla työskennelleet naiset astuivat miestensä, isiensä ja veljiensä tilalle tarttuen traktorien ja kombainien ohjauspyörään.

Puolue- ja neuvostojärjestöt pyrkivät käyttämään hyväksi kaikkia paikallisia mahdollisuuksia, jotta traktorikannan suuresta supistumisesta huolimatta kylvö- ja sadonkorjuutyöt olisi saatu suoritettua mahdollisimman laajoilla alueilla. Maataloustöissä käytettiin laajalti kolhoosilaisten omaa karjaa.

Teollisuuslaitosten puoluejärjestöt autoivat kone- ja traktoriasemia pitämään kunnossa traktorit ja muut maatalouskoneet.

Kolhoosilaisten sekä kone- ja traktoriasemien ja neuvostotilojen työmiesten ja työläisnaisten antaumuksellisen työn ansiosta kylvöala laajeni vuonna 1942 niillä alueilla, jotka eivät olleet miehitettyinä, miltei 5 miljoonalla hehtaarilla vuoteen 1940 verrattuna. Viljankylvöt laajenivat vuonna 1942 Neuvostoliiton itäisissä piireissä 2,3 miljoonalla hehtaarilla. Keski-Aasian ja Taka-Kaukasian tasavallat, joihin ennen sotaa vietiin viljaa, tyydyttivät nyt itse viljantarpeensa ja vieläpä luovuttivat viljaa valtiollekin.

Tämä ei kuitenkaan voinut korvata niitä valtavia menetyksiä, joita Neuvostovaltio oli joutunut kärsimään elintarvikkeiden tuotannon alalla vihollisen anastettua maan tärkeimmät maatalousalueet. Siitä syystä väestö joutui kärsimään huomattavia elintarvikevaikeuksia.

Kulkulaitoksen työläiset ja toimitsijat turvasivat tavattoman suurten sotajoukkojen sekä ase-, ampumatarvike- ja tavaralastien kuljetuksen poikkeuksellisen monimutkaisissa ja vaikeissa olosuhteissa: rautateiden raidepituus oli pienentynyt enemmän kuin 40 prosenttia ja veturien ja tavaravaunujen sekä joki- ja merialusten lukumäärä vähentynyt huomattavasti. Rautatieliikenteen toiminnan parantamiseen myötävaikuttivat useat puolueen ja hallituksen tärkeät organisatoriset ja teknilliset toimenpiteet. Tärkeimpien ratasolmujen ja asemavälien liikennekykyä suurennettiin, Uralille, Volganvarrelle ja Länsi-Siperiaan muutettujen teollisuuslaitosten sivurataverkkoa laajennettiin. Sodan aikana rakennettiin ja avattiin liikenteelle 9 tuhatta kilometriä uusia rautatielinjoja. Rautatielaitos saatettiin sotakannalle. Tämä lujitti rautatieläisten kurinalaisuutta ja auttoi hyvän järjestyksen aikaansaamista rautateillä.

Neuvostomaan tiedemiehet ja tekniikan toimihenkilöt edistivät varsin suuresti maan puolustuskyvyn tehostamista. Erikoinen Neuvostoliiton Tiedeakatemian valiokunta, johon kuului yli 800 tiedemiestä ja teknillisen alan työntekijää, antoi tavattoman paljon apua Uralin, Länsi-Siperian ja Kazakstanin voimavarojen käyttöönotossa sodankäyntitarpeisiin. Insinöörit ja teknikot suunnittelivat uusia tuotteiden teknillisiä valmistustapoja ja uusimallisia sota-aseita. Neuvostolääketieteen edustajat saavuttivat suuria tuloksia sairaiden ja haavoittuneiden parantamisessa: lähes kolme neljäsosaa haavoittuneista Punaisen Armeijan sotamiehistä ja upseereista palasi sotilassairaaloista taiselijain riveihin.

Myöskin Neuvostomaan kulttuurityöntekijät autoivat rintamaa kaikin voimin. Satoja neuvostokirjailijoita toimi sotilaskirjeenvaihtajina. Rintamalla sekä selustassa luettiin huomattuimpien neuvostokirjailijain ja runoilijain teräviä ja suuttumusta henkiviä poliittisia pamfletteja, patrioottisia kerto-

muksia, novelleja, näytelmiä ja runoja. Parhaiden neuvostosäveltäjien rintamalauluja laulettiin korsuissa, ampumakaivannoissa, työkoneiden ääressä ja pelloilla. Näyttelijäseurueet ja kiertävät rintamateatterit esittivät näytelmiä ja järjestivät konserteja suoraan etulinjoilla, useinkin vihollisen tykkitulen alla. Näin sosialistinen neuvostokulttuuri palveli käytettävissään olevin keinoin jaloa voiton asiaa.

Rintaman ja selustan välinen yhteys lujittui, työtätekevien huolenpito Punaisesta Armeijasta lisääntyi. Maassa alkoi *laaja yleiskansallinen liike varojen keräämiseksi Punaisen Armeijan aseistusta varten*. Työläiset, toimihenkilöt ja kolhoosilaiset rakennuttivat omilla varoillaan panssarivaunukolonna, lentolaivueita, tykkipattereita, panssarijunia. Sverdlovskin, Permin ja Tšeljabinskin alueen työtätekevät muodostivat Uralin vapaaehtoisen panssarivaunuarmeijakunnan ja hankkivat sitä varten omilla varoillaan taisteluvaunut, aseet ja miehistölle varusteet. Vuoden 1942 joulukuun ja vuoden 1943 huhtikuun välisenä aikana työtätekevät luovuttivat Punaisen Armeijan aseistamisrahastoon yli 7 miljardia ruplaa, ja neljän vuoden aikana väestön vapaaehtoiset lahjoitukset sodankäyntitarkoituksiin käsittivät 94,5 miljardia ruplaa. Työläiset, kolhoosilaiset ja sivistyneistö lähettivät rintamalle edustajiensa saattamina junalasteittain lahjoja Synnyinmaan puolustajille. Rintamamiehet saivat joka päivä tuhansia kirjeitä omaisiltaan ja ystäviltyään, jotka lämpimillä ja sydämellisillä sanoillaan kevensivät sotamiesten ja upseerien rintamaelämän vaikeuksia, lujittivat heidän taistelumoraaliaan.

Punaisen Armeijan ja Laivaston haavoittuneista sotureista piti huolta koko kansa. Verenluovutus muodostui Isänmaallisen sodan aikana hyvin laajaksi. Verenluovuttajat antoivat haavoittuneille yli 800 tuhatta litraa verta auttaen satoja tuhansia neuvostosotilaita palaamaan taistelujain rivistöön.

Tuona Synnyinmaalle vaikeana aikana neuvostokansa ryhmittyi entistä tiiviimmin puolueen ympärille. Neuvostokansan parhaimmisto liittyi puolueen riveihin. Puolueeseen pyrkiviä oli sitä enemmän, mitä kireämmäksi muodostui tilanne rintamalla. Isänmaallisen sodan alkamispäivästä vuoden 1941 loppuun mennessä puolueeseen hyväksyttiin yli 198 tuhatta jäsenkandidaattia ja yli 145 tuhatta varsinaista jäsentä. Vuonna 1942 puolueeseen hyväksyttiin enemmän kuin 1 miljoona 368 tuhatta jäsenkandidaattia ja yli 573 tuhatta varsinaista jäsentä. Puolueeseen pyrkineiden anomukset todistivat, että he olivat erittäin vaatavaisia itseään kohtaan ja käsittivät kommunistin kunniaakaan nimen velvoittavan olemaan sosialistisen Isänmaan puolustajien eturiveissä.

Neuvostoselustassa tehdyn tarmokkaan työn ansiosta Punaisen Armeijan iskuvoima suureni jatkuvasti. Viholliseen verrattuna Punaisen Armeijan taisteluvoimien ja -välineistön

paremmuus kävi yhä tuntuvammaksi. Vuoden 1942 jälkipuoliskolla suoritettiin loppuun Punaisen Armeijan aseistaminen ensiluokkaisella sotakalustolla. Muodostettiin suuria tykistö-, lentoja panssarijoukkoyhtymiä. Puolueen ja hallituksen sotilaallisen organisaatiotyön tuloksena tuli toimivan armeijan riveihin jatkuvasti uutta täydennysväkeä, sotamiehiä, jotka yleisen sotilaskoulutuksen ansiosta, vapaaehtoisissa urheilujärjestöissä ja neuvostoarmeijan reservijoukoissa olivat saaneet sotilaallista ennako-opetusta. Nyt kun armeija sai jatkuvasti vereksiä voimia ja sotakalustoa, Ylin sotilasjohto saattoi luoda voimakkaat strategiset sotajoukko-, upseeristo-, ase- ja ampumatarvike-reservit.

Ankarissa taisteluissa Punaisen Armeijan komentajat saivat kokemusta nykyaikaisen sodan käynnistä, kehittyivät ja karastuivat sotilaallisessa sekä poliittisessä suhteessa. Sotilaskomissaarit suorittivat laajaa puolue- ja poliittista työtä, auttoivat komentajia vakinaisesti sotajoukkojen kurinalaisuuden ja järjestyneisyyden lujittamisessa sekä taistelutehtävien täyttämässä. Samalla he saivat myös sotilaallista kokemusta. Monet heistä pystyivät millä hetkellä tahansa astumaan komentajan tilalle. Päällystön vahvistuminen teki sotilaskomissaarit tarpeettomiksi. Vuoden 1942 lokakuussa sotilaskomissaarilaitos likviidoitiin ja armeijassa komentajat ja päälliköt saivat täyden käskyvallan. He olivat nyt vastuussa kaikesta sotaväessä tehtävästä työstä, myöskin sotilaiden poliittisesta kasvatuksesta. Täyden käskyvallan myöntäminen komentajille ja päälliköille korotti heidän arvovaltaansa ja lujitti kuria ja järjestystä joukoissa.

Armeijan puoluejärjestöjen jäsenluku ja niiden osuus Punaisen Armeijan lujittamisessa kasvoi jatkuvasti. Kommunistien lukumäärä sotaväessä suureni ensimmäisenä sotavuotena kolminkertaiseksi. Vuonna 1942 Punaisen Armeijan ja Laivaston riveissä oli yli kaksi miljoonaa kommunistia, 54,3 prosenttia koko puolueen jäsenistöstä.

Armeijajärjestöihinsä ja sodan kestäessä kasvaneeseen päällystöön nojautuen puolue tuki kaikkea edistyksellistä, uutta, kehittyvää ja taisteli päättäväisesti kaikkea sivistymättömyyttä, piintyneisyyttä ja omahyväisyyttä vastaan, mitä ilmeni niillä komentajilla, jotka katsoivat parhaaksi menetellä vanhaan tapaan, ottamatta huomioon nykyaikaisen sodan erikoisuuksia. Sota-asioissa pyrittiin vapautumaan kaikesta vanhentuneesta. Ryhdyttiin sitkeästi poistamaan niitä epäkohtia, joita oli joukkojen johdossa, esikuntien työssä, eri aselajien ja sotakaluston yhteistoiminnan järjestämisessä taistelutantereella. Taistelutauot käytettiin tavallisesti joukkojen taistelutaidon parantamiseen ja uuden aseistuksen tutkimiseen ja omaksumiseen.

Täten puolueen erittäin suurella organisatorisella toiminnalla selustassa ja rintamalla, neuvostoihmisten antaumukselli-

sella työllä sekä Punaisen Armeijan sotilaiden sankaruudella *luotiin pysyvät edellytykset vihollisen murskaamiselle.*

Jo Stalingradin tuimimpien puolustustaistelujen aikana alettiin valmistella neuvostojoukkojen vastahyökkäystä. Ylin sotilasjohto keskitti Stalingradin luoteis- ja eteläpuolelle suuria sotaväen ryhmittymiä. Joskaan neuvostojoukoilla ei ollut Stalingradin luona lukumääräistä ylivoimaa viholliseen verraten, niin ensi kertaa koko sodan aikana niillä oli nyt jonkin verran enemmän sotakalustoa, muun muassa tykistöä, panssarivaunuja ja lentokoneita. Neuvostojoukkojen voimat koottiin jo etukäteen mahtaviksi iskuryhmittymiksi ja suunnattiin vihollisryhmittymien arimpaan kohtaan.

Marraskuun 19. pnä 1942 alkoi Punaisen Armeijan vastahyökkäys Stalingradin alueella. Ankarissa taisteluissa neuvostojoukot mursivat vihollisen puolustuslinjan Stalingradin luoteis- ja eteläpuolella, löivät hajalle sen sivustaryhmittymät ja marraskuun loppuun mennessä saarsivat 22 vihollisdivisioonaa, joiden miesluku oli enemmän kuin 330 tuhatta. Tämän jälkeen neuvostojoukot murtautuivat Donin suuressa mutkassa toimineen saksalaisen fasistisen armeijan selustaan. Taitavilla sotateoimiltaan neuvostojoukot riistivät viholliselta mahdollisuuden auttaa Stalingradin alueella piiritettyjä joukko-osastojaan Tormosinista ja Keski-Donilta käsin. Joulukuussa saksalaisten fasististen joukkojen johto ryhtyi suurin voimin hyökkäykseen Kotelnikovin pohjoispuolella murtaakseen saartorenaan ja antaakseen Stalingradin ryhmittymälleen mahdollisuuden päästä piirityksestä. Käytiin tuimia taisteluja, joissa fasisti-Saksan sotajoukkojen uusi iskuryhmittymä lyötiin murskaksi. Vihollinen menetti viimeisen mahdollisuuden murtautua Stalingradin alueella saarroksissa olleiden joukkojensa luo. Vuoden 1943 tammikuussa ja helmikuun alkupäivinä neuvostojoukot täyttivät menestyksellisesti Ylimmän sotilasjohdon asettaman tehtävän — tuhosivat Stalingradin alueella saarroksissa olleen saksalaisten fasististen sotajoukkojen valioarmeijan.

Sotahistoriassa ei ollut vielä ollut tapausta, jolloin olisi saarrettu täydellisesti ja tuhottu niin suuri armeija. Tämä oli sotahistorian huomattavimpia voittoja. Neuvostojoukkojen menestykset ja hitleriläisten tappio todistivat Punaisen Armeijan taistelutaidon ja sen komentajien organisatoristen kykyjen kasvua sekä neuvostojoukkojen sodankäyntitaidon paremmuutta fasisti-Saksan sotajoukkojen sodankäyntitaitoon verrattuna.

Stalingradin alueella saavutettu voitto oli alkuna *ratkaisevalle käänteelle* Suuren Isänmaallisen sodan ja yleensä toisen maailmansodan kulussa.

Hitleriläisten sotajoukkojen tappio Stalingradin alueella järkytti Saksan sotilaallista mahtia, horjutti sen selustaa Euroopassa ja mursi sen armeijan voimat ja moraalin. Fasisti-Saksa joutui syvällisen kriisin vaiheeseen.

Stalingradin voiton vaikutuksesta Neuvostoliiton kansainvälinen arvovalta suureni ja hitleriläisvastainen liittoutuma lujittui. Samaan aikaan väheni fasisti-Saksan sotilaallinen vaikutusvalta. Kun romanialainen, italialainen ja unkarilainen armeija tulivat lyödyiksi Neuvostoliiton—Saksan rintamalla, kärjistyi Romanian, Unkarin ja Italian sisäpoliittinen tilanne. Lopulta Japanin ja Turkin oli lopullisesti luovuttava aikomuksestaan yhtyä sotaan Saksan puolella, Neuvostoliittoa vastaan.

Stalingradin alueella tehdyn vastahyökkäyksen jälkeen talvella 1942/43 alkoi Punaisen Armeijan päättäväinen hyökkäys suurimmalla osalla Neuvostoliiton—Saksan rintamaa, Velikije Lukista aina Kaukasus-vuorille asti. Saksalaiset fasisistiset joukot lyötiin Pohjois-Kaukasiassa ja Kubanilla, ja viholliselle tuotettiin useita raskaita tappioita Donin ja Donetsin välisellä alueella. Hitleriläiset häädettiin Volgalta ja Terekiltä 600—700 kilometrin päähän länteen. Neuvostojoukot karkottivat vihollisen sotilaalliselta kannalta tärkeistä paikoista — Kurskista, Rževistä, Vjazmasta, Gžatskista, Velikije Lukista ja Demjanskista. Leningradin saarto murrettiin ja jälleen avautui suora rautatieyhteys Leningradista maan muihin osiin. Neuvostovaltio valtasi takaisin taloudellisessa ja sotilaallis-strategisessä suhteessa tärkeät Kaukasian alueet sekä Rostovin, Stalingradin, Harkovin ja Kurskin alueen. *Alkoi miehittäjien joukoittainen karkottaminen Neuvostoliiton alueelta.* Miljoonia neuvostoihmisiä vapautettiin fasistien orjuudesta.

Hyökkäyksen aikana samoin kuin aikaisemminkin puolustustaisteluja käydessään neuvostosoturit osoittivat verratonta sankaruutta ja miehuullisuutta. Neuvostojoukkojen vastustamatonta hyökkäysintoa kuvastaa nuorisoliittolaisen, sotamies A. Matrosov in urutoko. Hän uhrasi empimättä henkensä heittäytymällä vihollisen tulikorsun ampuma-aukkoon, josta vihollinen tulitti kiivaasti hänen taistelutovereitaan.

Talvella 1942/43 fasisti-Saksan sotajoukot kärsivät raskaita tappioita. Mutta ei Punainen Armeijakaan saanut voittojaan helpolla. Yhtämittaiset taistelut olivat väsyttäneet neuvostojoukkoja ja niiden huollon järjestäminen talvihyökkäyksen aikana hitleriläisten autioittamilla paikkakunnilla oli vaikeaa. Ei ehditty rakentaa uusia lentokenttiä, ja ilmavoimat jäivät jälkeen maajoukoista. Sitä hyväkseen käyttäen hitleriläiset ryhtyivät helmikuussa osittaiseen vastahyökkäyksen Dneprin idänpuoleisessa Ukrainan osassa ja Donetsin laakiolla. Heidän onnistui vallata uudelleen Harkov, jonka neuvostojoukot olivat vähän ennen sitä vapauttaneet. Tällaisen tilanteen vallitessa Punainen Armeija keskeytti maaliskuun lopulla hyökkäyksensä koko rintamalla ja siirtyi puolustukseen. Kumpikin puoli alkoi valmistautua kesätaisteluihin.

Saamastaan opetuksesta huolimatta hitleriläinen sodanjohto päätti aloittaa vuoden 1943 kesällä Neuvostoliiton—Saksan

rintamalla uuden hyökkäyksen, tällä kertaa rajoitetuin voimin ja verrattain pienillä kaistoilla, Orelin—Kurskin ja Belgorodin—Kurskin suunnalla. Tällä hyökkäyksellä Hitler aikoi palauttaa ennalleen armeijansa horjahtaneen maineen ja pakottaa Punaisen Armeijan luopumaan hyökkäystoimista. Myös neuvostojoukkojen Ylin sotilasjohto valmisti joukkoja hyökkäykseen, mutta otaksuen vihollisenkin lähtevän hyökkäykseen se tehosti samaan aikaan voimaperäisesti puolustusta.

„Totaalinen” mobilisaatio auttoi vihollista täydentämään harventuneita joukko-osastojaan ja vieläpä muodostamaan muutamia uusia jalkaväki- ja panssarivaunudivisioonia. Saksan fasististen joukkojen sotatoimiin Neuvostoliiton—Saksan rintamalla myötävaikutti edelleenkin se, ettei Euroopassa ollut toista rintamaa. USA:n ja Englannin virallisista ja varauksettomista sitoumuksista huolimatta toista rintamaa ei muodostettu myöskään vuonna 1943. Tämän vuoksi fasisti-Saksa saattoi edelleenkin siirtää Neuvostoliiton—Saksan rintamalle Länsi-Euroopan maissa täydennettyjä ja muodostettuja divisiooniaan. Kesällä 1943 vihollinen keskitti Punaista Armeijaa vastaan 257 divisioonia. Hitleriläinen sodanjohto keskitti Orelin ja Belgorodin alueelle, pääiskujen suunnalle, mahtavan iskuryhmittymän—38 divisiooniaa, joiden joukossa oli 20 panssari- ja moottoroitua divisiooniaa. Panssarivaunujen lukumäärän puolesta tämä ryhmittymä vei voiton kaikista niistä fasistisista sotajoukoista, jotka vuonna 1941 hyökkäsivät Moskovaa ja vuonna 1942 Stalingradia vastaan. Nyt vihollisella oli paljon uusia raskaita „tiikeri”- ja „pantteri”-tyyppisiä panssarivaunuja ja moottoroituja „ferdinand”-tykkejä, joihin fasistikenraalit perustivat suuria toiveita.

Niin visusti kuin vihollinen salasikin suunnitelmansa, neuvostojoukkojen Ylin sotilasjohto sai sen kuitenkin ajoissa tietoonsa. Neuvostojoukkojen Ylimmän sotilasjohdon käytettävissä oli nyt riittävästi voimia hyökkäyksen järjestämistä varten, ja siksi se katsoi tällä kertaa parhaaksi soveltaa aktiivisen puolustuksen taktiikkaa aiheuttaakseen puolustustaistelussa vihollisen iskuryhmittymille korvaamattomia tappioita ja siirtyäkseen sen jälkeen vastahyökkäykseen tarkoituksenaan vihollisen päättäväinen murskaaminen. Erotukseksi vuonna 1941 sekä vuoden 1942 kesällä käydyistä puolustustaisteluista Kurskin alueella käydyt aktiiviset puolustustaistelut eivät olleet kiertämätön välttämättömyys, vaan ne olivat tarkoituksellisia, joihin ryhdyttiin Punaiselle Armeijalle edullisissa olosuhteissa.

Neuvostojoukot rakensivat syvälle porrastetun puolustuslinjan. Kurskin ja Belgorodin itäpuolelle keskitettiin suuria strategisia sotajoukko- ja sotakalustoreservejä.

Kurskin taistelun alkamishetkeen mennessä oli suoritettu loppuun sotaväen puoluejärjestöjen uudestijärjestäminen NKP (b) :n Keskuskomitean toukokuun 24. p:nä 1943 hyväksymän päätöksen mukaisesti. Aikaisemmin puolueen perusjärjestöjä oli

ainoastaan rykmenteissä; nyt muodostettiin pataljoonien sekä niitä vastaavien joukkoyksikköjen perusjärjestöt. Tämä lähensi puoluejohtoa komppanioiden puoluejärjestöihin, auttoi saamaan jokaisen sotamiehen ja kersantin puolueen vaikutuspiiriin. Sodan aikana oli kasvanut sellainen, runsaasti puoli miljoonaa kommunistia käsittävä puolueaktiivi, että saatettiin supistaa miltei puolella vakinaisten, palkallisten poliityöntekijäin määrää. Kymmeniä tuhansia poliityöntekijöitä nimitettiin komentajien toimiin. Se lujitti armeijan päällikkökuntaa ja suurensi sen osuutta neuvostojoukkojen kasvattamisessa.

Neuvostoarmeijan joukko-osastoissa kehittyi laaja poliittinen joukkotoiminta. Pidettiin keskustelutilaisuuksia edessäolevasta suurtaistelusta, sen vaikeuksista, siitä, että edessäpäin on vielä vapauttamattomia Neuvostomaan alueita ja fasistien orjuuttamia neuvostoihmisiä, jotka kutsuvat apuun. Puoluejärjestöt auttoivat komentajia ja poliityöntekijöitä opettamaan sotamiehiä parantamaan taisteluhautoja, taistelemaan saksalaisten uusityyppisiä panssarivaunuja vastaan, käymään ampumakaivanto-taisteluja ja olemaan sitkeitä, kylmäverisiä, lujaluontoisia ja päättäväisiä otelussa vihollista vastaan.

Heinäkuun 5. pnä 1943 alkaneeseen saksalaisten fasististen joukkojen hyökkäykseen vastattiin musertavalla vastaiskulla. Neuvostojoukot osoittivat tavatonta sitkeyttä ja kestävyyttä. Hitleriläisiä eivät auttaneet kehutut uudet panssarivaunutkaan. Neuvostojoukot uuvuttivat ja näännyttivät puolustustaisteluissa fasistiset valiodivisioonat. Vihollisen hyökkäys meni myttyyn.

Heinäkuun 12. pnä 1943 Punaisen Armeijan joukko-osastot lähtivät vastahyökkäykseen Orelin pohjois- ja itäpuolella. Sen jälkeen alkoi vastahyökkäys niilläkin rintamakaistoilla, missä vihollinen oli vasta äskettäin hyökännyt. Saksalaiset fasistiset joukko-osastot tekivät kiivasta vastarintaa nojautuen etukäteen valmistettuihin ja syvälle porrastettuihin puolustusasemiinsa, mutta neuvostosotilaiden rynnistys pakotti heidät perääntymään. Ankarissa ilmataisteluissa neuvostoilmavoimat aiheuttivat vihollisen ilmavoimille korvaamattomia menetyksiä ja valloittivat lopullisesti herruuden ilmassa.

Elokuun 5. pnä, tasan kuukauden kuluttua fasisti-Saksan sotajoukkojen hyökkäyksen alkamisesta, Punainen Armeija valtasi takaisin Orelin ja Belgorodin. Siten kumottiin se hilleriläisten aiheeton väite, että neuvostojoukot eivät muka kykene kesällä hyökkäämään menestyksellisesti.

Kurskin alueella saavutetulla Punaisen Armeijan voitolla oli varsin suuri merkitys. Se oli *ratkaiseva käännekohta* Suuren Isänmaallisen sodan ja koko toisen maailmansodan kulussa. Punainen Armeija piti lujasti käsissään sotatoimien aloitetta. Fasisti-Saksan armeija oli saatettu perikadon partaalle.

Kurskin suurtaistelu pani alulle Punaisen Armeijan suuren kesähyökkäyksen, jota käytiin laajalla rintamalla Nevelistä

Asovan mereen asti. Vihollisen sitkeää vastarintaa murtaen neuvostojoukot jatkoivat vastustamattomalla voimalla etenemistään. Neuvostosotilaat näkivät hyökkäystiensä varrella rannioita kylien ja kaupunkien paikalla ja röykkiöittäin fasistien kuoliaaksi kiduttamien ja ampumien rauhallisten asukkaiden ja vangiksi joutuneiden puna-armeijalaisten ruumiita. Kun nähtiin fasistien kuoliaaksi kiduttamien neuvostoihmisten ruumiita, pödettiin joukko-osastoissa useinkin alkuvoimaisesti alkaneita lyhyitä kokouksia. Sotilaiden sydämessä syttyi vihollista kohtaan pyhä viha, joka innoitti heitä uusiin sankaritekoihin. Neuvostosotilaat lähtivät hyökkäykseen entistä suuremmalla tarmolla. Hyökkääjien riveissä oli melko paljon sellaisia sotamiehiä ja upseereita, joiden omaisia oli rintaman toisella puolella tai pakkotöissä Saksassa. He pyrkivät kiihkeästi taisteluun ja innostuttivat tovereitaankin. Hyökkäävien joukkojen käsiin joutui silloin tällöin fasistien orjuudessa huokaavien neuvostoihmisten kirjeitä. Nämä kirjeet koskettivat sotamiesten arimpia tunteita, herättivät hillitöntä pyrkimystä mennä eteenpäin, puhdistaa raadeltu neuvostomaan mahdollisimman nopeasti vihollisista ja vapauttaa neuvostoihmiset hitleriläisten hirmuvallasta.

Vuoden 1943 kesähyökkäyksen aikana Punainen Armeija karkotti vihollisen kolmessa kuukaudessa paikoitellen 400—450 kilometrin päähän, vapautti Donbassin ja Tamanin niemimaan, pääsi Sivašin limaanille ja Perekopin kannakselle — Krimin porteille, vapautti Dneprin idänpuoleisen Ukrainan, Smolenskin ja Brjanskin sekä ylitti Dneprin. Neuvostojoukot ylittivät tuon tavattoman suuren vesistöesteen, jota hitleriläiset sanoivat itävalliksi, äärimmäisen rohkeasti, taitavasti ja nopeasti. Dneprillä saavutetun voiton jälkeen alun kolmatta tuhatta sotamiestä, upseeria ja kenraalia sai Neuvostoliiton Sankarin kunnianimen. Punainen Armeija alkoi lyödä vihollista Dneprin länsirannalla vapauttaen Ukrainan oikeanpuoleisen osan ja Valko-Venäjän. Marraskuun 6. p:nä neuvostojoukot murtautuivat taistellen Kieviin. Siihen mennessä oli vallattu takaisin miltei kaksi kolmasosaa vihollisen anastamasta Neuvostomaan alueesta.

Rintamalla käytyjä sotatoimia tukivat partisaanit, jotka antoivat jatkuvasti iskuja vihollisen selustaan ja huoltoteille. Punaisen Armeijan sankarilliset voitot innoittivat vihollisen miehittämällä alueilla olleita neuvostopatriottoja taisteluun. Partisaaniliike levisi yhä uusille alueille. Partisaaniosastot kasvoivat päivä päivältä. Useinkin neuvostoihmiset menivät partisaaniosastoihin perheineen ja jopa kokonaisena kyläkuntanakin. Partisaaniliikkeeseen osallistui toista miljoonaa ihmistä. Partisaaniliike kehittyi erittäin laajaksi Leningradin, Kalininin, Smolenskin ja Orelin alueiden miehitettyissä piireissä, Valko-Venäjällä ja Ukrainassa. Satoja tuhansia partisaaneja taisteli vihollisen miehittämällä VSFNT:n alueella, satoja tuhansia Valko-Venäjällä, satoja tuhansia Ukrainassa ja kymmeniä

tuhansia Itämerenmaissa. Koko kansa auttoi jatkuvasti ja uhrautuvasti partisaaneja. Kansaa piti heistä hyvää huolta antaen heille suojaa ja ruokaa sekä varoittaen ajoissa vaarasta. Partisaaniliike oli todella yleiskansallista. Partisaaniosastoissa oli työläisiä, talonpoikia ja toimihenkilöitä, maan kaikkien kansallisuuksien edustajia. Niin laajaa ja siinä määrin yleiskansallista partisaaniliikettä ei ollut aikaisemmin tuntenut edes neuvostokansan historia, vaikka kansan partisaanitaistelu muukalaisia anastajia vastaan oli jo vanha perinnäistapa.

Partisaanitaistelun järjestäjinä olivat maanalaiset puoluejärjestöt, joita oli muodostettu puolueen Keskuskomitean ohjeiden mukaisesti niissä kaupungeissa, piiriköksissä, rautatieasemilla ja muissa tärkeissä paikoissa, jotka vihollinen oli vallannut. Maanalaisten puoluejärjestöjen toimintaa johti 26 aluekomitean sihteeriä ja 539 kaupunki- ja piirikomitean sihteeriä. Puolue- ja neuvostotyöntekijäin parhaimmisto johti partisaaniosastoja ja -prikaateja. Yli 16 prosenttia partisaaneista oli kommunisteja. Suurta osaa näytteli se monivuotinen maanalaisen joukkotyön kokemus, jonka puolue oli saanut tsaarivaltaa ja kapitalismia vastaan käydyssä taistelun kaudella, puolueen eittämätön arvovalta kansan keskuudessa, pelottomuus vaaran uhatessa, rajaton uskollisuus Synnyinmaata kohtaan, sodan tarkoituksien selvä tajuaminen ja se, että partisaanitaistelun käynti muukalaisia anastajia vastaan oli kansan vanha perinnäistapa. Kaikki tämä auttoi nostattamaan joukkoja vihollisen selustassa yleiskansalliseen taisteluun fasisti-Saksaa vastaan.

Vihollisen selustassa toimineet puoluejärjestöt eivät rajoittaneet toimintaansa partisaaniosastojen muodostamiseen ja johtamiseen. Ne tekivät suurta poliittista joukkotyötä väestön keskuudessa, julkaisivat sanomalehtiä ja lentolehtisiä, paljastivat uupumatta fasistianastajien verisiä konnantoita, ilmoittivat totuuden rintamalla ja maassa vallinneesta tilanteesta, valoivat neuvostoihmisiin voiton uskoa. Vaikka vihollisen miehittämällä alueella olleita kommunisteja uhkasikin joka hetki hirveä vaara ja maanalaisessa toiminnassa kohdattiin kaikenlaisia vaikeuksia, puoluejärjestöt kasvoivat kuitenkin jatkuvasti, niihin liittyivät kaikkein uskollisimmat ja rohkeimmat patriootit. Niinpä Valko-Venäjällä vihollisen selustassa toimineiden puoluejärjestöjen jäsenmäärä suureni sodan aikana 8,5 tuhannesta 25.152 puolueen jäseneksi ja jäsenkandidaattiin.

Maanalaisten puoluejärjestöjen johtamina toimivat vihollisen selustassa maanalaiset nuorisoliittojärjestöt. Esimerkkinä rajattoman uskollisesta Synnyinmaan palvelemisesta on sellaisen maanalaisten nuorisoliittojärjestöjen kuin Krasnodonin „Nuoren kaartin”, Nikolajevin alueen „Partisaanien kipinä”, Kalugan alueen Ljudinovon nuorisoliittojärjestön, Kaunasin, Vitebskin alueen Obolin aseman ja vihollisen miehittämien

muiden seutujen nuorisoliittojärjestöjen toiminta. Nuorisoliittolaiset toimivat maanalaisten puoluejärjestöjen johdolla ja taistelivat urhoollisesti vihollista vastaan. He tekivät rohkeita partioretkiä, räjäyttivät junia, katkaisivat lennätinlinjoja, vapauttivat neuvostosotilaita vankeudesta, surmasivat hitleriläisiä ja isänmaanpettureita.

Partisaaniliikkeen välittömästä johtamisesta ja partisaaniosastojen ja Punaisen Armeijan taistelutoimien yhdenmukaisuttamisesta huolehti Korkeimman Ylipäällikön päämajan alainen Partisaaniliikkeen pääesikunta, joka muodostettiin puolueen Keskuskomitean ohjeiden mukaisesti toukokuun 30. p:nä 1942. Partisaaniliikkeen esikunnat muodostettiin myös hitleriläisten miehittämissä liittotasavalloissa ja VSFNT:n alueilla. Esikunnat toimivat liittotasavaltojen kommunististen puolueiden Keskuskomiteoiden ja puolueen aluekomiteoiden johdon alaisina.

Kesällä 1943, Punaisen Armeijan kiivaimman hyökkäyksen aikana, partisaaniosastot ryhtyivät toimimaan tarmokkaasti vihollisen huoltoteillä. Ne hävittivät vihollisen esikuntia ja varastoja sekä tuhosivat sen joukko-osastoja. Vuoden 1943 syksyllä partisaanit räjäyttivät yksistään kahtena yönä rautateitä enemmän kuin 2.270 kilometrin pituudelta. Vihollisen liikennöinti rautateillä häiriintyi ja sen kuljetukset vähenivät 35—40 prosenttia. Usein partisaanit valtasivat vesistöesteiden yli vieviä siltoja ja ylimenopaikkoja ja pitivät niitä hallussaan Punaisen Armeijan tuloon asti. Puolueen Keskuskomitean päätöksen mukaisesti S. A. Kovpakin, M. I. Naumovin ym. johtamat partisaaniyhtymät antoivat viholliselle Länsi-Ukrainan alueella ankaria iskuja.

Partisaanijoukot sitoivat suuria vihollisvoimia. Valko-Venäjällä, Ukrainassa, Brjanskin metsissä, Leningradin alueella ja muilla seuduilla muodostui kokonaisia partisaanialueita ja neuvostopiirejä.

Taistelua fasismia vastaan jatkoivat myös sotavangeiksi joutuneet neuvostosotilaat hitleriläisillä keskitysleireillä sekä ne neuvostoihmiset, jotka fasistit olivat vieneet pakolla saksalaisten selustaan. Henkensä uhalla he perustivat maanalaisia fasisminvastaisia järjestöjä, järjestivät leireiltä pakenemisiä, tekivät tuhotöitä, järjestivät fasisminvastaisia esiintymisiä, lujittivat ystävyysiteitä eri kansallisuuksiin kuuluvien, myöskin saksalaisten, työläisten kanssa, jotka taistelivat fasismia ja sotaa vastaan. Neuvostoihmisten taistelu hitleriläisiä vastaan näiden omassa maassa mursi fasismin voimia ja myötävaikuttivat Punaisen Armeijan menestykseen.

Punaisen Armeijan voittojen vaikutuksesta voimistui kansallinen vapausliike miehitettyissä maissa: Tšekkoslovakiassa, Puolassa, Albaniassa, Jugoslaviassa, Ranskassa. Jugoslaviassa alkoi laaja partisaaniliike, jota johti Jugoslavian kommunistinen

puolue. Sitomalla osan fasisti-Saksan ja fasisti-Italian sota-voimista jugoslaviaalaiset partisaanit veivät eteenpäin yhteistä asiaa — taistelivat hitleriläisyyttä vastaan. Fasistista valtakomentoa vastaan nousi myös Bulgarian kansa Kommunistisen puolueensa johtamana. Laajat mittasuhteet sai vastarintaliike Puolassa, jossa hitleriläisiä vastaan toimi tarmokkaasti partisaanien „Gwardia ludowa”. Puolalaiset ja tšekkiläiset patriootit muodostivat neuvostokansan auttamina Neuvostoliiton alueella omia sotilasjoukko-osastoja ja mielialaltaan patriottiset, fasismia vihanneet romanialaiset sotavangit muodostivat vapaaehtoisten divisioonan taistelun käymiseksi hitleriläistä Saksaa vastaan.

Kansallista vapausliikettä johtivat kommunistiset puolueet. Fasisti-Saksan hyökkäyksen kohteeksi joutuneissa maissa kommunistit olivat se tärkein, todella patriottinen voima, joka kävi uhrautuvaista taistelua fasistisia anastajia vastaan; he nostattivat kansanjoukkoja taisteluun fasismin iestä vastaan, puolustamaan maittensa kansallista itsenäisyyttä ja kansojen vapautta. Suuri taistelu fasismin ikeestä vapautumiseksi vaati Ranskan, Tšekkoslovakian ja muiden maiden kommunisteilta tavattoman suuria uhreja. Fasistit ampuivat tuhansia kommunisteja, ja monia tuhansia kommunisteja tuhoutui keskitysleireillä. Fasistien harjoittama ennen kuulumattoman julma terrori ei kuitenkaan lannistanut kommunistien tahtoa. Hitleriläisvastaiseen liittoutumaan kuuluneiden kapitalistimaiden kommunistiset puolueet tukivat kaikin tavoin maittensa sotilaallisia ponnistuksia ja autoivat näiden maiden taistelutoveruuden lujittamista tarkoituksenaan fasisti-Saksan ja sen apurien nopea ja täydellinen nujertaminen. Fasistiseen liittoutumaan kuuluneiden maiden — Saksan, Italian, Romanian, Unkarin ja Suomen — kommunististen puolueiden politiikan tarkoituksena oli tämän liittoutuman sotilaallinen tappio ja fasistihallitusten kukistaminen. Mitä julmimman terrorin riehussa ne yhteenliittivät pelottomasti ja väsymättömästi maidensa fasisminvastaisia voimia ja innoittivat näitä taistelemaan fasistihallitusten kukistamiseksi. Italiassa ja Romaniassa alkoi ja kehittyi kommunististen puolueiden johdolla partisaaniliike. Kommunistien johtava osuus fasistisia anastajia vastaan käydyssä vapaustaistelussa, heidän sankaruutensa ja rajaton uskollisuutensa kansan asialle johtivat kaikkialla kommunististen puolueiden vaikutuksen ja arvovallan suureen lisääntymiseen ja näiden puolueiden ja näiden maiden kansojen välisten yhteyksien jatkuvaan lujittumiseen.

Kokemus oli osoittanut, että eri maiden kommunistiset puolueet voivat menestyksellisimmin liittää yhteen edistysmieliset voimat ja nostattaa joukot taisteluun fasismia vastaan toimimalla omintakeisesti, Kominternista riippumatta. Sitä paitsi oli välttämätöntä paljastaa lopullisesti sellaiset hitleriläisten ja

heidän apuriensa parjausjutut, että kommunistiset puolueet eivät muka toimi oman kansansa eduksi, vaan ulkoapäin saamansa käskyn mukaan. Tätä lähtökohtanaan pitäen ja ottaen huomioon sen, että Komintern oli täyttänyt historiallisen tehtävänsä, Kommunistisen Internationalen Toimeenpanevan komitean Puhemiehistö teki vuoden 1943 toukokuussa päätöksen Kominternin hajalle laskemisesta. Kaikki kommunistiset puolueet hyväksyivät tämän päätöksen.

Kommunistinen Internationale suoritti tärkeän historiallisen tehtävän. Kominternin ansioksi on katsottava se, että se rakensi ennalleen ja lujitti eri maiden työtätekevien välisiä yhteyksiä, jotka sosiališovinistit olivat katkaisseet ensimmäisen maailmansodan kaudella, suojasi marxilaisuuden opportunistien harjoittamalta mataloittamiselta ja vääristelyltä, myötävaikutti kehittyneimpien työläisten etujoukon yhteenliittymiseen useissa maissa todellisiksi työväenpuolueiksi, auttoi vallankumouksellisten johtajakaaderien muodostamista. Siten luotiin edellytykset nuorten kommunististen puolueiden muuttamiselle marxismin-leninismillä kannalla oleviksi työväen joukko- ja puolueiksi.

Vuoden 1943 heinäkuussa, jolloin fasisti-Saksan sotajoukot kärsivät Neuvostoliiton—Saksan rintamalla erittäin suuria menetyksiä ja tappioita ja hitleriläinen sodanjohto keskitti kaikki reservinsä Punaista Armeijaa vastaan, Englannin ja USA:n sotajoukot suorittivat maihinnousun Sisiliaan ja sittemmin myös Italiaan. Suurta osaa taistelussa Mussolinin fasistien ja Saksan fasismin ylivaltaa vastaan, taistelussa Italian vapauttamiseksi näytteli italialaisten patrioottien partisaaniliike, jonka ensimmäisissä riveissä taistelivat urhoollisesti kommunistit. Tilanne oli liittolaisillemme suotuisa, ja heidän hyökkäyksensä italialais-saksalaisia sotajoukkoja vastaan Italiassa kehittyi menestyksellisesti. Jo Kurskin taistelun kuumimmillaan ollessa Italiassa puhkesi Punaisen Armeijan ja liittolaisten sotajoukkojen voittojen vaikutuksesta kansan levottomuuksia, jotka johtivat Mussolinin fasistisen valtakomennon kukistamiseen ja fasistipuolueen hajottamiseen. Italia, joka oli kärsinyt sotilaallisen ja poliittisen vararikon, erosi ensimmäisenä fasistisesta liittoutumasta ja antautui ehdoitta vuoden 1943 syyskuussa. Alkoi fasistivaltioiden liittoutuman hajoaminen.

Neuvostohallituksen viisas ulkopoliittikka, neuvostojoukkojen voitot, kansallisen vapausliikkeen voimistuminen Euroopan maissa sekä englantilaisten ja amerikkalaisten sotajoukkojen menestykset Italiassa edistivät hitleriläisvastaisen liittoutuman vieläkin suurempaa lujittumista. Vuoden 1943 lopulla pidetyssä Teheranin konferenssissa kolme liittoutunutta suurvaltaa — Neuvostoliitto, Englanti ja USA — hyväksyivät julistuksen yhteisestä toiminnasta sodassa Saksaa vastaan ja sodanjälkeisestä yhteistyöstä. Samassa konferenssissa Neuvostoliiton

liittolaiset — Englanti ja USA — ottivat täyttääkseen uuden sitoumuksen: ne lupasivat muodostaa toisen rintaman Euroopan mantereella viimeistään vuoden 1944 toukokuun 1. päivään mennessä.

5. Kommunistinen puolue järjestämässä Neuvostomaan täydellistä puhdistamista fasistisista miehittäjistä

Vuoden 1944 alkuun mennessä neuvostokansa saavutti suurta menestystä taistelussa fasisti-Saksaa vastaan. Suuri Isänmaallinen sota siirtyi uuteen vaiheeseen. Se läheni loppuratkaisuaan. Päiväjärjestyksessä oli nyt saksalaisten fasististen anastajien täydellinen karkottaminen Neuvostomaan kamaralta ja sitten myös fasistisen „uuden järjestyksen” hävittäminen Euroopassa. Neuvostovaltiolla oli kuitenkin voitettavanaan vielä erittäin suuria vaikeuksia. Sellaisten neuvostotasavaltojen kuin Eestin, Latvian, Liettuan ja Karjalais-Suomalaisen tasavallan kansat huokasivat julman vihollisen sorron alaisina. Vihollisen hallussa oli huomattava osa Valko-Venäjistä, Ukrainasta ja Moldaviasta sekä Krim. Fasisti-Saksan sotajoukot seisoivat yhä Leningradin läntisten ja eteläisten esikaupunkien edustalla ja jatkoivat sankarikaupungin raakalaismaista tulitusta. Toistaiseksi Euroopassa ei vielä ollut myöskään toista rintamaa; hitleriläisen sotaväen perusvoimat oli keskitetty kuten ennenkin Neuvostoliiton—Saksan rintamalle. Nähdessä perikatonsa lähenevän saksalaiset fasistiset anastajat tekivät vastarintaa epätoivoon vimmalla.

Älkää pysähtykö saavutettuun, älkää unohtako vaikeuksia, arvioikaa oikein vihollisen voimat ja muistakaa, että taistelu saksalaisia fasistisia anastajia vastaan vaatii armeijalta ja kansalta suuria ponnistuksia ja uusia sankaritekoja,—tällaisen kehotuksen Kommunistinen puolue esitti neuvostokansalle ja Punaiselle Armeijalle. Punaisen Armeijan tehtävänä rintamalla oli antaa taitavilla ja päättäväsillä sotatoimilla musertavia iskuja viholliselle ja lyhyessä ajassa puhdistaa Neuvostomaa täydellisesti fasistisista miehittäjistä. Selustassa neuvostoihmisten tehtävänä oli lisätä jatkuvasti aseiden tuotantoa ja parantaa niiden laatua, suurentaa tuotantokapasiteetteja ja panna kansantalous kuntoon vapautetuilla seuduilla.

Näitä tehtäviä täytettiin kunniakkaasti. Puolue- ja talousaktiivin, nuorisoliittolaisten ja eturivin työläisten auttamina tuotantolaitosten puoluejärjestöt saivat parannettua tuotannon teknologiaa ja työn järjestelyä, tekivät tunnetuiksi tuotannon uudentajain myönteisiä kokemuksia. Moskovon puoluejärjestön aloitteesta maan monissa tehtaissa siirryttiin liukutyöjärjestelmään, minkä avulla saatiin lisättyä huomattavasti aseiden ja ampumatarvikkeiden valmistusta samalla kalusto- ja pienemmillä työläismäärällä. Sosialistisen kilpailun, tuotannon teknologian sekä työn järjestelyn parantamisen ansiosta työn tuotta-

vuus suureni vuonna 1944 vuoteen 1943 verrattuna panssari-vaunuteollisuudessa 23,7 prosenttia ja lentokoneteollisuudessa 11,8 prosenttia. Teollisuustuotteiden tuotantokustannukset alenivat jatkuvasti. Kaikki tämä antoi valtiolle kolmen ja puolen sotavuoden kuluessa noin 50 miljardia ruplaa säästöä.

Metallin sulatus ja kivihiilen louhinta lisääntyi tuntuvasti ja koneiden ja sotatarvikkeiden tuotanto laajeni. Raudan ja teräksen tuotanto lisääntyi vuonna 1944 miltei kolmanneksella vuoden 1943 tuotantoon verrattuna. Raskaan konerakennusteollisuuden tuotos suureni yli 30 prosenttia ja yhtä paljon lisääntyi kivihiilen louhinta. Raskaan teollisuuden saavutusten pohjalla saatettiin laajentaa suuresti aseiden ja sotakaluston tuotantoa. Kolmen viimeisen sotavuoden aikana Neuvostoliiton teollisuus antoi Punaiselle Armeijalle vuosittain keskimäärin yli 30 tuhatta panssarivaunua, rynnäkkötykkiä ja panssariautoa, liki 40 tuhatta lentokonetta, noin 120 tuhatta tykkiä, lähes 450 tuhatta pika-kivääriä ja konekivääriä, yli 3 miljoonaa kivääriä ja lähes 2 miljoonaa konepistoolia. Tämä ylitti huomattavasti sekä fasisti-Saksan että Englannin ja USA:n sotakalustotuotannon.

Saksalaisten fasististen anastajien hävittämän kansantalouden jälleenrakennus sai laajat mittasuhteet. Leningradissa, Stalingradissa, Donin Rostovissa, Maikopissa, Donbassilla, Harkovissa — kaikkialla nousi tuhkasta ja raunioista tehtaita ja työpajoja. Leningradissa vuonna 1944 kunnostettiin ja otettiin käyttöön tehdastiloja yhteiseltä pinta-alaltaan noin miljoona neliometriä. Stalingradissa pantiin jälleen käyntiin traktori-tehdas, „Krasnyi Oktjabr” tehdas ym. tuotantolaitoksia. Harkovissa alkoivat toimia turbogeneraattoritehdas, sähkömekaaninen ja traktoritehdas. Donbassin kaivosten kuntoonpano teki mahdolliseksi lisätä vuonna 1944 kivihiilen louhintaa maassa 18,6 prosentilla vuoteen 1943 verrattuna. Vuonna 1944 alkoivat antaa tuotteita Etelän suurimmat teollisuuslaitokset: Jenakijevon, Makejevkan, Stalinon ja Vorošilovskin metallurgiset tehtaot, Novo-Kramatorskin koneenrakennustehdas ym. Vapautettujen seutujen teollisuuden kokonaistuotanto suureni vuonna 1944 enemmän kuin kolminkertaiseksi vuoteen 1943 verrattuna. Vapautetuilla alueilla pantiin käyntiin sodan loppuun mennessä yli 6 tuhatta tehdasta ja muuta tuotantolaitosta. Voimataloutta pantiin kuntoon. Stalingradin voimalaitos alkoi taas antaa virtaa, pantiin käyntiin Zujevkan sähköaseman ensimmäinen turbiini, aloitettiin Dneprin voimalaitoksen jälleenrakennustyöt. Vuonna 1944 Volhovan vesivoima-asema alkoi toimia täydellä teholla. Sitä mukaa kuin Neuvostomaan alueita puhdistettiin miehittäjistä, pantiin nopeasti kuntoon rautatiet ja sillat tärkeimmillä liikenneteillä. Vuonna 1943 pantiin kuntoon rautatie-linjoja 19 tuhannen kilometrin pituudelta.

Täytettäessä NKP(b):n Keskuskomitean ja Neuvostoliiton Kansankomissaarien Neuvoston elokuun 21. pñä 1943 tekemää

päätöstä „Kiireellisistä toimenpiteistä talouden jälleenrakentamiseksi saksalaisten miehitysvallasta vapautetuilla seuduilla” päästiin suuriin tuloksiin maatalouden jälleenrakentamisessa. Vapautettujen seutujen kolhooseille palautettiin niiltä otettua ja niitä varten ostettua karjaa, noin 900 tuhatta päättä. Vuonna 1944 alkoi jälleen toimia noin 1.400 kone- ja traktoriasemaa sekä 1.300 kone- ja traktorikorjaamoja. Kylvöala laajeni vuonna 1944 vuoteen 1943 verrattuna 16 miljoonaa hehtaaria, etupäässä sen ansiosta, että vihollisista puhdistettiin Donin, Kubanin ja Ukrainan hedelmälliset seudut. Yleensä kylvöala oli kuitenkin yli 40 miljoonaa hehtaaria pienempi kuin ennen sotaa. Kone- ja traktoriasemien toiminta parani: vuonna 1944 ne tekivät traktori- töitä 25 miljoonaa hehtaaria suuremmalla alalla kuin vuonna 1943. Viljaa korjattiin vuonna 1944 enemmän kuin edellisellä vuonna. Neuvostotalonpoikaisto täytti ajoissa maataloustuotteiden hankintasuunnitelman ja turvasi sodan ratkaisevalla kaudella Punaisen Armeijan ja väestön elintarvikkeilla ja teollisuuden raaka-aineilla ilman sanottavampia keskeytyksiä.

Taistelussa fasistisia anastajia vastaan Neuvostoliiton kansojen suuri ystävyys kesti kaikki koetukset ja kävi entistä lujemmaksi. Kukin kansa antoi panoksensa jalon asian — sosialistisen Isänmaan vapauden puolesta käydyn taistelun hyväksi. Yhdessä Venäjän federaation kanssa Keski-Aasian ja Taka-Kaukasian neuvostotasavallat täydensivät jatkuvasti Punaisen Armeijan rivejä, varustivat rintamaa keskeytyksittä aseilla, ampumatarvikkeilla, muonalla ja vaatetuksella. Punaisessa Armeijassa taistelivat rintaa rinnan venäläiset, ukrainalaiset, valkovenäläiset, moldavialaiset, latvialaiset, liettualaiset, eestiläiset, karjalaiset, gruusialaiset, armenialaiset, aserbeidžanilaiset, kazakit, uzbekit, tadžikit, turkmeenit, kirgiisit sekä maamme muiden kansallisuuksien edustajat. Sodan alussa sekä sodan aikana muodostetut kansalliset joukko-osastot kantoivat kunnialla sotallippujaan taisteluissa saksalaisia fasistisia anastajia vastaan. Miehitettyjen tasavaltojen, alueiden ja piirien työtätekevät tehostivat maanalaisten puoluejärjestöjen johdolla hävityssotaa vihollisen selustassa hirveästä terroristista ja hitleriläisten provokaatioista huolimatta.

Vihollista vastaan käytyjen ankarien taistelujen aikana puolueen Keskuskomitean täysistunto, joka pidettiin tammikuussa 1944, hyväksyi tärkeän päätöksen yleisliittolaisten Puolustusasiain ja Ulkoasiain kansankomissariaattien reorganisoimisesta siten, että niiden lisäksi myös liittotasavalloissa muodostettiin vastaavanlaiset kansankomissariaatit. Korkein Neuvosto hyväksyi X istuntokaudellaan NKP(b):n Keskuskomitean täysistunnon päätöksen ja vastaavat lait. Puolueen Keskuskomitean ja Neuvostoliiton Korkeimman Neuvoston päätös oli uusi todiste monikansallisen Neuvostovaltion mahtavuudesta, Neuvostoliiton kansojen ystävyysmurtumattomuudesta ja neuvostotasavaltojen

kypsyneisyydestä. Liittotasavaltojen oikeuksien laajentaminen, mille oli luonut perustan Neuvostoliiton kansojen sotilaallinen yhteistoiminta Isänmaallisessa sodassa sekä Neuvostovaltion koko historia, lujitti yhä enemmän Neuvostoliiton sotilaallista mahtia ja sen taisteluvoimia.

Vuoden 1944 kuluessa Punainen Armeija yhä voimistui. Sen riveihin astui tuhansia, kymmeniä tuhansia neuvostoihmisiä, jotka oli vapautettu fasistien vankeudesta. Punaisen Armeijan aseistusta ja sotakalustoa parannettiin jatkuvasti. Sen aseistus vastasi täydellisesti niin lukumäärällisesti kuin laadullisestikin Isänmaallisen sodan uuden vaiheen vaatimuksia. Tykistön tehokkuus lisääntyi sodan aikana enemmän kuin viisinkertaiseksi, nykyaikaista mallia olevien panssarivaunujen lukumäärä kasvoi viisitoistakertaiseksi ja taistelulentokoneiden lukumäärä viisinkertaiseksi. Jalkaväkijoukkojen ja -yhtymien aseistusta parannettiin. Punaisen Armeijan divisioonien lukumäärä suureni nelinkertaiseksi. Sen päällikkökunta kasvoi ja lujittui. Komentajat pystyivät käyttämään täydellisemmin ja tarkoituksenmukaisemmin valtavia ase- ja sotakalustoresursseja sekä johtamaan taitavasti sotajoukkoja taistelutantereella.

Punaisen Armeijan kasvanut mahti, sen kaaderien mestaruus ja kypsyys tuli täydellä voimalla esiin Suuren Isänmaallisen sodan ratkaisevassa vaiheessa, jolloin neuvostojoukot antoivat viholliselle perättäin useita johdonmukaisia, toinen toistaan voimakkaampia musertavia iskuja.

Punaisen Armeijan hyökkäys alkoi vuoden 1944 tammikuussa fasisti-Saksan sotajoukkojen murskaamisella Leningradin ja Novgorodin edustalla. Murrettuaan vihollisen lujan, syvälle porrastetun puolustuslinjan Punainen Armeija heitti fasisti-Saksan sotajoukot Itämerenmaihin. Leningrad vapautettiin vihollisen saarrosta ja tehtiin loppu raakalaismaisesta tykistötulituksesta. Vihollinen karkotettiin Leningradin ja Kalininin alueelta. Punainen Armeija astui Neuvosto-Eestin alueelle. Helmi.—huhtikuussa se murskasi vihollisen voimakkaan ryhmittymän Korsun-Ševtšenkovskin, Krivoi Rogin ja Nikopolinseudulla, heitti saksalaiset fasistiset joukot Dnestrin toiselle rannalle, puhdisti niistä Dneprin oikealla puolella olevan osan Ukrainaa ja astui Neuvosto-Moldavian alueelle. Huhti.—toukokuussa Punainen Armeija murskasi taitavilla ja ripeillä iskuilla vihollisen vankat puolustuslinjat Krimillä. Vihollinen kärsi korvaamattomia menetyksiä. Toukokuun 12. päivään mennessä Krimin niemimaa puhdistettiin fasistisista anastajista. Peräntyvien hitleriläisten ja näiden liittolaisten — romanialaisten joukkojen kintereillä Punainen Armeija eteni huhtikuussa Karpaattien juurelle, pääsi yli 400 kilometrin pituudella Neuvostoliiton valtakunnanrajalle Tšekkoslovakian ja Romanian kohdalla ja siirsi sotatoimet Romanian alueelle.

Näiden sekä seuraavien hyökkäysoperaatioidensa aikana Punainen Armeija mursi vuonna 1944 taitavasti vihollisen puolustuslinjoja ja ajoi rajusti takaa, saarsi ja tuhosi vihollisjoukkoja. Taistelutoimissa ilmeni kaikkien aselajien kiinteä yhteistoiminta ja erinomainen manöverointitaito. Neuvostojoukkojen päällystö pakotti vihollisen taisteluun siellä, missä se oli edullista Punaiselle Armeijalle. Sillä aikaa kun neuvostojoukot hyökkäsivät yksillä rintamakaistoilla, valmisteltiin toisilla kaistoilla seuraavaa iskua, ja tavallisesti vihollinen sai uuden iskun siellä, missä se odotti sitä kaikkein vähemmän, usein tuhansien kilometrien etäisyydessä edellisen iskun antamispaikasta. Yhä uusia vihollisen divisioonia saatettiin pois taisteluriveistä. Punaisen Armeijan eri suunnilla antamat äkkiarvaamattomat iskut pakottivat fasististen joukkojen päällystön muuttamaan suunnitelmiaan, siirtelemään tämän tästä reservejä yhdeltä kaistalta toiselle tällä valtavan laajalla rintamalla. Suurten vihollisryhmittymien saartamiseen ja tuhoamiseen johtaneet Punaisen Armeijan laajamittaiset ripeät ja päättäväiset hyökkäysoperaatiot olivat sotataidon verrattomia mallinäytteitä. Siten Armeijamme toimi myös Korsun-Sevtšenkovskin alueella, Valko-Venäjällä sekä Kišinevin ja Jassyn edustalla.

Punaisen Armeijan puolue- ja poliittiset elimet saivat suurta kokemusta poliittisen joukkotyön järjestämisestä rintamaelämän kaikissa olosuhteissa: joukkojen levon ja opiskelun aikana sekä taistelun kireimpinä hetkinä. Niinä päivinä, jolloin valmistaututtiin hyökkäykseen, kaikkinaisen poliittinen joukkotyö alistettiin palvelemaan yhtä päämäärää — kohottamaan sotaväen taisteluintoa ja kannustamaan sitä eteenpäin vihollista vastaan tuhotakseen tämän. Joukko-osastot ja yksiköt saatettiin täysin taistelukuntoon ja niiden puolue- ja nuorisoliittojärjestöjä lujitettiin lähettämällä niihin kommunisteja ja nuorisoliittolaisia selustajoukoista. Kun taistelukäsky oli saatu, pidettiin ennen hyökkäykseen lähtöä lyhyet puolue- ja nuorisoliittokokoukset sekä sotamiesten ja upseerien joukkokokoukset. Usein joukkokokoukset pidettiin joukko-osastojen taistelulippujen juurella silloin kun tykistö ja lentovoimat jo valmistelivat hyökkäystä.

Hyökkäyksen aikana ketjua pitkin välitettiin (suullisesti tai kirjeellisesti) iskulauseita, lyhyitä tiedotuksia ensimmäisestä saavutuksesta, sankariteosta ja taistelussa kunnostautuneiden palkitsemisesta. Agitaatiotyössä käytettiin laajasti havaintomenetelmiä. Neuvostosotilaat näkivät autojen kyljissä, tienvierillä, vapautettujen kaupunkien ja kylien talojen seinissä ja aidoissa iskulauseita, jotka kehottivat hellittämättömästi takaa-ajamaan ja tuhoamaan vihollisia. Kaikki tämä ynnä kommunistien esimerkillinen pelottomuus ja uljuus piti yllä armeijan korkeaa taistelumoraalia, liitti yhteen ihmisiä, joilla oli sama pyrkimys — vihollisen murskaaminen.

Rintamalla olleiden kommunistien tavattoman korkeaa moraalista ja poliittista tasoa kuvaa esimerkiksi kommunisti G. P. Maslovskin kirje. Hän kaatui sankarina taistelutehtävää täyttäessään. Pojalleen hän kirjoitti: „Maineikas Leninin kaupunki — vallankumouksen kehto — on vaarassa. Kaupungin tulevaisuus riippuu siitä, miten täytän velvollisuuteni. Tuon valoisin tulevaisuuden vuoksi olen täyttävä velvollisuuteni viimeiseen hengenvetooni saakka, viimeiseen veripisaraan asti... Mitkä voimat kannustavat minua urhoollisuuteen? Sotilas- ja puoluekuri. Totta on, että kurinalaisuudesta sankaruuteen on vain yksi askel. Poikani, älä unohda tätä koskaan... Kun kasvat isoksi, niin opit ymmärtämään sen, opit kunnioittamaan Synnyinmaata. Kuinka hyvin teemme, kun kunnioitamme Synnyinmaamme!”

Punaisen Armeijan sotilaalliset menestykset osoittivat selvästi, että Neuvostoliitto kykeni yksinään nujertamaan fasisti-Saksan ja vapauttamaan sen orjuuttamat Länsi-Euroopan maat Saksan fasismiin ikeestä. Peläten, että sota saattaa päättyä sillä tavalla ja Länsi-Euroopan maiden kansanjoukot tekevät päättäväisesti selvän taantumuksellisista voimista, USA:n ja Englannin hallitukset alkoivat valmistaa tarmokkaasti hyökkäystä Länsi-Eurooppaan. Kesäkuun 6. pnä 1944 amerikkalais-englantilainen sodanjohdo aloitti suurten maihinnousujoukkojensa hyökkäyksen Pohjois-Ranskaan. Näin muodostettiin vihdoinkin toinen rintama Euroopassa. Mutta Ranskan pohjoisosassa suoritettun maihinnousun jälkeenkin Englannin hallituksen päämies Churchill vaati englantilais-amerikkalaisten joukkojen perusiskujen suuntaamista Balkanin niemimaalle. Sen sijaan että olisi voimistettu niitä liittolaisten sotajoukkoja, jotka olivat jo nousseet maihin Ranskan pohjoisosassa, Churchill esitti suunnitelman, jonka mukaan tuli suorittaa maihinnousu Istrian niemimaalla tarkoituksena eteneminen Ljubljanan kautta Itävaltaan ja Unkariin.

Vuoden 1944 kesällä ja syksyllä Neuvostoliiton sotajoukot antoivat fasisti-Saksalle uusia musertavia iskuja. Kesäkuussa ne aloittivat hyökkäyksen Karjalassa, murskasivat suuren suomalaisen sotajoukkoryhmittymän, vapauttivat Viipurin ja Petroskoin sekä etenivät Neuvostoliiton ja Suomen väliselle valtakuunanrajalle. Vuoden 1944 syksyllä Suomen hallitus, nähden vastarinnan toivottomaksi, solmi välirauhansopimuksen Neuvostoliiton kanssa ja julisti sodan Saksalle. Kesä—heinäkuussa Punainen Armeija löi perin pohjin fasisti-Saksan sotajoukkojen keskiryhmittymän Valko-Venäjällä, vapautti tasavallan täydellisesti sekä puhdisti saksalaisista fasistisista anastajista suurimman osan Lietuan neuvostotasavaltaa. Neuvostojoukot pääsivät Saksan rajoille. Heinä—elokuussa Punainen Armeija löi hajalle fasisti-Saksan sotajoukot Lvovin edustalla, heitti ne San-joen ja Veikselin taakse, vapautti koko Länsi-Ukrainan ja avasi tiet

Puolan eteläosiin. Neuvostojoukkojen kesäoperaatiot päättyivät saksalais-romaniaalaisten joukkojen murskaamiseen vuoden 1944 elokuussa Kišinevin—Jassyn alueella. Moldavian neuvostotasavalta vapautettiin täydellisesti fasistisesta miehitysvallasta. Rajua hyökkäystään jatkaen neuvostojoukot valtasivat useita strategisesti tärkeitä asemia, jotka olivat estäneet Romanian keskiosiin pääsyä. Syys- ja lokakuussa Tallinnan ja Riian luona käydyissä taisteluissa lyötiin hajalle hitleriläisten sotajoukkojen itämerenryhmittymä ja vapautettiin Eestin neuvostotasavalta ja suurin osa Latvian neuvostotasavaltaa. Syksyllä Punainen Armeija murskasi Puolan, Romanian, Bulgarian, Unkarin, Jugoslavian ja Pohjois-Norjan alueella olleet fasisti-Saksan suuret sotavoimat. Vuoden 1944 syyskuussa neuvostojoukot astuivat ensi kerran sodan aikana Saksan alueelle ylittäen Itä-Preussin rajan.

Vuonna 1944 Punainen Armeija saavutti ratkaisevat voittonsa fasisti-Saksan sotajoukoista ja näiden liittolaisista. Vihollisesta puhdistettavilla alueilla asuneet neuvostoihmiset auttoivat sitä hyökkäyksen aikana. Neuvostomaa oli pääpiirteissään puhdistettu miehittäjistä; ainoastaan pienellä kaistalla Latvian SNT:n alueella oli vielä murskaamatta saksalaisten fasististen joukkojen ryhmittymä meren rantaan ahdistettuna. *Oli päästy Neuvostoliiton rajalle sen koko pituudella, Barentsin mereltä Mustaanmereen asti.*

Vihollisesta puhdistettujen neuvostotasavaltojen puoluejärjestöjen ratkaistavaksi asetui sellainen vaikea tehtävä kuin hitleriläisten tuhoamien kaupunkien ja kylien, tehtaiden, kolhoosien, neuvostotilojen sekä kone- ja traktoriasemien kunnostaminen ja jälleenrakennus. Oli tehostettava poliittista joukko-työtä väestön keskuudessa.

Fasistiset anastajat laskivat voivansa nationalistien avulla kylvää Länsi-Ukrainan, Läntisen Valko-Venäjän, Bessarabian, Eestin, Liettuan ja Latvian neuvostotasavaltojen kansojen keskuuteen vihaa Venäjän kansaa kohtaan, murtaa Neuvostoliiton veljeskansojen yhtenäisyyden, kylvää niiden välille kansallista eripuraisuutta ja sytyttää veljessodan.

Vihollisen miehittämien neuvostotasavaltojen ja alueiden kansat pysyivät uskollisina sosialistiselle Synnyinmaalleen. Vihollisten onnistui käyttää hyväkseen vain vähäisiä petturiryhmiä ja harvalukuisia Neuvostovallan vihollisia — hävitettyjen riistäjäluokkien ja luokka-asemansa menettäneiden ainesten rippeitä. Neuvostomaasta paetessaan vihollinen jätti eräille Itämeren tasavaltojen, Läntisen Valko-Venäjän ja Länsi-Ukrainan alueille nationalistihylkiöistä ja kriminaalirikollisista koottuja aseellisia joukkioita, joiden tuli häiritä rauhallisen elämän järjestämistä, harjoittaa neuvostovastaista propagandaa ja pelotella väestöä. Neuvostovallan valtaelinten ja puoluejärjestöjen tärkeimpänä tehtävänä oli taistelu banditismia vastaan sekä

organisatorisen ja ideologisen työn ja poliittisen joukkotoiminnan tehostaminen vihollisesta puhdistetuilla alueilla.

Läntisellä Valko-Venäjällä, Länsi-Ukrainassa, Bessarabiassa ja Itämeren tasavalloissa Neuvostovalta palautti heti näiden alueiden vapauttamisen jälkeen batrakeille, köyhille sekä vähämaisille keskivarakkaille talonpojille maat, jotka fasistiset anastajat olivat ottaneet heiltä pois ja antaneet tilanherroille ja kulakeille; talonpojille hankittiin maatalouskalustoa ja karjaa. Puolueen Keskuskomitean ohjeiden mukaisesti Ukrainan, Valko-Venäjän, Eestin, Latvian, Liettuan, Moldavian ja Karjalan kommunistiset puolueet tehostivat johtavien työntekijäin ja laajojen väestöjoukkojen aatteellis-poliittista kasvatusta, opettivat niitä suhtautumaan leppymättömästi porvarillis-nationalistiseen ideologiaan, kasvativat niitä proletaarisen internationalismin ja Neuvostoliiton kansojen yhä lujemman ystävyyden hengessä. Työtätekevät osallistuivat tarmokkaasti taisteluun banditismia vastaan tehden siitä nopeasti lopun. Laajat kansankerrokset osallistuivat aktiivisesti valtiolliseen, taloudelliseen ja kulttuurirakennustyöhön.

6. Suuren Isänmaallisen sodan voitokas loppuunvieminen. Euroopan kansojen vapauttaminen hitleriläisten hirmuvallasta. Toisen maailmansodan päättyminen

Punaisen Armeijan tehtävä ei rajoittunut vihollisjoukkojen karkottamiseen Neuvostoliiton alueelta. Punaisen Armeijan oli suoritettava loppuun vapautustehtävänsä — murskattava täydellisesti Saksan armeija, autettava miehitetyn Euroopan kansoja murtamaan fasistisen orjuuden kahleet ja palauttamaan vapautensa ja riippumattomuutensa sekä autettava Saksan kansaa hävittämään Saksassa fasistinen valtakomento.

Jo vuoden 1944 jälkipuoliskolla ajaessaan takaa vihollista Punainen Armeija tuki varsin tuntuvasti Euroopan kansojen vapaustaistelua. Kesällä 1944 neuvostojoukot astuivat Puolan alueelle. Yhdessä Punaisen Armeijan kanssa taistelivat maansa vapauttamiseksi puolalaisen armeijan joukko-osastot. Puolan kansa, jota johti työväenpuolue (kommunistit), perusti Puolan vapautetulla alueella oman kansanhallituksensa — Puolan kansallisen vapautuksen komitean.

Ne suuret voitot, jotka Neuvostoliitto oli saavuttanut sodassa fasisti-Saksaa vastaan, vaikuttivat innoittavasti Romanian kansan vapausliikkeeseen, joka kävi yhä laajemmaksi ja taisteluhenkisemmäksi. Kun neuvostojoukot jatkoivat ripeää hyökkäystään Romanian alueella, nostattivat Romanian kansan patrioottiset voimat Kommunistisen puolueen johtamina elokuun 23. p:nä 1944 aseellisen kapinan ja kukistivat Antonescun fasistihallituksen. Romanian armeija käänsi aseensa saksalaisia joukkoja

vastaan ja yhtyi Punaiseen Armeijaan. Patriooteista muodostuneet osastot ja Romanian armeijan joukko-osastot puhdistivat pääkaupungin hitleriläisistä; alkoi taistelu hitleriläisten joukkojen karkottamiseksi maan muiltakin alueilta. Antaan fasistisille joukoille edelleenkin ankaria iskuja Punainen Armeija astui elokuun 30. p:nä Bukarestiin. Romanian väestö tervehti kaikkialla riemukkaasti neuvostosotilaita ystävinään ja vapauttajinaan. Punainen Armeija karkotti yhdessä romanialaisten joukkojen kanssa saksalaiset fasistien sotalaumat Romanian alueelta. Romanialaiset joukot taistelivat samoissa riveissä Punaisen Armeijan kanssa aina fasisti-Saksan täydelliseen voittamiseen saakka. Romaniassa ryhdyttiin rakentamaan uutta elämää demokraattisella perustalla.

Punaisen Armeijan voitokas hyökkäys edisti vapausliikkeen voimistumista Bulgariassa. Joskaan Bulgarian fasistihallitus ja Neuvostoliitto eivät olleet virallisesti sotatilassa keskenään, Bulgarian hallitus antoi suoranaista apua fasisti-Saksalle myöntämällä sen sotajoukoille tukikohtia Bulgarian alueella. Tämän vuoksi Neuvostoliitto katkaisi syyskuun 5. p:nä 1944 diplomaattiset suhteensa Bulgarian fasistihallitukseen ja julisti sille sodan. Neuvostojoukot astuivat Bulgarian alueelle. Se vaikutti ratkaisevasti Bulgarian kansan sortajiaan vastaan käymän vapautustalun menestykseen. Työväenpuolueensa johtamana Bulgarian kansa, joka oli noussut aseelliseen kapinaan jo ennen neuvostojoukkojen tuloa, kukisti syyskuun 9. p:nä monarkkisen fasistidiktatuurin. Sofiassa muodostettiin Isänmaallisen rintaman hallitus. Bulgarian kansa otti riemuiten vastaan neuvostosoturit vapauttajinaan. Hitleriläiset joukot perääntyivät kiireesti Punaisen Armeijan iskujen alla. Bulgaria julisti sodan Saksalle. Syyskuun 16. p:nä neuvostojoukot marssivat juhlallisesti Sofiaan.

Vuoden 1944 lokakuussa, takaa-ajessaan hitleriläisiä Jugoslavian alueella, neuvostojoukot kohtasivat Jugoslavian kansanvapautusarmeijan, joka oli Jugoslavian kommunistisen puolueen johtamana taistellut kolme vuotta uhrautuvasti saksalaisia fasistisia anastajia vastaan. Koordinoiduin iskuin neuvostoliittolaiset ja jugoslavialaiset joukot karkottivat miehittäjät Jugoslavian kylistä ja kaupungeista ja lokakuun 20. p:nä 1944 vapauttivat sen pääkaupungin Belgradin. Jugoslavialaisten kylien ja kaupunkien asukkaat vastaanottivat Punaisen Armeijan sydämellisesti.

Lokakuun lopulla Punainen Armeija murskasi fasisti-Saksan sotajoukot Pohjois-Suomessa, eteni Norjaan ja vapautti sen pohjoisosan.

Annettuaan lokakuussa 1944 iskun fasisti-Saksan sotajoukoille Tiszan ja Tonavan välillä neuvostojoukot kiilautuivat syvälle Unkarin alueelle ja joulukuussa saarsivat sen pääkaupungin Budapestin, jossa oli suuri saksalainen fasistinen sotajoukkoryhmittymä, ja puhdistivat vihollisista neljä viidesosaa maan alueesta. Tällä alueella, jonka neuvostojoukot puhdistivat

saksalaisista miehittäjistä, muodostettiin Unkarin Väliaikainen kansallinen hallitus, joka julisti sodan Saksalle.

Lokakuussa 1944 Punaisen Armeijan joukko-osastot yhdessä Neuvostoliiton alueella muodostettujen tšekkoslovakialaisten sotajoukkojen kanssa ylittivät Karpaatit ja alkoivat vapauttaa Tšekkoslovakian kansoja Saksan fasismin ikeestä.

Sitä mukaa kuin Punainen Armeija eteni länteen tarkoituksenaan Euroopan kansojen vapauttaminen hitleriläisten hirmuvallasta, asettuivat päiväjärjestykseen sellaiset tärkeät kysymykset kuin Euroopan kansojen valtiollisen, taloudellisen ja kulttuurielämän kuntoonpano. Kommunistisen puolueen ja Neuvostohallituksen politiikka näissä kysymyksissä pysyi muuttumattomana koko sodan ajan. Neuvostokansa asetti tarkoituksiperäkseen:

1. Vapauttaa Euroopan kansat fasististen anastajien vallasta ja auttaa niitä luomaan uudelleen riippumattomat kansalliset valtionsa.

2. Myöntää vapautetuille Euroopan kansoille täysi vapaus ratkaista kysymys valtiojärjestyksestään.

3. Ryhtyä toimenpiteisiin, jotta pahimmat sotarikolliset, jotka ovat syyllisiä sodan alkamiseen ja kansojen kärsimykseen, saavat ankan rangaistuksen tekemistään konnantöistä.

4. Pystyttää Eurooppaan sellainen järjestys, joka tekisi kerta kaikkiaan mahdottomaksi Saksan uuden hyökkäyksen.

5. Järjestää kaikkien Euroopan kansojen kesken pitkäaikainen taloudellinen, poliittinen ja kulttuurillinen yhteistyöskentely, jonka perustana on keskinäinen luottamus ja avunanto ja jonka tarkoituksena on talouden ja kulttuurielämän kuntoonpano hitleriläisten miehittäminä olleissa ja rosvoamissa maissa.

Silloin kun neuvostojoukot astuivat muiden valtioiden alueelle, Neuvostohallitus ilmoitti, että sen muuttumattomia periaatteita on edelleenkin rauhantahtoinen ulkopoliittikka, että se kunnioittaa muiden maiden kansallista itsenäisyyttä. Neuvostohallitus korosti, ettei se pyri anastamaan vieraita alueita eikä muuttamaan muissa maissa vallitsevaa yhteiskuntajärjestelmää, että neuvostojoukot on pakottanut astumaan muiden valtioiden alueelle yksinomaan sotilaallinen välttämättömyys ja vihollisen jatkuva vastarinta. Niin pian kuin vapautetuilla alueilla lakkasivat välittömät sotatoimet, neuvostopääliystö luovutti siviilihallintoasiain kaikkinaisen johtamisen paikallisille kansallisille viranomaisille. Neuvostoliitto auttoi vapautettuja maita elintarvikkeilla ym.

Punaisen Armeijan menestyksellinen hyökkäys loi suotuisat edellytykset kansojen vapaustaistelulle niissäkin maissa, joiden alueella Punainen Armeija ei taistellut. Vuoden 1944 marraskuussa Albanian Kansanvapautusarmeija, jota johti Albanian kommunistinen puolue, karkotti maastaan saksalaiset fasistiset miehittäjät.

Myös kreikkalaisten patriottien taistelu saksalaisia fasistisia anastajia vastaan voimistui. Kreikan kommunistisen puolueen johtaman Kansallisen vapautusrintaman perustama kansanarmeija löi hajalle saksalaiset fasistiset joukot ja syksyllä 1944 puhdisti maansa vihollisista. Tämä herätti levottomuutta Englannin imperialisteissa. Englannin hallitus siirsi USA:n hallitsevien piirien suostumuksella joukkojaan Kreikkaan ja yhdessä paikallisten taantumusvoimien kanssa nujersi verisesti isänmaanystävä. Englantilaiset miehittäjät palauttivat Kreikassa voimaan entisen, taantumuksellisen komennon ja isännöivät siellä kuin siirtomaassaan.

Vuoden 1944 jälkipuoliskolla amerikkalais-englantilaiset joukot saavuttivat Länsi-Euroopassa huomattavaa menestystä. Noustuaan maihin Normandiassa ja Etelä-Ranskassa ne ryhtyivät heinäkuun lopulla hyökkäykseen. Niitä auttoivat ranskalaiset isänmaanystävä, jotka taistelivat urhoollisesti Ranskan kommunistisen puolueen johdolla miehittäjiä vastaan. Ranskalaiset isänmaanystävä vapauttivat Ranskan pääkaupungin Pariisin elokuun 25. pnä, päivää ennen amerikkalais-englantilaisten joukkojen tuloa. Jatkaen hyökkäystään amerikkalais-englantilaiset joukot vapauttivat vuoden 1944 loppuun mennessä miltei koko Ranskan, Belgian sekä osan Hollannista. Mutta sitten niiden hyökkäyksen pidättivät saksalaiset joukot, jotka olivat asettuneet puolustusasemiin ns. Siegfried-linjalla. Ja vaikka vihollisella oli Lännessä vähän voimia, eivät amerikkalais-englantilaiset joukot pystyneet murtamaan saksalaisten puolustuslinjaa, vaan pysähtyivät ennen kuin olivat nujertaneet vihollisen lopullisesti.

Fasismia vastaan käydyssä vapaustaistelussa lujittui vapauttarakastavien kansojen ystävyys ja kasvoi Neuvostoliiton — rauhan, demokratian ja sosialismin suojamuurin — kansainvälinen arvovalta. Saksan fasismia vastustamaan nousseiden kansojen ja Punaisen Armeijan iskut hajottivat lopullisesti fasistivaltioiden liittoutuman. Fasisti-Saksa menetti liittolaisensa Euroopassa ja joutui eristetyksi. Sitä uhkasi suoranaisesti lopullinen perikato.

Saksan ja Unkarin alueelle edenneet neuvostojoukot ryhmityivät vuoden 1945 alkuun mennessä lähtöasemiin, josta niiden tuli aloittaa ratkaiseva hyökkäys Saksan elintärkeisiin keskukseen. Punaisen Armeijan tehtävänä oli nujertaa yhdessä liittolaisjoukkojen kanssa fasisti-Saksa rajulla hyökkäyksellä, antaa fasistipedolle surmanisku sen omassa luolassa ja lopettaa sota Euroopassa vapauttarakastavien kansojen täydelliseen voittoon. Neuvostomaan Asevoimien oli murtauduttava Veikselin ja Oderin välillä satoja kilometrejä leveään linnoitusvyöhykkeen läpi. Saksa piti perusjoukkonsa edelleenkin Neuvostoliiton—Saksan rintamalla. Punaista Armeijaa vastaan oli keskitetty 204 vihollisdivisioonaa, joista 180 oli saksalaista. Sen sijaan

Länsirintamalla oli englantilais-amerikkalaisia joukkoja vastassa vajaat 70 divisioonaa.

Suhteellisesta vähälukuisuudestaan huolimatta Länsirintamalla olleet saksalaiset fasistiset joukot käyttivät hyväkseen amerikkalaisten ja englantilaisten hyökkäyksessä syntynyttä taukoa ja ryhtyivät vuoden 1944 joulukuussa menestyksellisiin sotatoimiin Ardennien seudulla (Belgia) ja mursivat rintaman tällä kaistalla. Englantilais-amerikkalaiset joukot joutuivat tukalaan asemaan ja perääntyivät. Tämän vuoksi Englannin pääministeri Churchill kääntyi tammikuun 6. pnä 1945 Neuvostoliiton Asevoimien Korkeimman ylipäällikön J. V. Stalinin puoleen pyytäen pikaista apua. Apua annettiin: neuvostojoukkojen hyökkäys, joka oli suunniteltu aloitettavaksi tammikuun 20. pnä 1945, aloitettiin tammikuun 12. pnä.

Neuvostoliiton sotajoukot antoivat viholliselle ennen kuuluttomana voimakkaan iskun koko rintamalla Itämereltä Karpateille saakka, mursivat sen puolustuslinjat 1.200 kilometrin pituudelta. Hitleriläisen sotilasjohdon oli pakko siirtää Neuvostoliiton—Saksan rintamalle kymmeniä uusia divisioonia, paljastaen Länsirintamalla kokonaisia kaistoja. Tämä auttoi amerikkalais-englantilaisia sotajoukkoja aloittamaan jälleen hyökkäyksen Lännessä. Vuoden 1945 kevääseen mennessä Punainen Armeija valloitti Itä-Preussin — saksalaisen militarismin tyyssijan, Sleesian, Pommerin ja suurimman osan Brandenburgista, pääsi Itävaltaan sekä avasi itselleen tien Berliiniin. Neuvostojoukot tekivät tämän kaiken niin taitavasti ja humanisesti, että paljon saksalaisia kaupunkeja ja kyliä pelastui tuholta.

Saksalaisesta fasisti-ikeestä vapautettiin koko Puola, Unkari, Tšekkoslovakian itäosa, huomattava osa Itävaltaa ja sen pääkaupunki Wien. Noustuaan maihin Tanskalle kuuluvalla Bornholmin saarella neuvostojoukot pakottivat saksalaisen fasistisen varusväen antautumaan ja auttoivat Tanskan kansaa puhdistamaan maansa fasistisista anastajista.

Punaisen Armeijan talvihyökkäyksen ollessa kiivaimmillaan, vuoden 1945 helmikuussa, Krimillä pidettiin kolmen liittolaisvallan—Englannin, USA:n ja Neuvostoliiton konferenssi. Konferenssissa hahmoteltiin Saksan lopullisen nujertamisen suunnitelma ja määriteltiin sen varauksettoman antautumisen ehdot. Neuvostoliiton vaatimuksesta konferenssi hyväksyi johtoaatteet Saksan demilitarisoinnista ja demokratisoinnista. Kolmen suurvallan hallitukset ilmoittivat, että ne ovat järkähtämättömästi päättäneet hävittää Saksan militarismin ja natsilaisuuden sekä luoda sellaiset takeet, että Saksa ei voi tulevaisuudessa rikkoa rauhaa. Konferenssin päätökset oli tähdätty fasismia eikä Saksan kansaa vastaan. Sitä paitsi niissä korostettiin, että „Saksan kansa voi toivoa arvonsamukaista olemassaoloa ja ottaa paikkansa kansakuntien parissa vasta sitten, kun natsilaisuus ja militarismi on hävitetty kokonaan”. Rauhan ja

kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämistä varten Krimin konferenssi päätti perustaa Yhdistyneiden Kansakuntien Järjestön.

Krimin konferenssin päätökset olivat kova isku Saksan imperialistien sekä taantumuksellisten englantilais-amerikkalaisten piirien suunnitelmille, sillä mainitut piirit tahtoivat solmia Neuvostoliiton selän takana erillisrauhan fasisti-Saksan kanssa.

Englannin hallituksen päämies Churchill ajoi silti edelleenkin Neuvostoliiton suhteen petollista politiikkaansa. Churchillin mielestä Englannin ja USA:n strategian ja politiikan ratkaisena käytännöllisenä tehtävänä ei ollut Saksan lopullinen nujertaminen, vaan Punaisen Armeijan nopean etenemisen hidastuttaminen, jotta Englannin ja USA:n joukot olisivat ehtineet Saksan, Tšekkoslovakian ja Itävallan pääkaupunkiin ennen Punaista Armeijaa. Kun kävi ilmeiseksi, että fasisti-Saksan perikato alkoi olla lähellä, Churchill antoi sotamarsalkka Montgomerylle käskyn koota antautuvien saksalaisten fasisistien joukkojen aseet ja olla valmiina jakamaan ne uudelleen hitleriläisille Neuvostoliittoa vastaan suunnatun yhteisen taistelun käymiseksi.

Huhtikuun 16. p:nä neuvostojoukot aloittivat päättävän hyökkäyksen Berliiniin suunnalla. Kommentajat ja poliityöntekijät, kommunistit ja nuorisoliittolaiset selittivät neuvostosotureille, kuinka suuri maailmanhistoriallinen merkitys on viholliselle annettavalla viimeisellä iskulla. 1. valkovenäläisen ja 1. ukrainalaisen armeijaryhmän sotaneuvostot kääntyivät sotilaiden puoleen vetoomuksella kehottaen murskaamaan vihollisen Berliinin porteilla, valtaamaan fasisti-Saksan pääkaupungin ja nostaamaan sen ylle Neuvostoliiton Voiton lipun. Neuvostojoukkojen hyökkäystä ei voinut pysähdyttää mikään — eivät luonnon esteet, eivät vankat varustukset eikä hitleriläisten epätoivoinen vastarinta. Neuvostojoukot murtautuivat nopeasti kolmelta taholta Berliinin esikaupunkiin. Kaupungin kaduilla käytiin kymmenen päivää kiivaita taisteluja. Huhtikuun 30. p:nä neuvostojoukot murtautuivat valtiopäivätaloon. Kaksi rohkeaa tiedustelijaa kersantit Jegorov ja Kantarija nostivat valtiopäivätalon katolle Neuvostoliiton Voiton lipun. Toukokuun 2. p:nä 1945. Berliinin varusväki antautui.

Hitleriläisten joukkojen Berliiniin ryhmittymän murskaaminen ratkaisi vihollisjoukkojen kohtalon muillakin rintamilla. Punaisen Armeijan sekä Ranskan, Englannin, USA:n, Tšekkoslovakian, Puolan, Jugoslavian ja Albanian sotajoukkojen ja niihin yhtyneiden Romanian ja Bulgarian sotaväen sekä Unkarin armeijan joukko-osastojen mahtavat iskut tekivät lopun Saksan fasisistisesta valtiosta. Saksa tunnusti itsensä voitetuksi. Toukokuun 8. p:nä 1945 se allekirjoitti Yleisen antautumissopimuksen. Toukokuun 9. p:nä neuvostojoukot löivät hajalle Tšekkoslovakian pääkaupunkia Prahaa saartaneen saksalaisten fasisistien joukkojen suuren ryhmittymän ja marssivat kaupun-

kiin, jonka kapinaan noussut kansa oli jo vapauttanut miehittäjien vallasta.

Sota Euroopassa päättyi. Punaisen Armeijan sankarilliset uroteot rintamalla ja neuvostoihmisten uhrautuvainen työ selustassa johtivat siihen, että saavutettiin täydellinen voitto fasisti-Saksasta.

Kysymys Saksan tulevaisuudesta ja Euroopan sodanjälkeisestä järjestyksestä ratkaistiin Neuvostoliiton, USA:n ja Englannin hallitusten päämiesten Berliinin (Potsdamin) konferenssissa, joka pidettiin heinäkuun 17.—elokuun 2. p:nä 1945. Krimin konferenssin päätöksiin pohjautuen tehtiin sopimus liittolaisvaltojen poliittisista ja taloudellisista periaatteista Saksan suhteen. Liittolaiset sitoutuivat noudattamaan miehityskaudella fasismin hävittämiseen ja Saksan demokratisointiin tähtääviä poliittisia periaatteita. Kolmen vallan päämiehet päättivät pyrkiä luomaan sellaisen tilanteen, ettei Saksa voisi enää milloinkaan uhata rauhaa. Sitä varten päätettiin riisua Saksa aseista, hävittää Saksan sotatarviketeollisuus, lakkauttaa fasistipuolue ja sen kanssa yhteydessä olleet järjestöt, tehdä mahdottomaksi kaikinainen fasistinen militaristinen toiminta. Berliinin konferenssi teki päätöksen Königsbergin ja sitä ympäröivän alueen luovuttamisesta Neuvostoliitolle. Sen johdonmukaisen taistelun tuloksena, jota Neuvostoliiton valtuuskunta kävi Puolan kansan etujen puolesta, konferenssi hyväksyi päätöksen Puolalle ammoisista ajoista kuuluneiden maiden palauttamisesta Puolalle ja Puolan uusista, Oderin—Neissen—linjaa kulkevista rajoista. Neuvostoliiton valtuuskunnan ehdotuksesta konferenssi päätti jouduttaa tärkeimpien fasististen sotarikollisten oikeusjutun järjestämistä.

Hitleriläisen Saksan nujertaminen ja antautuminen ei vielä merkinnyt toisen maailmansodan päättymistä. Euroopassa sota oli loppunut, mutta Kaukoidässä jatkuivat aggressiivisen Japanin sotatoimet Kiinaa, USA:ta ja Englantia vastaan. Neuvostoliitto ei voinut pysyä syrjässä Japanin-vastaisesta sodasta. Sen asiaanpuuttumista vaativat Neuvostomaan Kaukoidän rajojen turvallisuus sekä liittolaisille annetut sitoumukset. Suuren Isänmaallisen sodan aikana Japani oli ottanut vihamielisen asenteen Neuvostoliittoa kohtaan, mikä oli ristiriidassa Japanin ja Neuvostoliiton väliseen puolueettomuussopimukseen sisältyneiden Japanin sitoumusten kanssa. Mantšuriaan ja Koreaan oli keskitetty Neuvostoliiton rajojen lähelle suuria japanilaisia sota-voimia, jotka uhkasivat hyökätä Neuvostoliiton kimppuun. Ne sitoivat huomattavan määrän neuvostojoukkoja. Japani oli auttanut melko suuresti fasisti-Saksaa rikkoen törkeästi sopimusvelvoitteita. Tämän vuoksi Neuvostohallitus ilmoitti Krimin konferenssissa liittolaisilleen, että se tulee mukaan sotaan Japania vastaan parin kolmen kuukauden kuluttua Saksan-vastaisen sodan päättymisestä. Neuvostohallitus purki Japanin

kanssa solmimansa puolueettomuussopimuksen huhtikuun 5. p:nä 1945, ts. sopimuksen edellyttämän irtisanomisajan sisällä.

Täyttäen liittolaisvelvollisuutensa Neuvostoliitto julisti elokuun 8. p:nä 1945 sodan imperialistiselle Japanille pyrkien tekemään mahdollisimman pian lopun Kiinan kansan ja Kaukoidän muiden kansojen kärsimyksistä, joita Japanin hyökkäys oli aiheuttanut, ja pelastamaan Japanin kansan sodan tuhoisilta seurauksilta. Tehtäväksi asetettiin Neuvostovaltion turvallisuuden takaaminen Kaukoidässä, Kiinan kansan auttaminen taistelussa japanilaisia miehittäjiä vastaan sekä toisen maailmansodan mahdollisimman pikainen lopettaminen.

Elokuun 9. päivänä 1945 neuvostojoukot aloittivat hyökkäyksen Mantšuriaan Takabaikalilta, Blagoveštšenskin seudulta ja Rannikkoalueelta. Yhdessä Neuvostoliiton kanssa aloitti sodan imperialistista Japania vastaan Mongolian Kansantasavalta. Myös kommunistien johtama Kiinan Kansanvapautusarmeija ryhtyi hyökkäykseen japanilaisia anastajia vastaan. Punainen Armeija murskasi yhdessätoista päivässä, elokuun 9.—19. p:n välisenä aikana, Japanin tärkeimmän iskuvoiman, Kwantungin armeijan. Neuvostojoukot puhdistivat japanilaisista Kiinan koilliset maakunnat (Mantšurian), Dalnin (Dairenin) ja Port Arthurin kaupungit, ammoisista ajoista Venäjälle kuuluneen Etelä-Sahalinin ja Kurilit sekä vapauttivat Pohjois-Korean.

Japania vastaan käydyn sodan lopulla, elokuun 6. ja 9. p:nä, amerikkalaiset lentokoneet pudottivat kaksi atomipommia Japanin kaupunkeihin — Hiroshimaan ja Nagasakiin. Mikään sotilaallinen välttämättömyys ei ollut vaatinut atomiaseen käyttöä rauhallista väestöä vastaan. Se ei voinut vaikuttaa eikä vaikuttanutkaan ratkaisevasti sodan lopputulokseen. Sodan nopea päättyminen Kaukoidässä ei johtunut suinkaan siitä, että Amerikan Yhdysvallat käyttivät atomiasetta rauhallista väestöä vastaan, vaan se johtui siitä, että Punainen Armeija murskasi Mantšuriassa Japanin maavoimien perusryhmittymän.

Syyskuun 2. p:nä 1945 Japanin valtiolliset ja sotilaalliset edustajat allekirjoittivat sopimuksen Japanin ehdottomasta antautumisesta. Japani tunnusti itsensä voitetuksi ja laski aseensa. Japanin imperialismiin laatimat Aasian herruuden valloittamissuunnitelmat raukesivat tyhjiin; Kaukoidässä ollut sodan pesäke hävitettiin. *Toinen maailmansota päättyi.*

7. Neuvostoliiton Suuressa Isänmaallisessa sodassa saaman voiton maailmanhistoriallinen merkitys ja tämän voiton lähteet

Neuvostoliitolla oli ratkaiseva osuus toisen maailmansodan voitokkaassa päätökseenviennissä ja varsinkin fasismin vaarallisimman pesäpaikan ja hyökkäyspolitiikan ajajan — hitleriläisen

Saksan — likvidoinnissa. Neuvostokansa kantoi harteillaan fasisti-Saksaa ja sen apureita vastaan käydyn tavattoman ankaran sodan perusrasitukset.

Käymällä sitkeää taistelua vihollisia vastaan neuvostokansa pelasti sosialistiset aikaansaannoksensa, kaikkein edistyneimmän yhteiskunta- ja valtiojärjestelmänsä, Neuvostoliiton vapauden ja riippumattomuuden ja lujitti valtakunnanrajojensa turvallisuutta.

Uhrautuvaisella taistelullaan neuvostokansa pelasti Euroopan kansat Saksan imperialismin ikeestä. Nojaten Euroopan kansojen apuun Punainen Armeija karkotti saksalaiset fasistiset anastajat Puolasta, Tšekkoslovakiasta, Jugoslaviasta, Bulgariasta, Romaniasta, Unkarista, Itävallasta, Tanskasta ja Pohjois-Norjasta täyttäen kunniakkaasti vapautustehtävänsä.

Toinen maailmansota syvensi kapitalismin yleistä kriisiä. Se ilmeni selvimmin kapitalistisen maailmanjärjestelmän heikkene misenä. Tämä järjestelmä joutui kärsimään suuria menetyksiä: siitä irtautuivat Tšekkoslovakia, Puola, Bulgaria, Romania, Albania, Unkari ja Jugoslavia.

Punainen Armeija auttoi myös Saksan kansaa murskaamalla Saksan fasismin, joka ilmensi kaikkein taantumuksellisimman ja aggressiivisimman, Saksan imperialismin etuja. Laskettiin perusta rauhantahtoisen Saksan Demokraattisen Tasavallan muodostamiselle. Japanin imperialismin häviö ja Kiinan vapauttaminen japanilaisten anastajien kynsistä loivat edellytykset kansanvallankumouksen ja kansandemokraattisen järjestelmän voitolle Kiinassa, Pohjois-Koreassa ja Vietnamin.

Toisen maailmansodan tärkeimpiä tuloksia oli imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisin kärjistyminen, mikä ilmeni joukko luontoisen kansallisen vapausliikkeen voimakkaana nousuna siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa.

Toinen maailmansota kärjisti jyrkästi kapitalismin perusristiriitaa — työväenluokan ja porvariston välistä ristiriitaa. Taistelu Saksan fasismia vastaan edisti proletariaatin luokkatietoisuuden kasvua ja kommunististen puolueiden vaikutuksen voimistumista.

Neuvostovaltion voitto kaikkein taantumuksellisinta imperia listista valtiota, fasisti-Saksaa vastaan käydyssä sodassa oli lainmukainen seuraus uuden, sosialistisen yhteiskunta- ja valtiojärjestelmän lujudesta ja elinvoimaisuudesta, suuresta paremmuudesta kuolevaan kapitalistiseen järjestelmään verraten.

Neuvostovaltio, jonka perustana on työväenluokan ja työtekeväni talonpoikaiston murtumaton liitto ja Neuvostoliiton kansojen ystävyys, osoittautui maailman vankimmaksi ja järkkymättömimmäksi valtioksi. Paitsi sitä, että neuvostojärjestelmän muodossa saatiin parhaiten järjestettyä maan taloudellinen ja kulttuurillinen nousu rauhanomaisen rakennustyön vuosina, se osoittautui myös parhaaksi muodoksi mobilisoitaessa kansan

kaikki voimat vastaiskun antamiseen viholliselle sodan aikana. Neuvostomaa ei osoittautunut aseettomaksi vihollisen edessä eikä sotilaallisen tappion uhatessa sen vuoksi, että puolue oli jo aikoja ennen sotaa kumonnut marxilaisuuden vihollisten ja mataloitattajien mädän ja vahingollisen teorian proletaarisen diktatuurin valtion kuoleutumisesta. Sodanedellisinä vuosina kuten aina muulloinkin puolue lujitti kaikin tavoin sosialistista valtiota, sen armeijaa, rankaisu- ja tiedusteluelimä sekä kaupungin ja maaseudun työtätekevien joukkojärjestöjä, ennen kaikkea paikallisia vallanelimiä, Työtätekevien edustajien neuvostoja.

Talouden kehityksen ja organisaation, sotajoukkojen kokemuksen, taistelukuntoisuuden ja -moraalin sekä kansan kestäkyvyn ja yhtenäisyyden puolesta Neuvostoliitto osoittautui sodan aikana vihollistaan voimakkaammaksi nimenomaan sen vuoksi, että Neuvostoliitossa valta kuuluu työläisille ja talonpojille, että Neuvostovaltion taloudellisena perustana on tuotantovälineiden sosialistinen omistus. Sota osoitti, että Neuvostoliiton talous on vankempi kuin fasisti-Saksan ja muiden porvarillisten valtioiden talous. Ja vaikka Neuvostovaltio kehitti sotatalouttaan tavattoman vaikeassa tilanteessa, kun monet tuotantolaitokset oli pakko evakuoida lännestä itään, kun vihollinen oli anastanut maan tärkeitä teollisuus- ja maatalousseutuja, niin Neuvostoliitto oli aseiden tuotannossa viime kädessä niin määrällisesti kuin laadullisestikin edellä sellaisista kapitalistimaista kuin Saksa, Yhdysvallat, Englanti.

Neuvostoliiton voimakkuuden ja mahtavuuden tärkeimpiä lähteitä on Neuvostoliiton kansojen ystävyys ja veljellinen yhteistyö. Tämä ystävyys on kestänyt kaikki vaikeudet ja koettelemukset ja se karaistui vieläkin enemmän fasistisia anastajia vastaan käydyssä sodassa. Erittäin huomattava osuus Suuressa Isänmaallisessa sodassa kuuluu Venäjän kansalle, jonka ansiot ovat saaneet osakseen Neuvostoliiton kaikkien kansojen tunnustuksen. Neuvostoliiton kansojen rajaton luottamus Kommunistista puoluetta ja Neuvostohallitusta kohtaan turvasi historiallisen voiton vihollisesta. Neuvostoideologia, rotujen ja kansakuntien tasa-arvoisuuden ja kansojen ystävyuden ideologia, pääsi täydellisesti voitolle fasistisesta ideologiasta, petomaisen nationalismin ja rotuvihan ideologiasta.

Neuvostollinen yhteiskunta- ja valtiojärjestelmä oli se maa-perä, jolla työväenluokan ja talonpoikaiston murtumaton liitto, neuvostoyhteiskunnan moraalinen ja poliittinen yhtenäisyys, kansojen ystävyys ja neuvostopatriotismi versoivat, lujittuivat ja karaistuivat Isänmaallisen sodan aikana. Isänmaallisessa sodassa tuli ilmi neuvostokansan erittäin syvällinen patriotismi, sen uskollisuus ja rajaton rakkaus Synnyinmaataan kohtaan. Neuvostoihmisten — työläisten, kolhoosilaisten ja siviityneistön — uhrautuvainen työ selustassa piirtyi historiaan

samanlaisena vertaansa vailla olevana urotyönä kuin Punaisen Armeijan sankarillinen taistelukin.

Neuvostoliiton Leniniiäisen Kommunistisen Nuorisoliiton ansiot sosialistisen Isänmaan puolustuksessa ovat suuret. Kommunistinen nuorisoliitto, puolueen uskollinen ja tarmokas apulainen, taisteli uhrautuvasti Synnyinmaansa vapauden ja riippumattomuuden puolesta rintamalla, selustassa sekä vihollisen valloittamilla seuduilla, nosti taisteluun vihollista vastaan neuvostonuorison, kasvatli siinä neuvostoisänmaallisuutta sekä uskollisuutta Leninin aatteita, Kommunistista puoluetta ja Neuvostohallitusta kohtaan. Vihollista vastaan taistellessaan sadat tuhannet nuorisoliittolaiset osoittivat mitä suurinta sankaruutta ja uljuutta. Nuorisoliittolaiset panivat alulle tehtaissa, kone- ja traktoriasemilla, neuvostotiloilla ja kolhooseissa monia patrioottisia liikkeitä rintaman auttamiseksi. Vihollisen anastamalla seuduilla heitä lähti joukoittain partisaaniosastoihin. Iäti säilyvät kansan muistossa Zoja Kosmodemjanskajan, Aleksandr Tšekalinin, Liza Tšaikin, Oleg Koševoin, Parfenti Gretšanyin, Daša Djatšenkon, Vladimir Morgunenkon, Frosja Zenkovan, Zinaida Portnovan, Juosas Aleksonisin, Hubertas Borisin, Alfonsas Tšepnisonin, Aleksei Šumavtsovin ja heidän taistelutoveriensä nimet.

Sodan aikana neuvostokansa toi valtavalla voimalla esiin moraalisen mahtinsa ja suoriutui raskaimmistakin koettelemuksista voittajana siksi, että se käsitti Isänmaallisen sodan oikeudenmukaiset tarkoitukset, taisteli sosialistisen Isänmaan puolesta, valoisan nykyisyytensä ja vielä paremman tulevaisuutensa puolesta.

Sodan kestäessä tulivat kaikessa suuruudessaan esiin Punaisen Armeijan, uudentyypin armeijan, työläisten ja talonpoikien armeijan, Neuvostoliiton vapautettujen kansojen armeijan, proletaarisen internationalismin hengessä kasvatetun armeijan, olennaiset erikoisuudet. Punainen Armeija ja kansa kuuluvat erottamattomasti yhteen. Punaisen Armeijan sotilaallinen uljuus oli neuvostokansojen henkisen voiman, niiden moraalisen ja poliittisen yhtenäisyyden olemuutusta. Neuvostosoturit tiesivät puolustavansa sosialistisen Synnyinmaansa riippumattomuutta ja Euroopan ja Aasian kansojen vapautta. Tämä innoitti neuvostojoukkoja urotekoihin taistelussa ja johti siihen, että saatiin voitto vihollisarmeijasta, jonka kasvatuksen pohjana oli ollut rotuviha toisia kansoja kohtaan ja jolla ei ollut yleviä päämääriä. Neuvostoliiton sankarien — panfilovilaisten ja heidän johtajansa V. Klotškov-Dijeivin, N. Gastellon, V. Talalihinin, A. Matrosovin, J. Smirnovin ja monien muiden neuvostosoturiensa pelottomuus, miehuullisuus ja uljuus olennoi miljoonien sankaruutta.

Sodan aikana puolue nosti esiin ja kasvatti paljon lahjakkaita upseereita ja kenraaleja. I. H. Bagramjan, S. S. Birjuzov,

S. M. Budennyi, L. A. Govorov, A. A. Gretško, A. I. Jeremenko, I. S. Konev, R. J. Malinovski, K. A. Meretskov, K. S. Moskalenko, F. S. Oktjabrski, I. J. Petrov, K. K. Rokossovski, P. S. Rybalko, V. D. Sokolovski, B. M. Sapošnikov, S. K. Timošenko, F. I. Tolbuhin, I. D. Tšernjahovski, V. I. Tšuiikov, A. M. Vasilevski, N. F. Vatutin, N. N. Voronov, K. J. Vorošilov, G. K. Žukov ynnä muut kunnostautuivat taistelutantereilla suurina sotapäällikköinä. Neuvostopäällystö oli kasvanut marxismin-leninismin aatteiden hengessä ja sillä oli syväiset tiedot nykyaikaisesta sotatieteestä — neuvostolaisesta sotatieteestä. Se kasvatti neuvostosotilaista moraalisesti lujia ja taistelukuntoisia sotureita ja osoitti taistelukentillä henkilökohtaista uljuutta ja rohkeutta sekä joukkojenjohtotaitoa. Punaisen Armeijan ja Laivaston päällikkökunnan sotilaallinen valmentuneisuus, taistelukokemus sekä poliittinen kypsyyt näyttelivät suurta osaa voiton saavuttamisessa fasisti-Saksasta ja imperialistisesta Japanista.

Suuri ansio vihollisen murskaamisessa kuuluu neuvostopartisaaneille. Yleiskansallisen partisaanitaistelun kestäessä nousi esiin sellaisia etevii partisaaniliikkeen komentajia ja järjestäjiä kuin A. F. Feodorov, A. V. German, M. A. Gurjanov, S. A. Kopard, V. I. Kozlov, I. A. Kozlov, M. I. Naumov, P. K. Ponomarenko, S. V. Rudnev, K. S. Zaslouov ja monet muut.

Neuvostoliitto saavutti voiton Suuressa Isänmaallisessa sodassa Kommunistisen puolueen ja sen Keskuskomitean johdolla, jonka päämiehenä oli J. V. Stalin. Sodan aikana Keskuskomitea esiintyi puolueen ja kansan taisteluhenkisenä johtajana. Keskuskomitean jäsenet ohjasivat tärkeimpiä työarkoja selustassa sekä rintamalla. Puolueen Keskuskomitea laati suunnitelman fasisti-Saksan murskaamiseksi. Puolue innoitti neuvostokansaa ja sen sotilaita oikeutettuun Isänmaalliseen sotaan, liitti yhteen ja suuntasi neuvostoväen ponnistukset yhteen päämäärään — vihollisen murskaamiseen. Punaisessa Armeijassa ja Laivastossa oli sodan lopussa 3 miljoonaa 325 tuhatta kommunistia eli lähes 60 prosenttia koko puolueen jäsenistöstä. Kommunistit olivat eturiveissä niin rintamalla kuin selustassakin, johtaen joukkoja mukanaan. Jos oli lähdeävä rynnäkköön vihollisen tulen alla, niin ensimmäisinä nousivat kommunistit. Jos vastoinkäymisten tai tappioiden hetkellä oli pidettävä yllä sotamiesten miehuutta ja moraalial ja valettava heihin tarmoa, niin sen tekivät kommunistit. Tehtaiden, kone- ja traktoriasemien, neuvostotilojen ja kolhoosien puoluejärjestöt innostivat neuvostoihmisiä urotekoihin työssä. Puolue oli mahtavan partisaaniliikkeen järjestäjä ja innoittaja.

Sodan aikana puolueen yhteydet työtätekeviin joukkoihin lujittuivat ja sen arvovalta neuvostokansan kaikkien kerrosten keskuudessa kasvoi päivä päivältä. Selvänä todisteena siitä on puolueen rivien erittäin nopea kasvu, varsinkin raskaiden sotilaallisten koettelemusten päivinä. Yli 5 miljoonaa 319 tuhatta

henkeä liittyi sodan aikana puolueen jäsenkandidaatiksi ja yli 3 miljoonaa 615 tuhatta henkeä puolueen jäseneksi. Puolueeseen liittyi kansan parhaimmistoa — urhoollisesti rintamalla taistelleita Punaisen Armeijan ja Laivaston sotilaita sekä selustassa uhrautuvasti työtä tehneitä eturivin työläisiä, kolhoosilaisia ja sivistyneistön edustajia.

Puolueen monoliittinen yhtenäisyys ja koko neuvostokansan yksimielinen ryhtyminen puolueen leniniläisen lipun ympärille — ne olivat Suuressa Isänmaallisessa sodassa saadun voiton ratkaiseva ehto.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

Neuvostokansan Suuri Isänmaallinen sota fasisti-Saksaa ja imperialistista Japania vastaan oli toisen maailmansodan erottamaton osa ja ratkaiseva tapahtuma. Toisen maailmansodan sytytti aggressiivisten valtioiden — hitleriläisen Saksan, Italian ja Japanin — liittoutuma. Nämä valtakunnat olivat kuitenkin vain maailman imperialismiin raivokkain ja rosvomaisin joukko-osasto, imperialismiin, joka yhteiskuntajärjestelmänä kokonaisuudessaan on vastuussa kymmenien miljoonien ihmisten tuhoutumisesta sodassa, satojen miljoonien työtätekevien mittaamattomista kärsimyksistä, heidän kyynelistään ja verestään, monien sukupolvien työllä luotujen valtaviin materiaali- ja kulttuuriarvojen tuhoamisesta.

Suuri Isänmaallinen sota alkoi hitleriläisen Saksan yllättävällä hyökkäyksellä Neuvostoliiton kimppuun, minkä vuoksi saksalaisilla fasisistisilla joukoilla oli sodan alkuvaiheessa menestystä. Hitleriläisten tilapäinen menestys johtui myös siitä, että fasisminen armeija ja heidän ilmavoimansa olivat suuremmat kuin Neuvostoliiton sotaväen. Vihollinen valtasi Neuvostoliitolta laajan alueen tärkeine teollisuuskeskuksineen. Punainen Armeija ja neuvostokansa kärsivät suuria menetyksiä.

Kommunistinen puolue selitti neuvostokansalle, että Synnyinmaa on kuolemanvaarassa, ja nosti kansan Suureen Isänmaalliseen sotaan. Se määritteli kansan ja armeijan tehtävät taistelussa sosialistisen Isänmaan vapauden ja riippumattomuuden puolesta, innoitti neuvostoihmisiä sankaritekoihin rintamalla ja uhrautuvaiseen työhön selustassa, järjesti vihollisen valtaamalla seuduilla mahtavan partisaaniliikkeen. Puolueen oikea politiikka ja strategia, se aatteellinen kasvatus- ja organisatorinen työ, jota puolue teki selustassa ja rintamalla, sekä neuvostoihmisten joukkosankaruus takasivat sen, että neuvostokansa ja -armeija saivat voiton Synnyinmaan verivihollisista.

Neuvostokansojen moraaliseen ja poliittiseen yhtenäisyyteen nojaten puolue muutti koko maan yhdeksi taisteluleiriksi. Se käytti menestyksellisesti hyväksi neuvostollisen yhteiskunta- ja

valtiojärjestelmän etuisuuksia, järjesti kitkattomasti toimivan sotatalouden ja laajan sotatarviketuotannon sekä turvasi sen, että Punainen Armeija sai yliotteen vihollisesta aseistuksen, sotakaluston sekä sodankäyntitaidon puolesta.

Kaikki tämä sai aikaan kääntein sodassa Neuvostoliiton eduksi ja sittemmin johti saksalaisen fasistiarmeijan murskaamiseen, minkä jälkeen murskattiin myös Japanin sotavoimat.

Maaailman imperialismin valmistelema ja fasisti-Saksan syyttämä sota Neuvostoliittoa vastaan päättyi sellaisiin tuloksiin, joita imperialistit eivät olleet osanneet aavistaa. Imperialistit luulivat, että sosialismin maa tulee hävitetyksi, mutta todellisuudessa kapitalistinen järjestelmä kärsi tavattoman suuren ja korvaamattoman menetyksen. Kapitalistisesta järjestelmästä irtaantui useita Euroopan ja Aasian maita, jotka pystyttivät kansandemokraattisen järjestelmän ja muodostivat yhdessä Neuvostoliiton kanssa yhtenäisen ja mahtavan sosialismin leirin.

Näin kunniaattomasti päättyi tämäkin imperialistien yritys tehdä loppu työläisten ja talonpoikien valtiosta, sosialismin maasta.

Kommunistisen puolueen kasvattama Punainen Armeija pelasti Euroopan kansat fasistiorjuutukselta. Tällä teolla neuvostokansa osoitti käytännössä kansainvälisen solidaarisuutensa ja proletaarisen internationalisminsa. Edistysmielinen ihmiskunta sai omin silmin nähdä, että ei ole toista niin järkähtämätöntä kansojen vapaan kansallisen kehityksen puolustajaa kuin on Kommunistinen puolue, ei ole toista niin lujaa tukea taistelussa demokratian ja rauhan puolesta kuin on voittaneen sosialismin maa, Neuvostoliitto.

Suuri Isänmaallinen sota osoitti, kuinka mittaamattoman suuret henkiset ja aineelliset voimat on kansalla, joka on puolueensa johtamana ottanut valtiovallan käsiinsä ja rakentanut sosialistisen yhteiskunnan. Kansan ryhmittymisen Kommunistisen puolueen ympärille, sen valmius kieltäytyä paljosta ja uhrata kaikkensa saadakseen puolustetuksi sosialistiset aikaansaannoksensa, sosialistisen Isänmaansa, olivat Suuressa Isänmaallisessa sodassa saavutetun voiton ratkaiseva ehto.

Kommunistisen puolueen johdolla, sen leniniläisen lipun alla neuvostokansa voitti Suuressa Isänmaallisessa sodassa. Puolueen johdolla neuvostoihmiset ryhtyivät jo sodan aikana jälleenrakentamaan kansantaloutta vihollisesta puhdistetuilla seuduilla. Tämä oli sen suuren työn alkua, jota on tehty fasisti-anastajien aiheuttamien tuhojen likvidoimiseksi ja kansantalouden kehittämiseksi, sosialismin rakentamisen loppuunviemiseksi ja asteittaisen kommunismiin siirtymisen toteuttamiseksi Neuvostomaassa.